

Mastergradsavhandling

Anne Grete Krogstad

Dekormaling fra Trøgstad

Frodig og mangfoldig fra Østfolds
indre skattkammer

Høgskolen i Telemark

Fakultet for estetiske fag, folkekultur og lærerutdanning

Anne Grete Krogstad

Dekormaling fra Trøgstad

Frodig og mangfoldig fra Østfolds indre skattkammer

Høgskolen i Telemark
Fakultet for estetiske fag, folkekultur og lærerutdanning
Institutt for folkekultur, Rauland
3864 Rauland

<http://www.hit.no>

© 2013 Anne Grete Krogstad

Sammendrag

Jeg har hatt det privilegiet å kunne arbeide med et materiale som ingen tidligere har viet oppmerksomhet. Det har vært en alminnelig oppfatning at Østfold har lite eller ingen «rosemaling», og at det bare går inn under det store tradisjonsområdet «flatbygdene på Østlandet». Den eneste maleren vi kjenner navnet på er Erich Friedrich Holmgreen (død 1797). Han levde og virket i Indre Østfold, og har gitt opphav til betegnelsen «Holmgreen-roser».

Jeg har registrert 150 gjenstander fra Østfold, mest skap. Over halvparten av dette materialet er fra Trøgstad, og disse rosene som man mener er malt av Holmgreen, forekommer nesten bare i Trøgstad og aller nærmeste områder. Disse utgjør kjernen i det som jeg vil betegne som en egen stil i Indre Østfolds dekormaling fra slutten av 1700-tallet og et stykke inn på 1800-tallet.

Fra samme periode finner vi en del figurmaling. En eller flere malere har dekorert skap og andre gjenstander med mennesker, dyr, hus og trær. Allegoriske framstillinger, og det man kaller kineserier.

Til sammen danner disse dekormalte gjenstandene en mangfoldig verden av farger og former. Noen av de estetiske elementene som fargene, blomstene, og måten å framstille og bygge opp en komposisjon på, har jeg tatt med meg som inspirasjonsmateriale i mitt eget praktiske prosjekt. Akkurat som de gamle malerne ønsket jeg å dekorere skapdører til pynt og glede i stua. Men jeg ville bruke motiver fra fortellinger fra min tid. Figurer jeg kjenner fra film, musikk og bøker, og har et forhold til. På den måten har jeg flettet sammen et «gammelt» formspråk med «nye» motiver, og skapt et ganske personlig uttrykk.

Abstract

I have been working with a material which not many have cared about earlier. The common opinion is that there is no “rose painting” in Østfold. Østfold is only considered a part of a big tradition-area; “the lowland areas of east Norway”. The only painter we know by name is Erich Friedrich Holmgreen. He lived and worked in the inner part of Østfold until he died in 1797, and the “Holmgreen-roses” are named after him.

I have registered 150 items, more than half of them from Trøgstad. The roses supposedly painted by Holmgreen are almost only found in Trøgstad and the nearest surroundings. They make up the bases of what I will call a style in decorative painting from this area from the period 1750 to 1850.

From the same period we find a group of figurative paintings. One or several painters have been decorating cupboards and other items with men, women, animals, houses and trees. As well as allegoric interpretations and motifs inspired by Chinese pottery.

Together these decorated and painted items show a large variety of colors and forms. I have used some of the aesthetic elements, such as the colours, the flowers, and the way of putting elements together and build up a composition, as an inspiration for my own practical project. Just as the old painters I wanted to decorate cupboard-doors, but I wanted to paint motifs from stories in my time; Figures I know from movies, music and books. In this way I have put together the “old” way of painting and “new” motifs, and created a very personal expression.

Innhold

Sammendrag	3
Abstract.....	4
1. Innledning	7
1.1 Dekormaling fra Østfold	7
1.2 Problemstilling.....	9
1.3 Begrepsavklaring	9
1.4 Avgrensing	11
2. Metode.....	13
2.1 Kulturhistorisk.....	13
2.2 Registrering – innsamling av materiale	13
2.3 Analyse av materiale.....	14
2.4 Eget skapende arbeid	15
3. Kulturhistorisk del	16
3.1 Østfold som kulturområde	16
3.2 Bygdekunsten i Østfold.....	18
3.3 Herregårdene og embetsstanden.....	19
3.4 Herrebøe Fajanse.....	21
3.5 Håndverkere på bygdene	22
3.6 Eric Friedrich Holmgreen	23
3.7 Stiltrekk i Østfold	24
4. Registreringene	26
4.1 Feltarbeid - innledning.....	26
4.2 De forskjellige stedene og hva jeg fant der	29
4.3 Omkringliggende områder.....	34
4.4 Manglende opplysninger – kilde til frustrasjon.....	37

5. Analyse av materiale	38
5.1 Sammenlignende estetisk analyse av noen gjenstander	42
5.2 Blomstene	45
5.3 Figurer	56
5.4 Estetiske elementer jeg vil ta med meg videre i mitt eget arbeide	71
6. Eget arbeid	72
6.1 Utprøvinger.....	73
6.2 Idèutvikling	78
6.3 Malearbeidet	94
6.4 Motivene – de gode fortellingene	99
6.5 Det ferdige produktet	109
6. Konklusjon.....	115
Litteratur og filmreferanser	117
Vedlegg	124

1. Innledning

1.1 Dekormaling fra Østfold

Det første og beste

På Trøgstad bygdemuseum står det et flott skap fra 1794 med nydelig blomsterdekor. Dette er det første, og hittil fineste, «rosemalte» skap jeg har sett i distriktet.

Da jeg oppdaget dette skapet for noen år tilbake, gjenkjente jeg først og fremst blomstene fra broderiene på Løkendrakten (Fossnes, 1993, s. 34), som jeg nettopp hadde anskaffet. Her var de; klokkeblomstene, de store rosene, småblomster, røde og hvite på lysegrønn bunn.

Men broderiene på bunaden skulle jo være etter et skap som står på Norsk Folkemuseum?

Jeg begynte å se nærmere på den flotte dekoren, og så at penselføringen var trenet, lett og ubesværet. Fargepaletten var svært begrenset, men virket likevel frodig. Jo mer jeg studerte dekoren, jo flere detaljer oppdaget jeg. Dette er malt av en som kunne sitt fag.

Nysgjerrigheten var vekket. Hvem var maleren? Finnes det mer av samme sort?

Figur 1 – Min første skisse og tolkning av blomsterdekoren på framskap fra Trøgstad (reg. nr. 101)

Figur 2 - Fløytespiller fra Folkenborg.

På Folkenborg museum i Eidsberg var det mer å finne. Ikke bare var det noen skap med den samme blomsterdekoren, men også et framskap med flotte og lystige musikanter i rokokkostil. Det var kjærlighet ved første blikk. De fint modellerte figurene og skapergleden de utstråler, forteller at det fantes dyktige håndverker også i vårt lille hjørne av verden; Indre Østfold. Dermed var det ikke langt til tanken om at det kanskje finnes dekormalte gjenstander i stuer og uthus rundt omkring på gårdene i distriktet? Besøk hos venner og kjente i bare et par kilometers omkrets, bekreftet mistanken. Her skjuler det seg mange fine skap og kister med original dekor fra 1700 og 1800-tallet.

Dette er materiale som i litteraturen er omfattet av en øredøvende taushet. Bindsterke verk om rosemaling i Norge behandler «flatbygdene på Østlandet» som en liten og ubetydelig samlebetegnelse. Østfolds bygdekunst har falt mellom to stoler; den «norske» bondekunsten der det er «Hallingroser» og «Telekruller» som gjelder, og det stilnære laughåndverket med sine forbindelser til kontinentet.

Det eneste av litteratur om temaet, som jeg kunne finne, var Lauritz Opstads bok «Bondens bilder» (Opstad, 1999). Den omhandler høysete-tavlene, som det er spesielt mange av i Indre Østfold. Der står det lite eller ingenting om skap. Det eneste navnet vi kjenner til er Eric Friedrich Holmgreen, som skal ha malt en del i Indre Østfold på slutten av 1700-tallet, og har gitt navn til «Holmgreen-rosene». Hva kjennetegner disse «rosene», og er de spesifikke for Østfold?

Her er det mye uoppdaget og ubeskrevet materiale, og jeg har satt meg fore å registrere, fotografere og beskrive så mye som mulig av disse dekormalte skap og interiører før det er for seint. Disse gjenstandene er en verdifull del av kulturarven vår som fortjener å bli tatt fram i lyset, både i bokstavelig og overført betydning.

For en kreativ sjel som meg, er disse flotte, gamle, dekorerte gjenstandene et skattkammer av former, farger og motiver. Det er lett å la seg inspirere. Utfordringen blir å velge ut hvilke elementer som jeg vil videreføre i mitt eget, skapende arbeide.

1.2 Problemstilling

I hvilken grad finnes det regionale, lokale og individuelle særtrekk ved dekormalingen fra Østfold generelt, og Trøgstad spesielt, i perioden ca. 1750 – 1850?

Hvordan videreføre et utvalg av dekorative elementer fra den gamle malingen til eget arbeid, i kombinasjon med motiver og figurer fra 1900-tallets film- og musikkverden?

Figur 3 - Roser fra et dørspeil som er tatt vare på og hengt på veggen som bilde (nr. 504).

1.3 Begrepsavklaring

Dekormaling

Jeg velger bevisst å bruke ordet «dekormaling» i stedet for «rosemaling», selv om det er nettopp roser vi ofte ser i Østfold-malingen. «Rosemaling» er et litt forslitt og belastet ord som de fleste forbinder med akantusmaling fra dalene lenger inn i landet. Dekormaling er mer nøytralt og dekkende for denne type maling, som omfatter blomster, border, figurer og «kineserier».

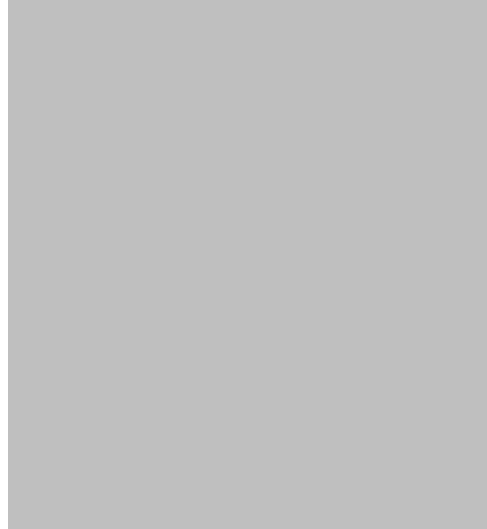
Dekor defineres slik i Aschehoug og Gyldendals store norske ordbok:

Kunstnerisk utsmykning på f.eks. brukskunstgjenstand (Guttu, 1991).

Forelegg

Ordet «forelegg» er brukt om tegninger, bilder etc. som maleren har benyttet som forbilder, rett og slett til å se etter, når han har malt sine motiver. På 17- og 1800 tallet ble det produsert store mengder grafiske blad i Tyskland og Danmark, som ble solgt som skillingstrykk eller kistebrev (Buggeland, 2009)(s. 53-94). Disse grafiske blad representerte et bindeledd mellom det som rørte seg i kunstverdenen ute i Europa, og vår hjemlige bildeverden. Et eksempel på forelegg som ofte ble brukt er Cesare Ripas «Iconologia» som kom ut i mange utgaver på 16- og 1700 tallet, enten som bok (Cecare Ripa, MDCXLV (1645)) , eller som løse blader i et hefte (Cesare Ripa, 1758-60 (1971)). Det fantes også bildebibler og enkelte andre illustrerte bøker, som f.eks. Holger Danskes krønike (Hanssen & Molbech, 1842).

Bildet finnes kun i den trykte utgaven

Figur 4 - *Abbondanza*, allegori for rikdom og velstand.
Illustrasjon fra en utgave av *Iconologia* (Cecare Ripa, MDCXLV (1645)).

Allegorier

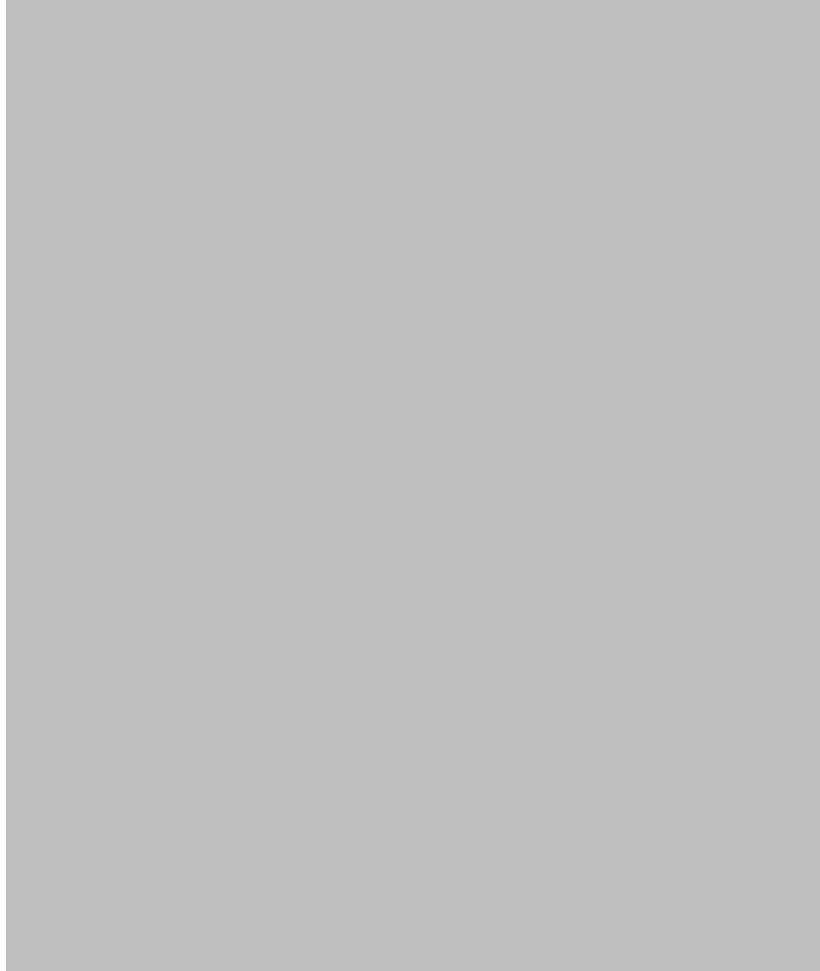
«Allegori en mer omfattende billedfremstilling, som gjerne anvendes til omskrivning av et abstrakt begrep o.l. (f.eks. rettferdigheten som en kvinne med bind for øynene, sverd og vekt i hendene)». (snl.no). Grafiske trykk av allegorier er ofte brukt som forelegg, som diverse utgaver av overnevnte Cesare Ripa.

Trøgstad og Båstad

Båstad er den nordligste delen av Trøgstad kommune, og grenser til Akershus. I tillegg er det flere mindre bygdesentra, som Havnås i øst og Tosebygda i sørvest.

Sjøl er jeg fra Båstad, og mye av materialet er hentet derfra. Derfor er Båstad brukt som stedsbetegnelse i en del av teksten, selv om det rent teknisk hører inn under Trøgstad.

Bildet finnes kun i den trykte utgaven

Figur 5 - Kart over Østfold (Google, 2013)

1.4 Avgrensning

Geografisk

Østfold var utgangspunkt for denne oppgaven. Nå viste det seg ganske fort at omfanget av materiale og geografi ble for stort i forhold til kapasiteten, ikke minst tidsmessig. Derfor måtte jeg begrense hovedtyngden av søket til Indre Østfold, i første rekke Trøgstad, Askim og Eidsberg. Jeg startet i nærmiljøet og arbeidet meg utover. Noen registreringer gjorde jeg også i Skiptvet, Rakkestad og på Borgarsyssel museum i Sarpsborg. Disse blir mest å betrakte som supplerende materiale til det jeg fant i nærområdet.

Materiale

Malte skap utgjør hovedtyngden av materialet, men det dukket også opp interessante kister, dører etc. Nettopp fordi emnet ikke er utforsket og beskrevet tidligere var det vanskelig å vite på forhånd hva jeg ville finne.

Det er en ganske stor forekomst av høysetetavler i distriktet, men disse er utmerket registrert og beskrevet av Lauritz Opstad i boka «Bondens bilder» (Opstad, 1999), og jeg vil ikke komme nærmere inn på disse, med mindre de hører sammen med et skap, eller en tavle kan gi verdifull supplement til identifiseringen av malere.

Mitt hovedfokus er dekormalingen på disse gjenstandene. Jeg har ikke vært så opptatt av møbelet som sådan, men utformingen av f.eks. et skap kan være til hjelp i helhetsvurderingen.

Stilspørsmålet

... har jeg også forholdt meg ganske overflatisk til. Det kan mildt sagt være en utfordring å tilpasse stilhistoriens definisjoner til det forvirrende mangfoldet og kreative stilblandinger vi ofte finner på møbler fra landsbygda. «*De ulike stilimpulsene sier ikke så mye om datering som de forteller oss noe om forbilde og smak*» (Danbolt, Flottorp, Brudevoll, & Thorbjørnsen, 2009, s. 141). Ofte er det mer snakk om personlige eller individuelle stiler (Buggeland, 2009), spesielt innen maling. Likevel kan enkelte stiltrekk på møbler og dekor være til hjelp ved dateringen av en gjenstand.

Farger

Jeg har ikke hatt mulighet til å gjøre noen nærmere analyse av hvilke fargepigmenter og bindemiddel som har vært brukt på de gamle gjenstandene. Jeg bruker derfor rent generelle fargebetegnelser i mine beskrivelser. Jeg ser heller ingen grunn til å skrive om igjen det flere har beskrevet inngående om temaet maling, pigmenter og bindemiddel tidligere. Det kan de som er interesserte lese om f.eks. i bøkene «Norsk rosemaling» (Ellingsgard, 1999) og «Dekorasjonsmaling» (Brønne, 2012).

2. Metode

2.1 Kulturhistorisk

Først vil jeg foreta en kort kulturhistorisk reise i mine hjemtrakter, gjennom Indre Østfolds bondekultur. Noe har jeg lest meg til gjennom lokalhistoriske bøker, og noe har jeg tilegnet meg gjennom å bo i Trøgstad i et halvt århundre.

Jeg hadde mange spørsmål i hodet da jeg startet på dette prosjektet, slik som:

- Hvilke samfunnslag fikk sine skap og interiør malt, og ser vi noen forskjeller mellom store og små gårder og hvor gode malere de hadde råd til å hyre inn?
- Hvilke inspirasjonskilder kan malerne i distriktet ha hatt?
- Har de vært påvirket av kontakten med Sverige og det store utland?
- Har herregårdskulturen i Østfold spilt noen rolle?
- Kan vi se noen forbindelse til Herrebøe Fajanse? Kom noen av malerne derifra?
- Er det mange likhetstrekk med den nedre delen av Akershus?

Det vil bli for mye å svare på alle disse spørsmålene innenfor ramma av et masterprosjekt, og kreve mye mer tid og ressurser enn jeg disponerer. Men de er nyttige å ha i bakhodet, og noen tanker og mulige svar kan jeg komme med.

Vegard Lie har i sin magistergradsavhandling om Møblene i Øvre Solør (Lie, 1997) belyst noen av disse spørsmålene i et etnologisk perspektiv, og kommer med tanker og observasjoner som er overførbart til mitt materiale.

Nettopp fordi det ikke er skrevet stort om dekormaling fra distriktet, har jeg i tillegg til Lauritz Opstads bok, støttet meg til litteratur om malere i områdene rundt, som Gudbrandsdalen (Buggeland, 2009), Peder Aadnes (Ugelstad, 2007) og Sverige (Mörkfors, 2009).

2.2 Registrering – innsamling av materiale

For å ha materiale å arbeide ut i fra vil jeg foreta feltarbeid i mine hjemtrakter, ved å reise rundt til lokale museer og private, og registrere det jeg kan komme over av dekormalte gjenstander fra perioden ca. 1750 – 1850.

Til dette bruk har jeg utarbeidet et registreringsskjema med plass til alle viktige fakta og

interessante opplysninger (se vedlegg nr. 1).

Med et nyanskaffet kamera og stativ er forutsetningene store for å foreta en god dokumentasjon av alle aktuelle gjenstander.

Dette er stoff som har interessert meg en tid, så jeg har en del bilder fra tidligere museumsbesøk mm. Strengt tatt hadde jeg allerede før start nok materiale å arbeide ut i fra til mitt eget praktiske arbeid, men siden dette er hittil uregistrert og ubeskrevet materiale, syns jeg det er veldig interessant og spennende å se på så mye som mulig.

Figur 6 - Masterstudenten ute på feltarbeid på Folkenborg museum.

2.3 Analyse av materiale

Av det innsamlede materialet plukker jeg ut noen av de mest interessante objektene, og foretar en formal-estetisk analyse av noen av dem, samt en sammenlignende analyse, i jakten på mulige særtrekk som kan gå igjen. På den måten vil jeg prøve å identifisere individuelle og eventuelt en lokal eller regional stil.

Jeg har med meg et sett erfaringer og kunnskaper når jeg går ut i felten for å samle materiale. Til mer jeg ser, til mer lærer jeg. Ved å ta grundige fotografier av alle gjenstander har jeg noe å gå tilbake til for å sammenligne med nye funn, og det gir meg etter hvert et bredere tolkningsgrunnlag. Ved å tegne av, male, og prøve å kopiere noen av motivene,

lærer jeg linjer og farger å kjenne. Dermed har jeg større forutsetninger for å gjenkjenne trekk hos andre malere. Noen ganger er det også nødvendig å dra tilbake til noe jeg har sett på tidligere for å se på det med «nye øyne» - altså med et større erfaringsgrunnlag. Jo mer jeg ser, jo større grunnlag har jeg for å beskrive, analysere og tolke det materialet jeg studerer.

Det er slik jeg oppfatter det som kalles en *hermeuetisk tolknings-sirkel*.

2.4 Eget skapende arbeid

Ut i fra de estetiske analysene trekker jeg så enkelte elementer og kvaliteter som jeg vil ta med meg inn i mitt eget praktiske arbeid.

I utgangspunktet hadde jeg tenkt å overføre noen av motivene til tekstil; toving eller bildevev, men noen ganger tar prosessen en annen vending enn forventet, og jeg har endt opp med å male i stedet.

Mitt prosjekt blir derfor å dekorere skapdører slik de gjorde for 200 år siden. Jeg vil videreføre fargene, oppbyggingen av motivene og måten å male på. Jeg vil gjøre som de gamle bygdemalerne; finne forelegg i min egen samtids bildeverden, mine «helter» og «heltinner», omarbeide dem og male dem på skapdørene.

Noen av de gamle motivene vil jeg gjerne også ha med, spesielt blomsterdekoren, som ser ut til å være typisk for Trøgstad.

Skapet/dørene vil jeg overlate til en som kan faget, en dyktig møbelsnekker, å lage for meg, etter mine tegninger. Dermed kan jeg konsentrere meg om farger og dekor, som er hovedfokus i dette prosjektet.

3. Kulturhistorisk del

La oss se litt på hvordan Østfold plasserer seg i geografien og historien, hvem som bodde og virket her for 200 år siden?

Hvor vanlig var det med malt dekor på interiør i Østfold i perioden fra ca. 1750 til litt utpå 1800-tallet, og hvilke sosiale og økonomiske lag av samfunnet omga seg med disse dekormalte skap og interiør?

3.1 Østfold som kulturområde

«Gjennom Østfold bruke han gasspedal'n, som e det liv det gjeld», synger DDE i sangen «E6» (Lind, 1996).

Slik fortoner nok Østfold seg for mange; en transportetappe fra svenskegrensa til hovedstaden, og videre til resten av Norge. Få tenker på at dette er et kulturlandskap fullt av historie og minner. Mange østfoldinger er heller ikke klar over hvilke kulturhistoriske skatter som gjemmer seg i bygdene de kjører gjennom. Selv Halden har blitt ei bakevje de færreste besøker.

Figur 7 - Halden med Fredriksten festning - et yndet motiv på for kunstnere på 1700-tallet

Annerledes var det på 1700-tallet, da det nettopp var til Østfold kunstnere kom fra det store utland for å oppleve den «ville» norske naturen, og Halden, eller Fredrikshald som det het på den tiden, var inngangsporten til Norge. Noen av de første kom i kongens følge på deres reiser (Østby, 1988)(side 67). Etter hvert fikk kunstnerne som Jakob Coning, Mathias Blumenthal, Eggert Munch og H.C.F. Hosenfelder også mange oppdrag hos det velhavende borgerskap, som dekor- og portrettmalere, og som kirkemalere. Flere både danske og tyske kunstmalere kom til Halden og slo seg til der for kortere eller lengre tid.

Bildet finnes kun i den trykte utgaven

Figur 8 - Sarpfossen, antagelig malt av C.A. Lorentzen. Dør-overstykke på Rød herregård.

Byene langs kysten har alltid vært de historiebærende; Sarpsborg som ble grunnlagt av Olav Haraldsson («den hellige») i 1016, og Halden med Fredriksten festning der Karl den tolvte ble skutt i 1718. Østfold har i det hele tatt vært en buffer mot svenskene, og har måttet tåle mye juling. Gårder ble plyndret og brent, både av fremmede og av egne tropper. Folk måtte takle sult og husløse vintre.

Nærheten til Sverige og kontinentet bar med seg mye positivt også. Det kom stadig nye impulser, både via militærvesen, handel, herregårdskulturen og embetsmenn. Vanlige folk hadde også kontakt med hverandre over grensa. Svenske sesongarbeidere søkte ofte jobb i Norge, folk handlet med hverandre, og knyttet familieband.

Østfold ble fra gammelt av kalt Smaalenene – de små len. Men, de indre deler av det som nå er Østfold fylke, Heggen og Frøland sorenskriverembete (dagens Askim, Trøgstad og Eidsberg) hørte inn under Akershus amt, fram til 1786 (Eliassen, 2004)(s. 29). Det vil si at vi i Indre Østfold fra gammelt av har hatt vel så mye kontakt nordover mot Christiania (Oslo) og Akershusbygdene. Slik er det fortsatt; når vi skal til «by'n» - mener vi Oslo.

3.2 Bygdekunsten i Østfold

Østfold består altså ikke bare av byene langs kysten. «Nord for raet» strekker landskapet seg ut i brede bygder og skogkledde åser. Her har det i all tid vært bonden som rådde, men bonden har aldri vært alene, embetsstand og militærvesen har også her vært nærværende. De har hatt kontakt med omverdenen via sin stand, og slik bragt nye impulser med seg fra den store verden til de små len. Motesvingningene kom fort, og ble tilsvarende raskt feid vekk med nye.

Tilgangen på håndverkere har nok hatt sitt å si for hva som ble gjort av håndverk på bygdene. Blant annet finner vi lite eller ingen akantus-treskurd. Derimot er det en del karveskurd som en hvilken som helst nevenyttig mann med kniv kan mestre.

Utover 1700-tallet ble det i Østfold, som de fleste andre steder, på moten å male og dekorere møbler og interiør med blomster og figurer. Folk fikk etter hvert bedre råd, og større stuer med vinduer og innebygde ildsteder ga mulighet for slik dekor.

Noen så nok slikt hos borgerstanden, embetsmenn, offiserer osv. Men hele forklaringen ligger ikke der. Jeg mener det vel så mye er et allment ønske om å omgi seg med pene ting, en menneskelig kjærlighet til visuell skjønnhet. Noen prøvde nok å pynte på interiøret sjøl, men hvis de først investerte i et nytt og flott skap, var det ikke mer enn rett og rimelig at de også hyret inn en lokal kunstner til å dekorere både det nye, og noen av de eldre skapene. Mest iøynefallende er det når et «framskap» består av et rokokko-overskap, plassert på et renessanse-underskap, men malt av samme maler.

I Trøgstad var fordelingen av bønder og husmenn rundt 1800 omtrent like stor. Det var svært få av høyere stand, bare presten og noen offiserer.

De fleste registrerte gjenstandene finnes på store og middels store gårder. Hva som kan ha vært på små gårder og plasser er ikke godt å si. Det er svært lite bevart, men om det betyr at de ikke har funnets, eller om de rett og slett har havnet på bålet, er ikke godt å si.

Småkårsfolk har vel hatt mindre behov for å ta vare på ting som minner om sin fattige fortid, når de endelig har kommet seg litt opp og fram i livet. Hvis skapet har hatt god nok kvalitet har det i beste fall blitt malt etter gjeldende mote – på slutten av 1800-tallet var det gjerne «ådring» eller «mahognimaling», på 1920-tallet kunne det være lyseblått.

Med tanke på hvor lite som er beskrevet av denne type gjenstander fra Østfold, og folk flest mener at «vi har ikke slikt her», er jeg nesten overrasket over hvor mye som faktisk likevel finnes! Ut i fra det som er bevart, originalt eller overmalt, tatt vare på eller stuert vekk i et uthus, vil jeg tro at de aller fleste gårder har hatt ett eller flere skap eller annet

Figur 9 - Et sjeldent, men sjarmerende eksempel på "fattigmanskunst" - en skapfront fra Båstad (reg.nr. 503).

møbel med dekormaling på. Sann sett skiller nok ikke Østfold seg så mye fra resten av landet. Mengden av dekormaling er kanskje ikke så stor som i «dalstrøka innafor», men at det har vært der er helt sikkert. Folk har ikke hatt noe dårligere råd her enn i områdene rundt, og det ville være merkelig om ikke bøndene på flatbygdene også ville omgi seg med moteriktig blomsterdekor på skap og kister. Dessverre har det her som andre steder blitt borte mye i årenes løp, men noe er bevart, og danner grunnlag for mitt materiale. Enda har jeg ikke sett alt, det har gått etter «kjennskap og vennskap»-metoden, og jeg er sikker på at det er mer å finne hvis en går mer systematisk til verks.

3.3 Herregårdene og embetsstanden

Østfold er det fylke i landet med flest herregårder. På det meste var det ca. 25 herregårder i fylket, og alle så nær som én er lokalisert langs kysten og i nærheten av byene (Eliassen & Johansen, 1997). Ved munningen av vassdraga slo folk med forretningssans seg opp på sagbruk, handel og skipsfart, og etter hvert kjøpte de og tok over adelens gamle setegårder. Det var her folk med penger og makt holt til. Forbindelsene til Christiania var nære, likeså til utlandet.

Nå ville det være naturlig å tenke seg at motesvingninger som kom tidlig til storfolkene på herregårdene, også ville gi mote- og kulturpåvirkning nedover til lavere sosiale lag. Men folk hadde ikke mye kontakt på tvers av sosial stand. Det er vanskelig å se noen slik påvirkning i dag, og jeg kan ikke påstå verken det ene eller det andre ut i fra materialet jeg har sett på.

Figur 10- Rød herregård malt på 1700-tallet. Dør-overstykke fra Rød.

Noen av de mest kjente herregårdene, og som er mer eller mindre åpne for publikum, er Rød i Halden, Hafslund i Sarpsborg og Elingård i Onsøy. Av disse har jeg kun hatt gleden av å besøke Rød, i forbindelse med dette prosjektet. Der finnes et flott dekorert skjermbrett (fig.30), og et rom med dekormalt knepanel. Begge disse antas å være malt av en av Herrebøe-malerne (se neste avsnitt), muligens Hosenfelder (Eliassen, Anker-Rasch, & Ulsnæs, 2010)(s.60). På Hafslund er det likeledes et malt tapet (Eliassen & Johansen, 1997)(s. 187). Om disse har vært trendsettende for omgivelsene er heller tvilsomt. Jeg har ikke funnet åpenbare spor som tyder på det. Det som kan ha forekommet er at de samme malerne har tatt på seg oppdrag for folk i flere lag av befolkningen, bare de fikk betalt.

Figur 11 - Knepanel på Rød Herregård ved Halden.

På Folkenborg museum i Eidsberg står den gamle sorenskriverbygningen fra nabogården Narvestad. Den ble bygget i 1724, og er en embetsmann verdig. Der er det også en sal med dekorert knepanel som på ingen måte står tilbake for det på Rød Herregård. Jeg vil påstå at det er et par hakk finere malt, og med flere og bedre figurer, selv om vi tar i betraktning at det på Rød er «frisket opp» med ny maling.

Figur 12 - Knepanel i "Blåsalen" (nr. 526), Narvestadbygningen på Folkenborg museum

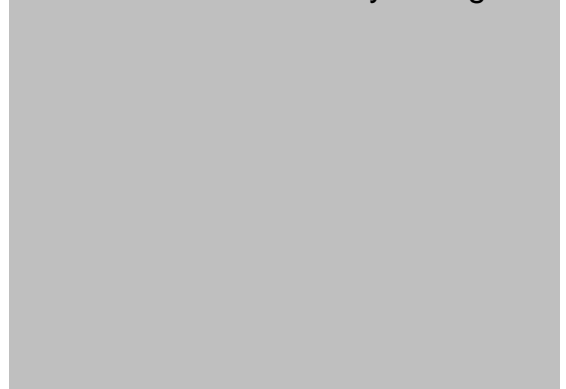
I Narvestadbygningen er det også et rom med original, malt strietapet fra 1700-tallet. Det er også tydelig malt av en profesjonell maler. Både tapetet i Narvestadbygningen, og skjermbrettet på Rød er malt med de typiske rocaillene som var på mote på den tiden. Nå gjenfinner jeg ikke mye av dem på møbler malt for vanlige folk i de indre bygder, så de har nok ikke slått an hos allmuen. På Borgarsyssel er det to skap med rocailler samt figurer, som kan minne litt om de på skjermbrettet på Rød (reg.nr. 146 og 149).

Men vi må nok lete andre steder etter vanlige bønders dekor-forbilder.

3.4 Herrebøe Fajanse

Herrebøe fajanse fabrikk ved Halden var et kortvarig industrieventyr som varte bare i ca. 12 år, mellom 1759 og 1772. Det har likevel satt spor etter seg som et prosjekt litt forut for sin tid. De karakteristiske servisene med den frodige rokocodekoren er sjelden og ettertraktet vare (Opstad, 1992).

Bildet finnes kun i den trykte utgaven

Figur 13 - Suppeterrin fra Herrebøe (Vestlandske kunstindustrimuseum).

Da det litt ambisiøse industriprosjektet Herrebøe sviktet og arbeidsplassene forsvant, måtte håndverkerne finne seg et annet inntektsgrunnlag. Vi vet at tyskfødte Heinrich Christian Friedrich Hosenfelder, som var mestermaler ved Herrebøe, livnærte seg som interiør og portrettmaler fram til sin død. Han får (under tvil) æren av å ha malt Blåsalen (Fig. 12). Det er rimelig å tro at flere malere gjorde det samme.

3.5 Håndverkere på bygdene

«Nogle tør give sig af med at male, uden at have lært det. Ellers har en Maler Mse. Holmgreen, norsk af Fødsel, men opplært i Kjøbenhavn, hvor han skal have vundet en Medaille paa Tegne-Academiet, opholdet sig her i mange Aar; og blant andet især malet mangfoldige Bænkstavler hos Bønderne, av forskjellige, dog mest bibelske Formaale. I Naboe-Sognet Trøgstad gives dog flere og bedre Kunstnere og Haandverkere, end i de fleste andre bygder.... Christian Frøhsoug med sine 6 Sønner arbejde alle slags i Træ og jern, især Franz og Johannes, som gjør Skatoller, Skotrokker osv...»

Dette skriver Jacob Nicolaj Wilse i sin «Eidsbergs beskrivelse» fra 1791 (Wilse & Opstad, 1992)(s.56). Som prest og vitenskapsmann må han vel betraktes som et sannferdig tidsvitne.

De aller fleste som malte rundt om på bygdene på slutten av 1700 og begynnelsen av 1800 tallet er anonyme, det var ikke skikken å signere sine verk. Nå skal det ikke mye detektivarbeid til for å se at det har vært mange håndverkere på bygdene også i Indre Østfold. For å undersøke det som finnes av fakta om saken, foretok jeg et søk på «malere» (samt «skildrer» og «kontrafeier») i folketellingen fra 1801 (Digitalarkivet). Der finner jeg ingen med den tittelen i Trøgstad, men det er 3 i Eidsberg og 2 i Askim. Og i Rakkestad finner jeg ingen ringere enn Hosenfelder og hans datter.

Men det er mye som ikke kommer fram i disse folketellingene. Familien Frøshaug med alle sine dyktige håndverkere (i følge Wilse – og muntlig tradisjon) finner jeg riktignok i folketellingen, men det står ingenting der om at de er snekkere. Senior står oppført som bonde og to av sønnene som «dragon». De kan selvfølgelig ha virket som snekkere ved siden av.

Med dette fakta-grunnlaget sier det seg sjøl at det er vanskelig, eller umulig, å komme noe nærmere hvem som har laget eller dekorert de forskjellige gjenstandene. Men ett navn har vi altså, og vi kommer vel ikke utenom en nærmere presentasjon av denne Holmgreen.

3.6 Eric Friedrich Holmgreen

Noen av de beste maleriene, spesielt noen av høysetetavlene, men også mange skap med blomster, sies altså å være malt av Eric Friedrich Holmgreen.

Han var født i Halden, sønn av en gartner, og fikk utdannelse ved Kunstakademiet i København første kvartal 1757 (Østby, 1988)(s. 98). Det var ikke vanlige folk som hadde råd til å engasjere en gartner på den tiden, så om det var faren eller en formuende velgjører som så at gutten hadde talent og ville koste på ham utdannelse, sier historien ingen ting om. Kanskje har han hatt kontakt med Eggert Munch som oppholdt seg i byen på den tiden, og er kjent som formidler av rokokkostilen på Østlandet (Brodahl, 1911).

Etter utenlandsoppholdet kom han tilbake til Halden og løste malerborgerskap der i 1770. Det var ikke noe maler-laug i byen, men man måtte løse borgerskap for å virke som håndverker (Opstad & Bakke, 1951). Det er ikke urimelig å anta at han kan ha vært tilknyttet Herrebøe-fabrikken. Han er siste gang nevnt i Halden i 1774. Det vi vet er at han levde og virket i Indre Østfold fram til han døde på Slitu i 1797 (Opstad, 1999).

Jeg skulle veldig gjerne visst mer om Holmgreens liv og virke, hvis det er mer å finne ut. Men det er mye arbeid å dykke inn i gamle arkiver for å søke etter opplysninger om ham, og det har jeg verken tid eller forutsetninger for.

Det er altså all grunn til å tro at Holmgreen har malt noen av de fineste skapene. De såkalte «Holmgreenrosene» tilskrives altså ham. Som sønn av en gartner bør han ha hatt god kjennskap til blomster. Disse bukettene er dessuten malt av en med godt håndlag og formsans, kunnskap om komposisjon, linjeføring og en antydning av lys og skygge, noe som kan tyde på at maleren har hatt noe skoling. Det er lett og elegant malt med sikker hånd. Det er malt av en som har hatt håndverket som mer enn attåtnæring, dette har vært et levebrød. Om enn kanskje ikke så fett.

Vi vet ikke om Holmgreen har hatt lærlinger, med det er godt mulig. Mange skap med lignende roser er malt etter hans død. Noen er så like at det kan være vanskelig å se noen forskjell, og de kan selvfølgelig være malt av Holmgreen og datert senere. Eller kanskje det ikke var Holmgreen som malte dem i det hele tatt? Det som er helt sikkert er at seinere malere har etterlignet rosene, med større og mindre hell.

I den grad vi vet at Holmgreen har virket som maler i Indre Østfold-bygdene må vi ta i betraktning hva Wilse forteller. Vi vet ikke hvilke av høysetetavlene det er Wilse refererer til, bortsett fra at en del av dem har religiøse motiver. Ingen av høysetetavlene jeg har hatt mulighet til å studere passer inn i den beskrivelsen.

«Holmgreen-skap» har blitt et begrep i antikvitetskretser, men nå skal vi ikke stole på alt antikvitetshandlere sier. Det er helt klart at det har vært flere malere på ferde. Hvem de var vil vi antagelig aldri få vite, ikke minst fordi så å si ingen har satt sin signatur på verket. Det eneste som kan gjøres med et snev av sikkerhet er å skille forskjellige malere og maleteknikker fra hverandre, og gruppere gjenstander etter det.

Noen vil kanskje hevde at vi ikke kan kalle Holmgreen bygdemaler fordi han hadde akademisk utdanning, men vi vet jo ikke hvor omfattende denne utdannelsen var. Kanskje han bare var en halvstudert røver? Jeg synes dette er urettferdig. Han hadde talent og estetisk sans, og fant seg et levebrød som maler, antagelig mer eller mindre omreisende, blant helt vanlige bønder i de indre bygdene av Østfold.

3.7 Stiltrekk i Østfold

Noe av det som er mest øyenfallende ved dekoren i Østfold, er fravær av barokkens akantusranker. Det er rokokkoen som dominerer, med sine rocailler og blomster, og sansen for det naturlige, vakre og elegante. Rokokkoen kom til Norge rundt 1750, og var veldig populær til langt ut på 1800-tallet. Fordi stilen var litt for nær i tid og det kontinentale, ble den ikke ansett som «norsk» nok da nasjonsbyggerne skulle definere hva som var særegent for vår kultur her hjemme på berget. Den rokokko-pregede stilen på Østlandet falt dermed utenom.

Men er det snakk om en egen stil i Østfold? Vi kan ikke skilte med de helt spesielle trekkene som f.eks. Telemark og Hallingdal der rosemålerne var mange og dalførene ligger mer avsides slik at de fikk mer ro til å ta tak i enkelte trekk og videreutvikle disse. Men hvor hadde de så sine akantusranker fra? De kom fra det store utland de også, så hvordan de ble så «norske» kan man saktens undre seg over.

Nå vet vi jo at akantus som motiv i treskjæring og maling ble spredd via håndverkere som dekorerte bl.a. Kongsberg kirke og Oslo domkirke. Det slo meg at Trøgstad kirke også har en

praktfull altertavle og prekestol med frodig, forgylt akantus-skurd. Hvorfor har ikke det påvirket det lokale håndverkmiljøet?

Det viser seg at altertavlen ble gitt som gave til kirka i 1713, og kom ferdig laget fra København (Amundsen, 2004)(s. 242). Altså har det ikke vært håndverkere på besøk i Trøgstad for å skjære ut denne altertavlen, som i sin tur kunne inspirert lokalbefolkningen. Dessuten kan det hende vanlige folk syntes at disse kirkeinteriørene var for prangende og voldsomme, og at stilen ikke passet inn i et alminnelig bondehjem.

I Østfold hadde vi nok større gjennomtrekk både av folk og kulturimpulser, og ingen bygd var så isolert at det rakk å utvikle seg helt egne motiver og særtrekk.

Østfold er del av et større tradisjonsområde som omfatter flatbygdene på Østlandet. Det vil si; nedre del av Hedmark, Oppland, Akershus og Østfold, samt grensetraktene i Sverige; Värmland, Dalsland og Bohuslän. Muligens også Vestfold. Vi skal se på noen av de fellestrekkene seinere, i kapittel 5.

Figur 14 - Blomsterranker i rødt og hvitt på blå bakgrunn (reg.nr. 201)

Et fellestrekk som er lett å gripe fatt i er blomsterdekoren. Det er veldig vanlig å finne røde og hvite blomster malt på blå bakgrunn, eventuelt grønn eller svart bakgrunn. Disse blomstene kan være til forveksling ganske like for et utrenet øye. Ved nærmere studier ser man at rosene i Trøgstad og de aller nærmeste områdene har sine helt egne særtrekk, som vi ikke finner andre steder. Det er i Trøgstad vi finner de karakteristiske «Holmgreen-rosene». Det er vel klart at det her som de fleste andre steder i utgangspunktet er snakk om en personlig stil, mer enn en regional stil. La oss gå ut i fra at det er Holmgreen som har malt disse fine «rosene», skapt ut i fra hans bakgrunn og kunnskaper.

Figur 15 - Bølgende landskap i Trøgstad. Flere av gårdene i bildet har, eller har hatt fine, malte skap.

4. Registreringene

4.1 Feltarbeid - innledning

Fra påske til litt ut på høsten reiste jeg rundt og registrerte og fotograferte gjenstander. Det totale materialet består av 150 registrerte gjenstander fra Østfold. Over halvparten av dem fra hjembygda Trøgstad (77 stk.). Jeg har besøkt de fleste bygdemuseene i Indre Østfold, samt Borgarsyssel museum i Sarpsborg (Østfoldmuseene), som er fylkets hovedmuseum. I tillegg har jeg vært så heldig å få komme inn i mange private hjem og studere mange spennende gjenstander. Jeg ble stadig overrasket, noen ganger positivt og andre ganger i negativ forstand. Interessant var det i alle fall.

Som «assistent» hadde jeg med meg møbelsnekker Rune Strønes på en del av feltarbeidet. Han kunne bidra med mange møbeltekniske opplysninger der mine egne kunnskaper kom til kort. Han har også et stort kontaktnett, og fungerte som døråpner hos mange private. Dessuten har han stor interesse for og kunnskaper om gamle møbler og lokalhistorie generelt.

Figur 16 - Rune Strønes studerer et skap i Askim (reg.nr. 121).

Kategorisering av type gjenstander

For å ha et system på materialet er gjenstandene delt inn i kategorier etter størrelse og bruk. De registrerte gjenstandene ble nummerert fortløpende under arbeidet, ikke minst for å holde orden på fotografiene. Derfor det en salig blanding av private og museumsgjenstander på oversikts-listene (*vedlegg nr. 2*). Men det er av mindre betydning. I ettertid ser jeg at «matskap» kunne vært egen kategori, da det var ganske mange av dem.

Kategoriene er som følger:

100 - 156	Framskap, matskap, skatoll med overskap, store skap som står på gulvet
200 – 237	Veggskap, roskap, overskap
300 – 305	Dragkiste, skatoll uten overskap
400 – 426	Kister, skrin
500 – 526	Annet (klokker, kronesenger, høgsetetavler mm.)

Kategorisering av malere

Oppgaven jeg har satt meg fore, innebærer blant annet å prøve å identifisere og skille forskjellige malere som har operert i området.

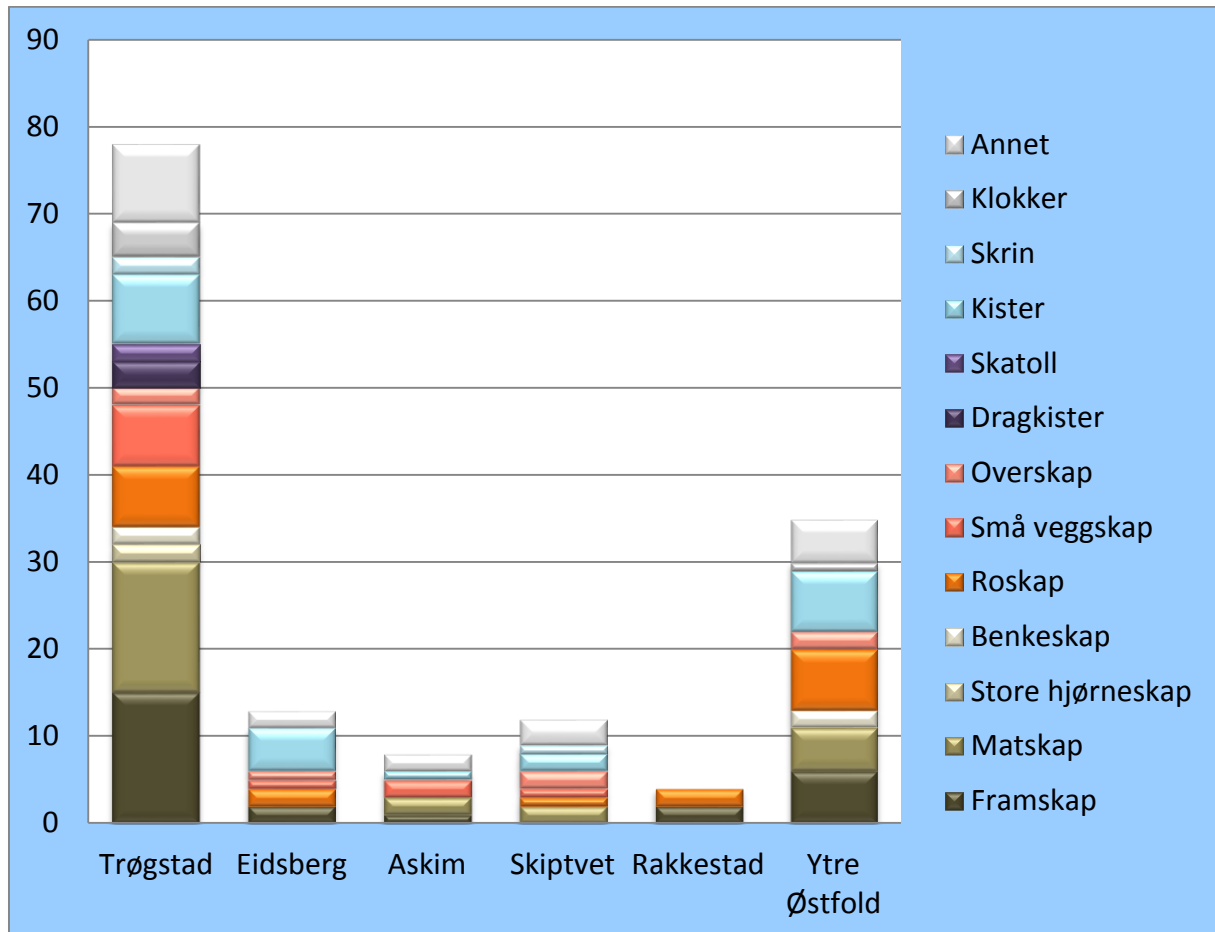
- A – Blomstermesteren (antagelig Holmgreen)
- B – Inspirert av blomstermesteren
- C – Rokokko-figurer
- D – Allegorier og kineserier
- E – Andre

Hva står bokstavene i registreringene for

- TM – Trøgstad Museum
- FME – Folkenborg Museum Eidsberg
- AH – Askim Historielag (museum)
- SKI – Skiptvet museum
- RA – Rakkestad museum
- BRM – Borgarsyssel Museum (Sarpsborg)
- NF – Norsk Folkemuseum
- PE – Privat eie

Gjenstandsfordeling

For å anskueliggjøre antallet gjenstander i det totale materialet har jeg utarbeidet denne grafen, som viser hvordan de fordeler seg geografisk. Hver enkelt søyle viser også hvordan materialet fordeler seg på de forskjellige gjenstands-kategoriene.

Figur 17 - Gjenstandsfordeling i mitt materiale fra Østfold

Denne grafen viser med all tydelighet at hovedvekten av mine undersøkelser ligger i hjemkommunen Trøgstad. Derfor kommer jeg også til å konsentrere meg om dette materialet i den videre analysen.

4.2 De forskjellige stedene og hva jeg fant der

Her kommer en kort presentasjon av stedene jeg har besøkt på mitt feltarbeid, og noen smakebiter på mangfoldet av hva som finnes rundt omkring, uten noen nærmere beskrivelse av gjenstandene som sådan.

Trøgstad (TM)

Det var naturlig å starte på Trøgstad Bygdemuseum, som blir drevet hovedsakelig på frivillig basis av et museumsstyre. Etter som både jeg og min medhjelper, Rune Strønes, sitter i museumsstyret, hadde vi fri tilgang til bygningene, og startet der for å øve på jobben og samarbeidet. Der registrerte jeg alle malte skap, med og uten dekor, samt noen andre gjenstander. Alt fra perioden ca. 1750 fram til begynnelsen av 1800-tallet. Til sammen 18 gjenstander. Da har jeg ikke tatt med 3 av de 4 høysetetavlene som befinner seg på museet.

Figur 18 - Interiør på Trøgstad bygdemuseum, med bl.a. nr. 202 og 301.

Eidsberg (FME)

Folkenborg museum i Eidsberg er en del av Østfoldmuseene, og siden jeg har hatt sommerjobb der de siste årene har jeg hatt god tilgang til og oversikt over det som finnes av gjenstander på museet. Til sammen 13 gjenstander er registrert; alle skap med dekor (hvorav minst det ene kommer fra Trøgstad), samt kister, og en høgsetetavle. Et interiør, «Blåsalen», er også med i registreringen.

Jeg har ikke tatt med skap uten dekor og en høgsetetavle som stod utilgjengelig til. På Folkenborg kunne jeg også studere nøye, og tegne av noen av motivene.

Figur 19 - Overskap fra Trøgstad (reg.nr. 128) på Folkenborg museum.

Askim (AH)

Askim museum eies og drives av Askim historielag. Jeg stakk innom på en søndag rett før stengetid, og ble velvillig møtt av en vakt som endelig fikk noe å gjøre. Der registrerte jeg de dekormalte skapene som sto framme, en kroneseng og et serveringsbrett i hovedhuset, samt en kiste vi fant da jeg ble vist rundt i et annet, avlåst hus. Til sammen 8 gjenstander. Det ene framskapet kommer opprinnelig fra Båstad.

Figur 20 - Lite veggskap (reg.nr. 221, på Askim museum).

Skiptvet (SKI)

Skiptvet bygdemuseum eies og drives av Skiptvet kommune. Da jeg dro på besøk ble jeg møtt av selve personifiseringen av museet, Marit Christiansen, som mer enn gjerne viste meg det som var å se av gjenstander med dekormaling. Jeg registrerte i alt 12 gjenstander av forskjellig art i Skiptvet, flere med «roser», men ingen som ligner de i Trøgstad.

Figur 21 - Roskap (nr. 236) og ferdaskrin (nr. 424) på Skiptvet museum.

Rakkestad (RA)

Rakkestad bygdetun har muligens mer å by på enn det jeg rakk å registrerte på et kort besøk. Men jeg visste om de tre skapene fra før, og ville ha dem med i materialet mitt. De tre skapene er så forskjellige, både i form og dekor at de på ingen måte utgjør noe grunnlag for å beskrive en egen stil i Rakkestad.

Figur 22 - Stor variasjon i Rakkestad (nr. 217, 131 og 132).

Borgarsyssel – Ytre Østfold (BRM)

Borgarsyssel museum i Sarpsborg er Østfoldmuseenes hoved-museum, og burde ideelt sett ha gjenstander fra hele fylket. Jeg fikk komme og gjøre registreringer på alle dekornalte gjenstander de har i utstillingen, og rundt i husene på friluftsmuseet. Det ble en hard dags jobb, med til sammen 36 registreringer og 3-4 ganger så mange fotografier på noen få timer. Til dels under svært vanskelige lysforhold. Ved en rask gjennomgang viser det seg at de aller fleste tingene kommer fra de ytre bygdene. Også her er det mange flotte skap med roser og figurer, både fra småkårsboliger og de mer velstående. Slik sett viser det en stor bredde når det gjelder kvalitet, men Trøgstad og omegn er ikke representert, og heller ikke de karakteristiske rosene «våre». Unntaket er en slede fra Aremark med lignende roser.

Jeg har i tillegg to private registreringer fra Råde som er tatt med i det samme tallmaterialet.

Figur 23 - Matskap (nr. 140) og dragkister med overskap (nr. 151 og 139) på Borgarsyssel museum.

Norsk Folkemuseum (NF)

På Norsk Folkemuseum er Trøgstad forholdsvis godt representert, ikke minst fordi en stuebygning fra gården Lille Løken (bare noen hundre meter i luftlinje fra mitt barndomshjem) ble solgt til museet i 1926, med alt inventar. Blant annet visste jeg at det der står et skatoll som blir kalt Løkenskapet. Skapet er registrert i museet først i 1938, så jeg er litt usikker på om det egentlig kommer fra samme gård. Det er dette skapet som har gitt navnet til «Løkendrakten», som nevnt i innledningen.

Figur 24 - Løvenskapet (nr. 156) måtte fotograferes i biter, da det stod vanskelig til.

Etter søk på digitalt museum sendte jeg over en liste med gjenstander jeg ville se på fra Trøgstad, bl.a. overnevnte skap. Da jeg kom dit fant vi ikke det skapet der det tidligere hadde stått, og det viste seg at ingen visste hvor det befant seg. Etter noen uker dukket det opp, og jeg kunne komme tilbake og beskue det. Det var også andre gjenstander fra Lille Løken som jeg fikk se på; et matskap, en kiste og tre små boller, samt et lite roskap som ikke var registrert i museets database. Til sammen blir dette 7 gjenstander.

Tallmaterialet fra Norsk Folkemuseum er slått sammen med Trøgstad, fordi vi vet at det stammer derfra.

Private (PE)

Omtrent en tredjedel av registreringene er foretatt hos private. Her kom Rune Strønes og hans lokalkunnskap godt med. Noen navn og kontakter fikk jeg også da jeg stilte meg opp på bygdedagen og fortalte om prosjektet.

De aller fleste vi kontaktet åpnet velvillig dørene, og mange hadde flere interessante ting å vise fram da vi kom på besøk. Noen hadde ingen aning om hvilke skatter de var i besittelse av, og fikk seg en vekker da vi fortalte dem at dette var vel verdt å ta vare på. Andre var overbevist om at de hadde «fine Østfoldskap med Østfoldroser», og jeg så med en gang at dette var nok et fint møbel, men ikke akkurat Holmgreen-malt. Ofte var de av nyere dato, eller overmalt på 1900-tallet.

Jeg hørte mange triste historier om flotte møbler som hadde havnet på bålet eller i brønnen opp igjennom tidene. Rett som det var fikk jeg også positive overraskelser; unge folk som hadde, bokstavelig talt, tatt et fint gammelt skap inn i varmen, inn i finstua, og pusset opp rommet med utgangspunkt i fargene på skapet.

Figur 25 – «Skjenk» (nr. 125) og «kjørelbenk» (nr. 130), begge fra midten av 1700-tallet.

4.3 Omkringliggende områder

Østfold er på ingen måte et isolert område, så for å sette ting i et større perspektiv og ha noe å sammenligne med, har jeg også sett på en god del gjenstander i tilgrensende områder.

Akershus

har mange bygdemuseer, men jeg har bare hatt tid til å besøke Høland bygdetun på Hemnes. Det er et av de aller nærmeste, og det har i all tid vært mye kontakt over åsen mellom Båstad og Høland. Dessuten fikk jeg komme til Akershus fylkesmuseum og se igjennom registreringene de gjorde i forbindelse med utstillingen «Roser og rocailler» i 1995 (Jensen & Grastvedt, 1995). Der var det en del interessant, men det mest påfallende fra mitt ståsted var mangelen på materiale fra Fet kommune, som i sør grenser til Båstad.

Figur 26 - En broket forsamling skap på Høland bygdetun.

Glomdalen

Fra gammelt av har vannet vært veien, og det var derfor naturlig å følge Glomma videre nordover og se på Østfold som en del av kulturområdet langs elva. Jeg tok jeg en snartur til Glomdalsmuseet på Elverum. Der står «Elisabeth-stua» med malt dekor, som Vegard Lie beskriver i en artikkel fra sin avhandling, som også er gjengitt i boka «Folkekunst», side 106 (Lie, 1999). Spesielt nevner han en type «blomsterknopper», og tilskriver dem maleren Sjølie. Jeg mente å se klare likhetstrekk med dem i et par av dekorene fra mitt materiale (se beskrivelse i kap. 5.2). Disse ønsket jeg å se med egne øyne. Det er nok ikke malt av samme maler, men viser at slike spesifikke elementer går igjen over et større område. Fotografiene derfra gir et verdifullt supplement til undersøkelsen.

Figur 27 - Blomsterranker i Elisabeth-stua på Glomdalsmuseet.

Sverige

Østfold er et grensefylke, og kontakten «over kjølen» har alltid gitt gjensidig påvirkning mellom Norge og Sverige. I boka om Johan Bäckström sies det på side 10; «*De västra landskapen Värmland, Härjedalen och Jämtland uppvisar likheter med norsk måleri*» (Mörkfors, 2009), og i boka «Målade skåp och kistor» er det et avsnitt om Norge, der det står; «*Samma motiv (...) förekommer även på svenska sidan om gränsen, i Dalarna och Värmland...*» (Franzén, 1970)(s. 17).

På Såguddens museum i Arvika hadde de en stor og flott utstilling med «allmogeskåp» som jeg tok meg tid til å besøke. De har i forbindelse med utstillingen utgitt et hefte med tekst og

bilder; «Från päronstav till Chicago» (Richard Sangwill (red.), 2008) som jeg selvfølgelig sikret meg et eksemplar av.

Värmland har også mange små bygdetun, men de rakk jeg dessverre ikke å besøke i denne omgang.

Figur 28 - Et nydelig "hängskåp" på Såguddens museum i Arvika.

Vestfold

Jeg kontaktet Vestfold fylkesmuseum og fikk tilsendt noen bilder av gjenstander de har. Men der som i Østfold har det vært stor gjennomstrømming av kulturpåvirkning, og museet hadde i hvert fall et svært begrenset materiale.

Telemark

Da jeg viste «Holmgreen-rosene» til kurslærer i rosemaling Ellen Øygarden, påsto at hun at det var noen «nesten akkurat slike roser» på Telemark Fylkesmuseum i Skien. Så jeg tok en tur dit. Der var det selvfølgelig mye spennende, og det er ikke vanskelig å se at rosene kan være beslektet, men helt like er de ikke.

Figur 29 - Røde og blå roser også på Telemark museum.

Rød Herregård

I tillegg til alle de geografiske, er det interessant å se litt på de kulturelle grenseområdene. Jeg fikk komme til Rød Herregård i Halden på studiebesøk, og fikk egen omviser. Der kunne jeg studere det flotte skjermbrettet med rik rokokko-dekor, samt knepanelene i et av rommene (nærmere omtalt i kapittel 3.3).

Figur 30 - Detalj av skjermbrettet på Rød herregård.

4.4 Manglende opplysninger – kilde til frustrasjon

Museenes kataloger og registreringer burde være kilde til opplysninger. Det må sies å være unntaket og ikke regelen. På alle museer jeg har besøkt viser det seg at opplysningene, spesielt på gjenstander som har kommet tidlig inn til museene, er svært sparsomme. Ofte er det kun giver som er nedskrevet. Hvor gjenstanden kommer fra, f.eks. hvilken gård, eller andre interessante opplysninger om gjenstandens eiere og historie er fraværende. Enkelte gjenstander viser seg å mangle nummer, eller ikke være registrert i det hele tatt!

Også hos private kan det skorte på kunnskap om gjenstandenes historie. Skap og kister har vært flyttet i forbindelse med giftemål etc., eller de har vært gjenstand for kjøp og salg.

På mitt registreringskjema hadde jeg opprinnelig laget en egen rubrikk for «Gårdens størrelse i 1801» (se vedlegg nr. 1) - da jeg tenkte at det ville være av kulturhistorisk interesse å se på forskjellen mellom rike bønder, og fattige husmenn og småbønder. Den rubrikken valgte jeg etter hvert å kutte ut, nettopp fordi det er så vanskelig, for ikke å si umulig, å finne ut hvor de forskjellige gjenstander opprinnelig stammer fra.

Denne mangelen på opplysninger har dermed satt en begrensning på min innhenting av kunnskap om gjenstandene og deres historie.

5. Analyse av materiale

Kun en del av et stort tradisjonsområde eller noe helt for seg sjøl?

Er Trøgstad og Østfold bare en del av hele det tradisjonsområdet som blir kalt «flatbygdene på Østlandet», eller finner vi særtrekk som kan betegnes som en egen regional eller lokal stil? Eller er det kanskje mer snakk om individuelle og personlige uttrykk?

Materialet jeg har undersøkt, tyder på at vi kan svare mer eller mindre «ja» på alt sammen.

I tillegg til registreringene fra Østfold har jeg besøkt nabofylkene, også på den andre siden av kjølen, for å ha noe å sammenligne med i min jakt på likheter og forskjeller.

Mitt hovedfokus er på dekormalingen, og et forsøk på å identifisere likheter og forskjeller i motiver og malerstiler. Jeg legger mindre vekt på selve møbelet, men den totale utformingen kan si noe om datering og stil.

Det er to hovedmotiver jeg ønsker å se nærmere på, og som jeg vil bruke som inspirasjon til mitt eget skapende arbeide:

- Blomstermotiver
- Figurmaling

Noen motiver og motivgrupper går igjen på flere gjenstander, og danner grunnlag for å anta at de har vært malt av samme maler, eller malere, som tydeligvis da har operert i distriktet over en periode. Hvilke estetiske elementer er karakteristisk for disse motivgruppene? Hva skiller dem fra motiver og malerstiler i områdene rundt?

Utvelgelse av materiale til videre analyse

150 gjenstander er for mye å arbeide videre med innenfor rammen av en masteroppgave. (Liste over alle de 150 gjenstandene i *vedlegg nr. 2* bak i oppgava). Alt er ikke like interessant heller. Noe må jeg velge bort, noe vil jeg ha med som en referanse, og noe vil jeg konsentrere meg om og gi en nærmere beskrivelse og analyse av.

Hva som IKKE skal belyses nærmere

Noe av materialet jeg registrerte er av lite eller ingen interesse i denne sammenheng. Jeg vil likevel si noen ord om hva jeg kutter ut og hvorfor.

Ytre Østfold

Over 30 gjenstander er registrert fra Ytre Østfold, hovedsakelig på Borgarsyssel museum. Dette materialet blir ganske lite i forhold til de 77 fra Trøgstad alene. Dessuten viser det seg at disse er såpass forskjellige fra de jeg har funnet i Indre Østfold at de i hovedsak vil bli brukt som sammenligningsgrunnlag på lik line med tingene jeg har sett på i andre omkringliggende områder. Derfor vil jeg ikke gå nærmere inn på det meste av materialet fra de ytre deler av fylket.

Skap – overmalte og nyere

Når det gjelder skap, kutter jeg først og fremst ut de som er for nye. Det gjelder noen skap som er fra begynnelsen av 1900-tallet.

Noen skap er tydelig overmalt, og selv om de sannsynligvis opprinnelig har hatt interessant dekor, er det ikke til noen nytte for meg.

En del av de registrerte skapene er malt, men har ingen dekor uten evt. initialer og årstall. Det gjelder i hovedsak matskap. Dermed er heller ikke av interesse i denne sammenhengen.

En del skap er så til de grader «one of a kind» at jeg ser meg nødt til å kutte dem ut i en nærmere analyse, selv om de hadde fortjent å bli sett nærmere på.

Kister

De fleste kistene er brune og ganske anonyme på utsiden, og de færreste har blomsterdekor. Innsiden derimot kan være ganske fascinerende. Mange kister er rikt dekorert inni lokket. Derfor har jeg registrert såpass mange kister som tilfelle er. De kunne være en egen studie verdt. En ting som mitt begrensede materiale tyder på er at det var på moten med trær og blomster på innsiden av kistelokket på midten av 1700-tallet, mens kruseduller og kineserier med hus ble mer vanlig utover på 1800-tallet. Jeg vil likevel ikke gå nærmere inn på fenomenet her, men vil ha med meg et par av kistene med dekor som samsvarer med noen av skapene.

Figur 31 – Trær, blomster og hus i varierende utførelser på innsiden av kistelokk (nr. 411, 402, 415 og 413)

Annet

Under kategorien «Annet» finner vi mange forskjellige ting. Mange av dem er registrert nettopp fordi de har interessant dekor, noen bare fordi det var der og fortjente litt oppmerksomhet. Flere av tingene har helt klart «Holmgreen-roser», blant annet noen løse skapdører og alle klokkene fra Trøgstad. Noe av dette materialet vil bli tatt med i en nærmere beskrivelse.

Interessante objekter å arbeide videre med

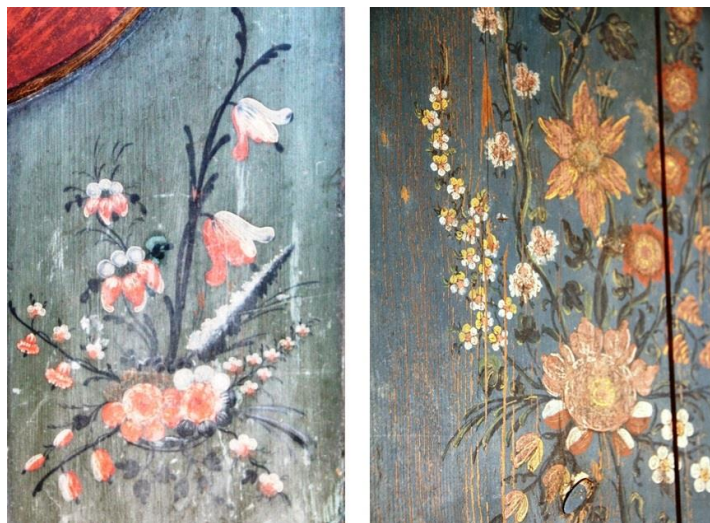
Det som står igjen av interessante objekter er da 46 gjenstander fra alle gjenstandstyper. Disse er kort presentert i vedlegg 3 bak i oppgava. De aller fleste av disse kommer fra Trøgstad. Jeg har delt dem inn i fire kategorier etter type dekor og motiv, og jeg vil prøve meg på en estetisk analyse av noen fra hver kategori.

Kategori A – Blomstermesteren (antagelig Holmgreen)

Med utgangspunkt i de gjenstandene som blir tilskrevet Holmgreen, har jeg valgt ut til sammen 26 gjenstander som ser ut til å være malt med samme hånd. Noen ting er imidlertid datert etter Holmgreens død (1797). Om det betyr at de kan være malt av ham og datert seinere, eller om han har hatt en arvtager som har malt svært likt sin mester, det er vanskelig å si. Et roskap er også datert i 1747, langt før Holmgreen var i virksomhet.

Kategori B – Inspirert av blomstermesteren

Det vil si roser som har likheter med, eller ser ut til å være inspirert av Holmgreen. De fleste er malt et stykke ut på 1800-tallet, og må derfor være malt av noen andre, kanskje lærlinger. Dette omfatter 7 gjenstander.

Figur 32 - Likheter men også forskjeller (reg.nr. 223 og 114) .

Videre vil jeg se nærmere på de forskjellige figurene, mennesker, dyr og hus. Disse finner vi hovedsakelig på skap. Figurene fordeler seg også helt klart i minst to forskjellige grupper. Det er 13 gjenstander med figurer jeg vil se nærmere på.

Kategori C - Rokokkomesteren

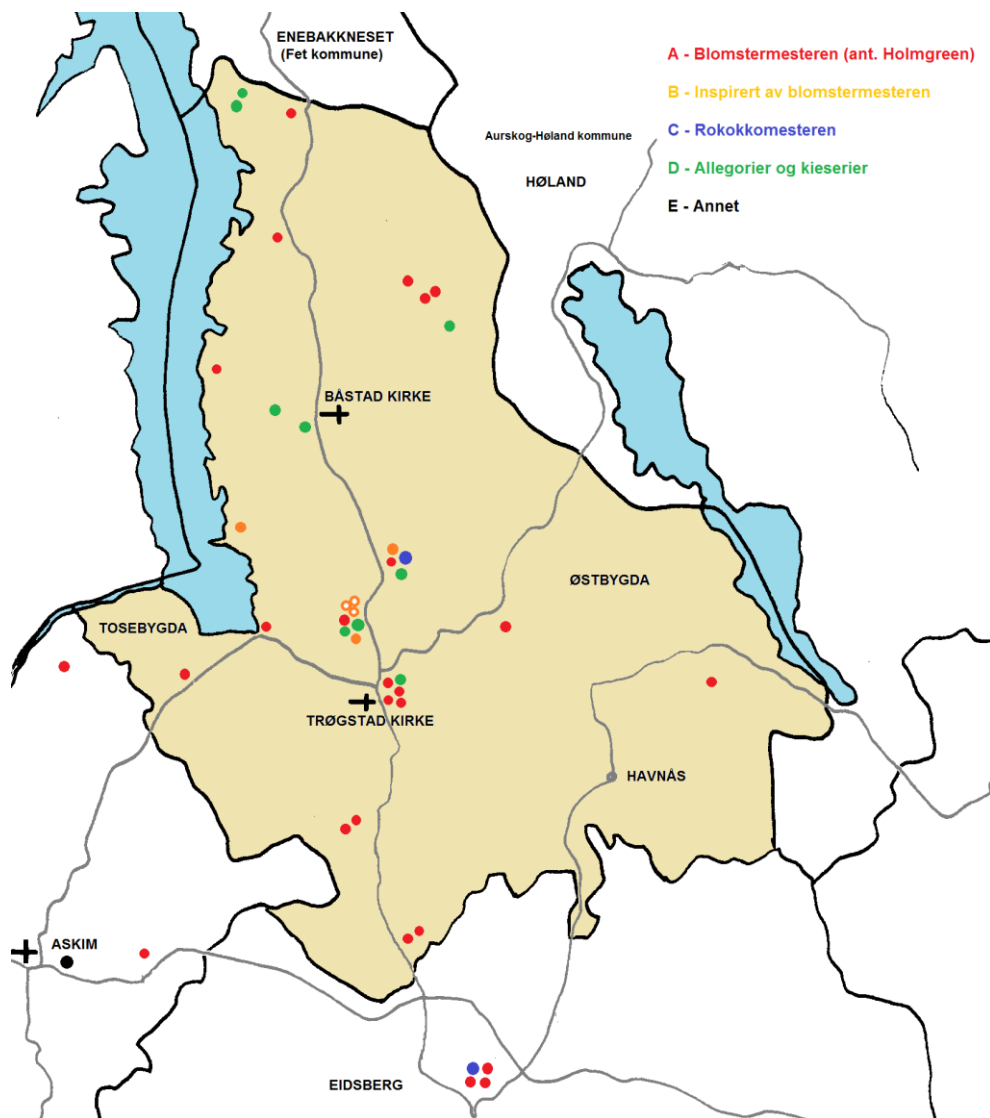
To skap skiller seg klart ut med mesterlig malte figurer i rokokkostil.

Kategori D - Allegorier og kineserier

En gruppe skap og kister med enklere figurer, har mye til felles. Alle er fra Trøgstad, og alle er fra første halvdel av 1800-tallet. De kan muligens være malt av samme person. Det dreier seg om 10 gjenstander.

- Og helt til slutt er den enestående rytteren fra Askim.

Gjenstandene fordeler seg slik i geografien:

Figur 33 – Geografisk plassering av de forskjellige gjenstandene i og rundt Trøgstad.

5.1 Sammenlignende estetisk analyse av noen gjenstander

Dekormalingen i Østfold har mange likhetstrekk med det vi finner i omkringliggende områder; Akershus, Glåmdalen, Vestfold og nedre del av Telemark, samt Värmland, Dalsland og Bohuslän i Sverige.

Det som er ganske klart er at hver maler har sin stil, et eget håndlag. Noen er mer øvet enn andre. Finner vi så noen trekk som skiller dekomalningen i Trøgstad fra omkringliggende områder? Jeg starter med en estetisk beskrivelse av det «første og beste»; skapet på Trøgstad bygdemuseum.

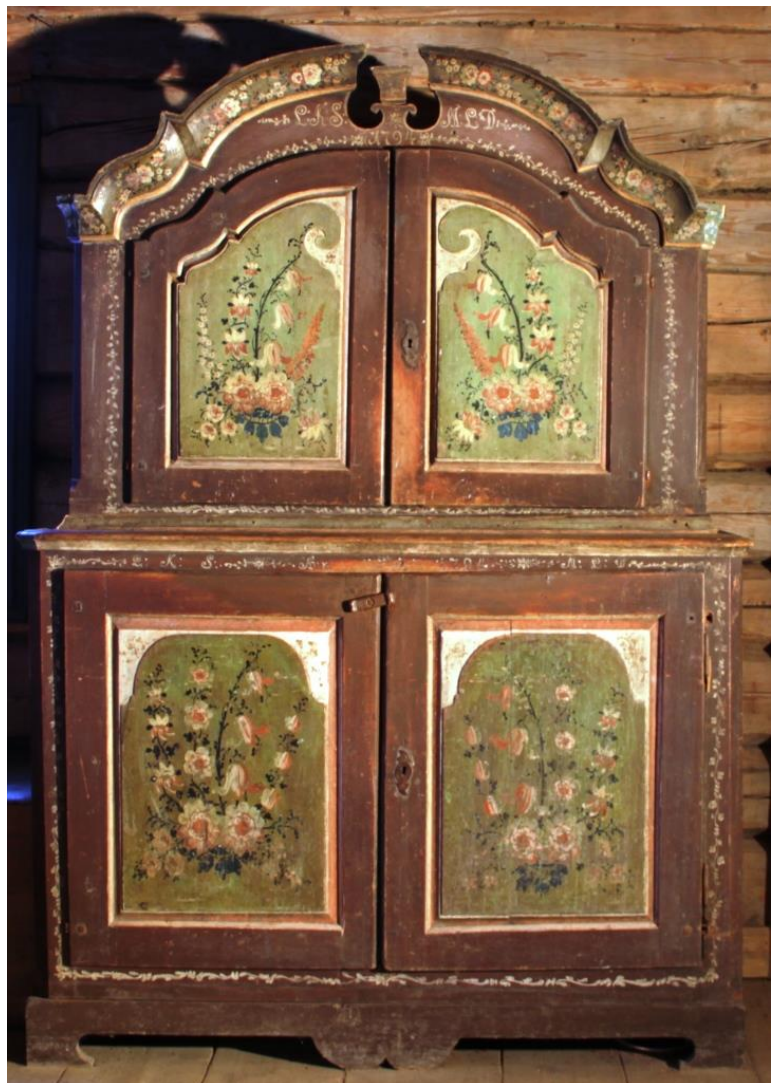
Estetisk beskrivelse av framskapet på Trøgstad bygdemuseum (reg.nr. 101)

Helhetsinntrykket av skapet er at overdelen virker lavt og flatklemt, i forhold til underdelen. Ellers er inntrykket symmetrisk.

Underskapet er rektangulært. De to dørene har fyllinger, der det geometriske uttrykket er myket opp, med buede utsparinger i overkant.

Overskapet har en buet topp, med en bred, profilert kronlist med brutte buer. Midt på er buen brutt med en «krone» /ornament i mellomrommet. Denne er flat på toppen.

De to dørene følger toppbuen på skapet. Også her er det utsparinger i fyllingene i form av spiraler, som svinger seg inn i toppen av hver bue.

Figur 34 - Framskap fra Myrer, nå på Trøgstad bygdemuseum (reg.nr. 101)

Selve skapet er malt mørkebrunt, og står i kontrast til de lyse og lette fargene på dekoren. Fyllingene er malt lysegrønne, med lett stiliserte blomster i rødt og hvitt, som gir et rosa inntrykk, og med mørkegrønt bladverk og detaljer som binder det hele sammen. Dekoren er symmetrisk satt opp, der det samme motivet speilvendes på dørene ved siden av hverandre. «Bukettene» på hver av de fire dørene har tyngden nederst, der de vokser opp fra en base av blader og store blomster. Det kan skilles minst 6 forskjellige blomster, men alle holdes i de samme fargene. De forskjellige blomstene gjentas oppover hver sin stilk, litt mindre jo lenger opp de kommer. Denne gjentakelsen danner en rytme i komposisjonen. Linjeføringen er lett og ledig. Hovedlinjene vokser oppover og i en bue inn mot midten av skapet, og samler inntrykket, som ellers lett kunne blitt rotete. I toppen ender linjene i en «krull» som frekt utfordrer spiralformen i utsparingene. De små detaljene bidrar til helheten uten å være påtrengende. Motivene er godt tilpasset formen på dørfyllingene. Innsparingene på dørfyllingene er malt hvite, og rammer fint inn de frodige blomsterbukettene. Også på utsparingene er det små blomster, malt i brunt. Disse er delvis slitt vekk. Rundt ytterkantene på skapet, utenfor dørene, er det malt en enkel bord med små blomster i hvitt på den brune bakgrunnen.

Den brede, profilerte topplista er malt grønn, i en litt mørkere nyanse enn på fyllingene. Denne er dekorert med roseranker bestående av store røde og hvite roser, to og to, bundet sammen med buer av små blomster, i en rytme tilpasset formen på topplista.

Selve skapet kan virke litt tungt, og kan vel stilmessig plasseres i sen-barokk eller regence, men den malte dekoren er veldig rokokko; lett og elegant i både linjeføring og fargebruk.

Helheten er harmonisk og balansert. Lett og tungt på same tid.

Som nevnt er det ingen av de andre skapene (dekoren) i denne kategorien jeg hittil har sett, som kan måle seg med dette skapet. Maleren må ha vært i storform den dagen dette ble malt, og virkelig koset seg med arbeidet!

Sammenlignet med andre skap

Men hvordan er dette skapet og denne dekoren sammenlignet med andre, tilsvarende skap fra områdene rundt?

Jeg har samlet et lite utvalg overskap og veggskap i en analysetabell (neste side), så vi kan se på likheter og forskjeller på skap fra forskjellige steder.

Estetisk sammenligning av overskap/veggskap med blomsterdekor								
Sted/skap	Form på topp-list	Form på dører	Form på fylling	Hoved-farge	Farge i fylling	Farge på dekor	Farge på topp-list	Type blomst
 Trøgstad	Buet med knekk. Brutt med ornament.	Buet, følger toppen	Følger døra	Brun	Lys grønn	Rød Hvit Mørk grønn	Grøn med roser	6-7 forskj.
 Skiptvet	Buet (svane-hals) Brutt med ornament	Bue på hver dør som går ned igjen mot midten.	Følger døra. Forkrøpp-inger på siden i tillegg	Svart, eller mørk grønn	Lys grønn -aktig	Rød, Hvit, grønn	Grøn Brun	Små roser og klokker i bukett
 Rakkestad	Rett inn fra siden, buet på midten	Buet, følger toppen Fyllinger ved siden også.	Følger toppen. Trappe-trinns-forkrøpp-inger nede	Svart	Svart	Rød Hvit Mørk blå?	Svart Mar-mor	Roser med bånd i ranker
 Sarpsborg	Rett inn fra siden, buet på midten	Buet, følger toppen	Følger døra i toppen. Forkrøpp-inger på siden og nede	Blå	Blå	Rød Hvit Mørk blå	Hvit og blå mar-mor	Roser? Tuli-paner?
 Høland (Akershus)	Rett	Rett	Smale med gotisk bue i topp som ender i spiss.	Brun	Lys blå	Rød Hvit Mørk blå	Brun Svart ?	Roser Små-blomster
 Årjäng (Sverige)	Knekke t topp med utvekst på midten	Samme knekk som toppen	Følger døra	Brun	Blå-grønn	Rød Hvit Mørk grønn	Brun Blå-grønn kant	Rose-lign. i bukett

Dette materialet viser ganske tydelig noe av det store mangfoldet av former som er så betegnende for bygdekunsten i denne perioden, og som gjør det så vanskelig å plassere dem innenfor en spesiell stilperiode. Den største fellesnevneren, bortsett fra det faktum at tabellen viser overskap eller veggskap med to dører, er at de har *blomsterdekor* i dørfeltene.

5.2 Blomstene

Visst er Østfold en del av det store bildet. En ting som er felles for hele området er de røde og hvite blomstene på blå, eventuelt grønn eller svart bakgrunn. Veldig ofte er det roser i en mer eller mindre stilisert form, gjerne kombinert med små knopper eller andre stiliserte småblomster. Noen ganger ser vi klokkelignende blomster.

Det er mange varianter av hvordan blomstene er plassert og bygget opp. Noen ligger som en ranke langs smale kanter. Andre er bygget opp som en bukett, plassert midt på en flate.

Vaser og urner forekommer sjelden i mitt materiale.

Roser og blomster er ofte brukt som symboler med religiøse eller andre referanser. Personlig tror jeg ikke den dimensjon har vært så viktig for dem som fikk malt disse skapene på slutten av 1700-tallet. Ut i fra hvordan jeg kjenner meg sjøl og «folk flest», mener jeg denne blomsterdekoren er blott til lyst. Et allment behov for å omgi seg med noe vakkert. Det er vel ikke så underlig om folk ville ta sommerens blomsterprakt inn i stua, som en oppmuntring gjennom med lange og mørke høst- og vintermånedene. Dette er noe vi finner de fleste steder i Skandinavia og Nord Europa, og viser oss at folk er ganske like hvor hen vi kommer. Det som er forskjellig er hvordan blomsterdekoren er utformet, og det er mange grunner til regionale forskjeller. Moten spiller inn, og i vårt tradisjonsområde, «flatbygdene på Østlandet» med nærheten til kontinentet, har rokokkoen spilt en viktig rolle med sin elegante, naturlige og lystige blomsterdekor. Like viktig er den enkelte håndverkens sans for form og farger, og hans eller hennes håndlag og utførelse. Noen har vært dyktigere og mer toneangivende enn andre.

I vårt distrikt har Holmgreen blitt kjent, og er tilskrevet en spesiell form for blomsterdekor.

Disse har i historie- og antikvitetskretser, blitt kjent som «Holmgreen-roser».

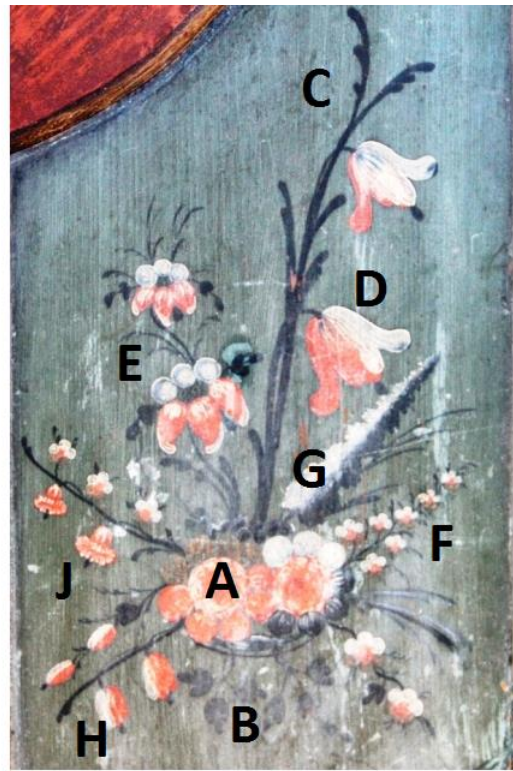
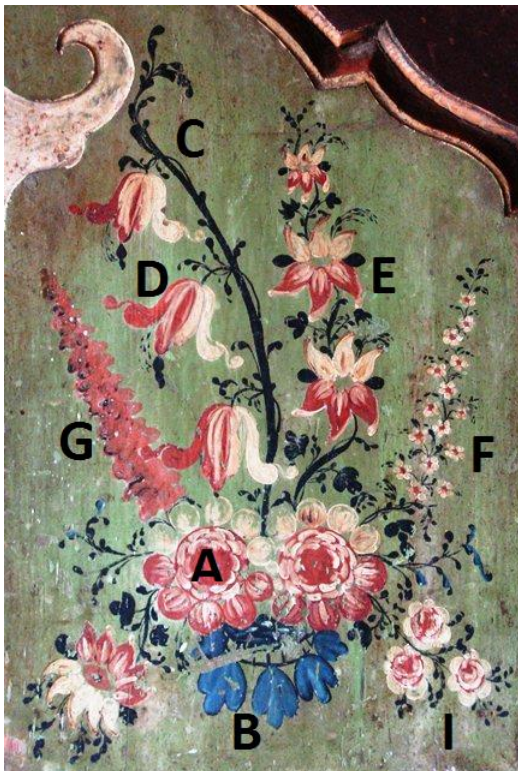
I mitt materiale finner vi dem nesten bare i Trøgstad, og aller nærmeste tilgrensende områder. Jeg har satt opp nok en sammenlignende tabell, for å se om vi kan skille dem ut fra blomsterdekoren i områdene rundt:

Sammenlignende analyse av blomsterdekor på skap fra Østlandsområdet					
Sted /bilde	Bakgrunn	Dekorfarge	Oppbygging	Antall type blomster	Type blomster
 Trøgstad	Lys grønn	Hvit Rød Mørk grønn	Vokser ut fra en base av to blomster	6-7	Rose/peon Klokke Akeleie Lupin Kongslys Knopper og småblomster
 Skiptvet	Lys (grønn)	Hvit Rød Grønn	Bukett fra stilk/ Enkel vase	2	Roselignende Klokker/tulipan
 Rakkestad	Svart (mørk brun)	Hvit Rød Mørk (blå el. svart)	Klynger med bånd mellom	2	Roser Småblomster
 Sarpsborg	Grønn	Rød Hvit Mørk grønn	Bukett fra stilk	1	Roser
 Høland	Blå	Hvit Rød Mørk (blå)	To store roser vokser ut fra bladrosett	2 – 3	Roser Småblomster
 Arvika	Blå	Hvit Rød Mørk (blå el. grønn)	Vokser ut fra stilk som ender i spiral	2	Roselignende Knopper og småblomster

Variasjonene er store, men en fellesnevner er fortsatt blomsterdekor i rødt og hvitt. Det som kanskje et lettest å trekke ut som spesielt for skapet fra Trøgstad er antall forskjellige blomster, 6 eller 7 typer, mer eller mindre identifiserbare. De fleste andre dekorene har bare én eller to forskjellige blomster. Ut i fra denne sammenlignende analysen er det ikke mulig å peke på hva det er som skiller det ene området fra det andre. Derfor må jeg gå nærmere inn på et par av Holmgreen-rosene og foreta en mer detaljert, estetisk formanalyse av hva som er spesielt med blomsterdekoren fra Trøgstad og nærmeste omegn.

Hva kjennetegner «Holmgreenrosene» og skiller dem fra alle andre?

På figuren under har jeg merket av og beskrevet elementer i dekoren på det vi kjenner som «Holmgreenroser», og som jeg mener er spesifikke for nettopp disse blomstene. Motivene er hentet fra registrerings nr. 101 og 223.

Komposisjonen er formet som en vel balansert blomster-bukett, med en tydelig base som dannes av 2, noen ganger 1 eller 3 store blomster som jeg vil kalle **sirkelblomster (A)**.

Disse er ofte veldig enkle og består av et mørkt, rødt eller blått senter. Rundt denne kjernen er det «kronblader» bestående av 3-5 hvite sirkler i overkant og 3-5 røde eller blå sirkler i underkant.

(B) Under blomstene finner vi gjerne en samling mørke blå eller **grønne treflikede blader**, runde i formen. Ut i fra denne basen vokser det flere forskjellige andre blomster.

(C) Det svinger seg en elegant **buet stilk** oppover som ender i bladlignende krøller på toppen.

(D) Ut fra denne stilken henger det 1 – 3 **klokkeblomster** malt halvveis med hvitt, halvveis med rødt eller blått. Den nederste blomsten er størst, og så blir de mindre oppover.

Klokkene er avrundet i formen. Ut fra klokkene kommer støvbærere i samme farge som stilken, mørk blå eller grønn.

(E) Ved siden av disse klokkeblomstene er det gjerne en søyle med **akeleie-lignende blomster**, store nederst og mindre oppover. Disse har ofte ingen kjerne, tre hvite kronblad øverst og tre røde, spisse kronblad nederst.

(F) Et annet fast innslag er ofte en samling **små hvite blomster**, med 5 hvite prikker rundt en rød kjerne. Disse er gjerne samlet i en kjegleform, og kan minne om kongsløys.

(G) På de litt større komposisjonene har vi også en **kjegleformet** blomst i blått eller rødt, gjerne med litt skygge på den ene siden. Disse kan minne om lupiner eller astilbe.

I tillegg til disse mer eller mindre faste komponentene forekommer flere mindre blomster.

Noen er formet som **ovale knopper** (H), med den ene siden hvit og den andre rød eller blå.

(I) I noen tilfeller finner vi **små roser** med rød kjerne og hvite kronblad.

(J) Noen ganger finner vi noen **nellik-lignende**, små blomster (svært lik de i «Elisabeth-stua» på Glomdalsmuseet – se fig. 27).

Rundt og innimellom alle blomstene er det sirlig malte stilker og små blader, alltid med avrundet avslutning, malt i mørke grønt eller blått.

Fargepaletten er alltid begrenset:

- rødt og hvitt med grønne stilker på grønn bakgrunn (nr. 101 og 305), eller
- rødt, hvitt og blått på blå, svart eller grønn bakgrunn (nr.201, 212, 221, 223), eller
- blått og hvitt på blå bakgrunn (nr. 156).

På dragkister og klokker er gjerne bunnfargen svart (se presentasjon i vedlegg nr. 3).

Gult forekommer ikke i disse komposisjonene.

Blomstene er stiliserte, men ikke mer enn at de delvis er identifiserbare. Det er tydelig malt av en person som har kjennskap til flere forskjellige blomster, og ikke bare ser dem som et stort fargehav.

Helhetsinntrykket er lett og luftig. Selv om fargebruken er begrenset, virker den likevel frodig. Sjelden eller aldri bruk av urner, vaser eller sløyfer. Stor variasjon i type blomster, form og størrelse. Linjeføringen er leken og ledig. Spesielt element A mener jeg er særegen.

Disse blomstene er så karakteristiske, og konsentrert på et lite geografisk område, at jeg kan være fristet til å kalle dem «Trøgstadroser» i stedet for «Holmgreenroser», noe jeg vil komme tilbake til i neste avsnitt.

Noe som slår meg når jeg ser nærmere på disse to skapene, er at selv om de helt klart har mange sammenfallende komponenter, er det likevel litt forskjell på malestilen. Det blå (reg.nr. 223) er litt enklere malt, spesielt tydelig er det når man ser på stilker og bladverk. De er rettere og mindre detaljert enn på det grønne. Om dette betyr at de er malt av to forskjellige malere, eller om det er avstand i tid (nr. 223 er ikke datert), skal jeg ikke uttale meg om. For en håndverker avhenger mye av dagsformen også.

Det kan selvfølgelig finnes flere gjenstander med slike blomster i nabobygdene som jeg ennå ikke har hatt anledning til å studere.

Påfallende er det i hvert fall at jeg kun fant én gjenstand med lignende roser på Borgarsyssel museum, som er hovedmuseet i fylket. Den gjenstanden er en slede fra Aremark, som meget gjerne kan være flyttet (det ligger jo i sledens natur), eller den kan ha vært malt av Holmgreen på vei mellom Halden og de indre bygder. Nå er blomstene på denne sleden malt litt annerledes enn dem vi finner i Trøgstad, så jeg vil ikke påstå at de er malt med samme hånd heller. Blant annet har vi her en sløyfe rundt buketteren, som ikke forekommer i noe av det andre materialet.

Figur 35 - Slede fra Aremark (BRM 897) Reg.nr. 518.

Når det gjelder andre tilgrensende områder finner vi faktisk noen gjenstander i Akershus som er til forveksling likt ved første øyekast. Om de er malt av samme maler eller er en etterligning, det er vanskelig å bedømme ut fra fotografier. Men at det har vært kulturkontakt over fylkesgrensa er det ingen i tvil om.

Denne klokka på Høland bygdetun har blomsterdekor som med den karakteristiske sirkel-blomsten, minner mye om dekoren på klokker i Trøgstad. Jeg vet ikke om malingen er original, eller om det er «oppfrisking» av gammel dekor.

Figur 36 - Klokkekasse, Høland.

Problematisk datering

Noen av gjenstandene med disse karakteristiske rosene er datert etter Holmgrens død i 1797. Det gjelder først og fremst to veggskap datert 1804 (reg.nr. 202) og 1801 (reg.nr. 221), samt to små, innvendige dører i skatoll datert 1820 (reg.nr. 123) og 1822 (reg.nr. 155).

Figur 37 - Datert etter Holmgrens død. (nr. 202, 221, 123, 155)

Det er ganske i øyenfallende at de to første har en base av én sirkelblomst, og de to andre har tre mer roselignende blomster som base. Det er nærliggende å tenke at det kan skille to malere fra hverandre, men på andre gjenstander (dragkiste nr. 305 og roskap nr. 121) finner vi begge typer roser sammen. Dermed kan ikke det brukes som noe bevis for det ene eller det andre, og mange av de andre blomstene er på plass på alle fire feltene.

Disse blomstene er så likt malt de vi finner på de store skapene og høysetetavlene at det må være enten:

Alternativ 1. Malt av samme maler (Holmgreen?), for så å være datert seinere. Det kan være enkelt å forsvare når det gjelder de to veggskapene. Litt verre med skatollene. Toppen på

dem har tydelig empire-preg, noe som indikerer at skapene er laget etter 1800. Nå kan også underdelen være eldre enn toppen, eller det er mulig at den lille døra innvendig er tatt vare på fra et eldre møbel. Se også fig. 38.

Alternativ 2. Malt av en lærling som maler veldig likt sin mester. Det er jo mulig at en arvtager har lagt seg i selen for å kopiere og rendyrke stilen til blomstermesteren. Det kan være veldig vanskelig å avgjøre om lignende dekor er malt av to forskjellige, eller om de er malt av samme person på to forskjellige tidspunkt. Malestilen forandrer seg gjerne litt over tid, og med mer eller mindre øvelse.

Alternativ 3. Det er ikke Holmgreen som har malt noe av det, men da må det være en annen, som har hatt en betydelig lengre karriere enn Holmgreen, i hvert fall fra midten av 1780-tallet til 1822?

Og hva med roskapet som er datert 1747? Skapet ser ut til å være eldre, og kan ha blitt malt på slutten av 1700-tallet, og så har eieren villet beholde det opprinnelige årstallet. En annen mulighet er at årstallet indikerer eierens fødselsår, slik Vegard Lie nevner i sin magistergradsavhandling (side 229, fotnote 698) (Lie, 1997).

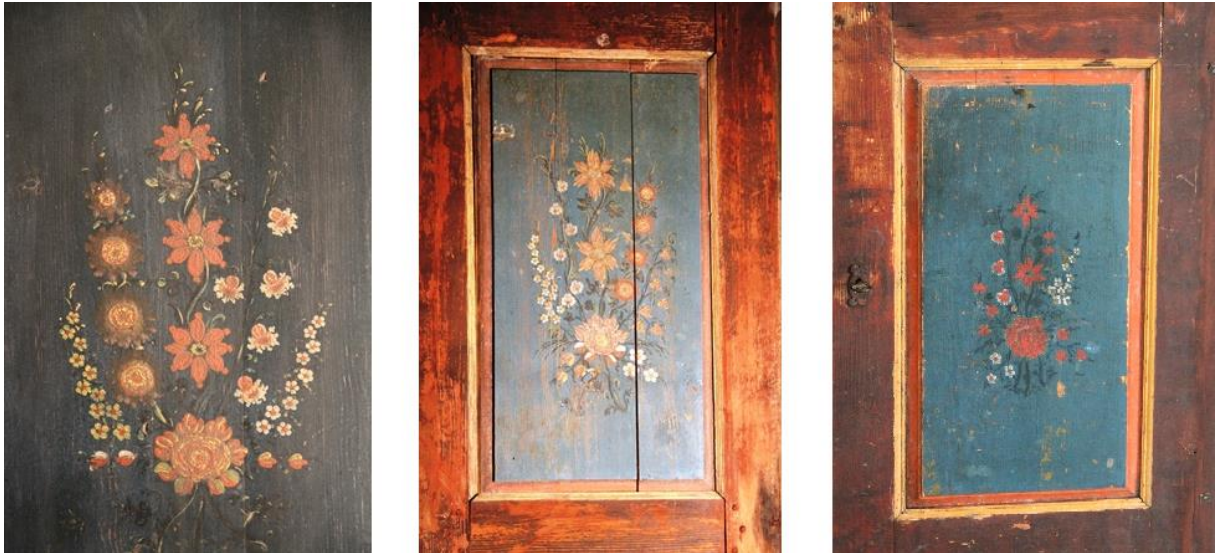
Disse spørsmålene gjør meg en smule forvirret, og kanskje er det ikke mulig å finne noe svar på dem i det hele tatt. Derfor må jeg la dem ligge.

Figur 38 - Skatoll fra 1822 (reg.nr. 123).

B - Inspirert av blomstermesteren

En ting som er sikkert er at denne dyktige maleren har hatt arvtagere. Vi vet ikke om han har hatt assistenter eller lærlinger, men det er jo ikke usannsynlig. Andre har helt sikkert latt seg inspirere av de nydelige dekorasjonene. Jeg har i hvert fall funnet to grupper dekor som har lignende roser og komposisjon, men som likevel skiller seg såpass mye både i motiv og tid, at det er liten tvil om at det er malt av andre enn blomstermesteren fra slutten av 1700-tallet.

Figur 39 - Inspirert av Holmgreen? (Nr. 112, 114 og 129)

Disse tre skapene har så lik dekor, både når det gjelder oppbygging og fargevalg, at jeg vil tro der er malt av én og samme person. Det er en del likhetstrekk med «Holmgreen-rosene», men er likevel forskjellige nok til at det er ganske tydelig malt av en annen. Dessuten er de datert en del seinere, og alle tre innenfor samme periode; 1823, 1828 og 1834.

Som på de eldre dekorene danner en stor blomst base for komposisjonen, men her er det konsekvent bare én blomst. Denne hoved-rosa er litt annerledes utformet, med treflikede kronblader (ikke den karakteristiske «sirkel-blomsten»). Flere forskjellige blomster kommer ut fra denne basen, akkurat som på de eldre bukettene. Også her er det flere blomster oppover hver stilk, som skaper et rytmisk uttrykk. Hele komposisjonen er mye strammere, mer symmetrisk og statisk. Blomstene er ikke så lekne og ledige som de eldre bukettene, og klokkeblomstene mangler. Bukettene fyller ikke hele dørfeltet, de er plassert midt på, med mye «luft» omkring. Dessuten har maleren tatt i bruken ny farge; gult.

Figur 40 - Boller datert 1832 (reg.nr. 513, 514 og 515)

Den andre gruppen gjenstander jeg vil si har dekor inspirert av Holmgreen er tre boller, alle med samme navn; Inger SaxesDatter Natrud, og to av dem datert 1832. Disse kom inn til Norsk folkemuseum som inventar i Løkenstua.

Jeg vil ikke gi noen detaljert beskrivelse av disse, men ganske kort sammenligne dekoren med «Holmgreen-rosene», med start fra venstre:

Denne dekoren (nr. 513) har klare likhetstrekk med Holmgreen. De avrundede bladene, knappene i hvitt og blått, og de små hvite blomstene kan fort forveksles med originalen. Dette er også elementer som er enkle å kopiere. De akeleie-lignende blomstene har flere kronblader, og «rosa» i midten er mer som en rosett av blader i blått.

De to andre bollene (nr. 514 og 515) har et mer blomsterlignende senter, men med større kjerne med flere valører. Her finner vi også klokkelignende blomster, men disse har spisse kronblader, ikke runde som hos Holmgreen.

Tidsmessig faller disse bollene sammen med de foregående tre skapene, og det er godt mulig at de kan være malt av samme person, men for å si noe nærmere om det, måtte jeg foretatt en mer detaljert og kritisk analyse, hvilket jeg ikke vil gå inn på her.

Konklusjon på blomstermalingen

De indre bygdene i Østfold er helt klart en del av det store tradisjonsområdet «flatbygdene på Østlandet», men har også sine egne karaktertrekk.

Vi kan nok aldri med sikkerhet slå fast hvem som har malt hva. Hvorvidt det faktisk er Holmgreen som har malt de fine blomsterdekorene kan vi egentlig bare spekulere i, men det har blitt antatt siden de er så fint malt og fordi han formodentlig hadde kunnskap om blomster.

Uansett kan vi si at det fra 1780-årene og framover har vært en tradisjon med blomsterdekor i Trøgstad og nærmeste omegn som skiller seg litt ut i fra omgivelsene. Hvem som er mester for bukettene spiller egentlig mindre rolle. De danner grunnlag for en malerstil som ble ført videre en stund ut på 1800-tallet. I den grad vi kan kalle noe en egen stil for Indre Østfold må det være denne.

Det er for så vidt gammelt nytt. Uttrykket «Holmgreen-roser» har blitt til ut i fra Wilses beskrivelse, og brukt som et kvalitetsstempel som har gitt mulighet for bedre priser på auksjoner og antikvitetsmarkedet.

Noen har også hatt tilbøyelighet til å kalle dem «Østfoldrosen» (Ellingsgard, 1999)(s. 78), men i mitt materiale finner vi dem på ingen måte over hele Østfold og har dermed ikke grunnlag for å kalle dem det. «Østfoldrosen» er dessuten navnet på en smykkeserie og en festdrakt (Østfoldrosen) som ikke har noen ting med dette å gjøre.

Egentlig har jeg lyst til å kalle disse blomsterarrangementene for «Trøgstadrosen», da det er i Trøgstad og aller nærmeste omegn at jeg har funnet dem. Men når det kommer til stykket er «Holmgreen-roser» et såpass innarbeidet navn, og det er ikke urimelig å tro at gartner-sønnen fra Halden har vært opphav til denne måten å male blomster på. Så la oss oppkalle denne «stilen» etter opphavsmannen, Eric Fredric Holmgreen, han fortjener helt sikkert et navn i historien.

Figur 41 - Detalj fra Løkenskapet (nr. 156).

Jeg vil ta disse blomsterbukettene med meg videre inn i mitt eget arbeide for å markere den lokale tilhørigheten og som en hyllest til den gamle mester. De fortjener å bli tatt fram og videreført. De enkelte blomstene kan varieres, settes sammen og tilpasses formen de skal males på, nesten i det uendelige.

Jeg vil også ta med meg ranken med dragehode fra nr. 123, fordi jeg synes det er en morsom vri på temaet snirkler og ranker (skapet er ikke nærmere beskrevet i teksten, men kan sees på oversikten over registreringene i vedlegg nr. 3 bak i oppgava).

Figur 42 - Drageranke fra skatoll (reg.nr. 123)

Dessuten vil jeg ta med meg inspirasjon fra et mindre opplagt objekt, skatollet på Trøgstad bygdemuseum (reg.nr. 301). Rosene der er ikke mye å skryte av, de er grovt malt oppå en eldre dekor. Nettopp det faktum at den gamle dekoren synes under den nye som resultat av slitasje er utilsiktet, men det danner en spennende effekt. Det at bildet inneholder mer enn det du ser ved første øyekast er et moment jeg har lyst til å spille videre på.

Figur 43 - Trær, hus og en dame i kineseri-stil skimtes under blomsterdekoren (reg.nr. 301).

5.3 Figurer

Hvis vi ser på det totale materialet jeg har samlet, og i tillegg trekker inn områdene rundt, finner vi et variert folke- og dyreliv. I Rakkestad har et hjørneskap hele to ryttere, samt en fin dame og en løve. I Arvika i Sverige fant jeg et flott løvepar. I Telemark en drage, og i Råde en elefant. På Borgarsyssel er det både en jeger med hund, og et seilskip på samme matskap.

Figur 44 - Elefant, hest, løver og drage. Eksotiske innslag i bygdekunsten.

Materialet i de indre bygder er begrenset, og uttrykkene så forskjellige at det er vanskelig å danne seg et helhetlig bilde av figurmalingen. Noe er profesjonelt og dyktig utført, andre er mye enklere og mer naivistisk malt. Ved å se på materialet samlet er det likevel to grupper som utpeker seg i Trøgstad og nærmeste nabolag, den ene fra rundt 1800, den andre noe senere. Vi tar likegodt det beste først.

C – Rokokkomesteren

Figurene på disse to skapene er livaktig og ganske naturalistisk malt, og må etter min mening være malt av samme person. De er helt klart malt av en håndverker med kunnskap og ferdigheter noe ut over hva vi kan forvente å finne på landsbygda. Jeg hadde håpet på å finne flere skap med figurer som ligner på disse, men det gjorde jeg dessverre ikke.

Figur 45 – Framskap med lystige rokokko-figurer (reg.nr. 111 og 127)

Estetisk beskrivelse av framskapet på Folkenborg (reg.nr. 127)

Skapet som helhet er symmetrisk og balansert, og fargene er vel avstemte og harmoniske.

Over- og underskap er muligens laget hver for seg, hvor underskapet er eldst.

Underskapet har en enklere utforming enn overskapet. Det er lett rektangulært. Døra midt på og de smale fyllingene på hver side sørger for balanse og symmetri. Den buede kanten øverst på fyllingene myker opp det geometriske inntrykket. Den halve rosetten på undersiden og de buede beina bidrar også til å myke opp formen.

Figur 46 – Framskap (reg.nr. 127) på Folkenborg museum.

To skuffer øverst på underskapet har ingen dekor eller annen avvikende utforming.

Hovedfargen er rustbrun. Det ser ut som beis, men det kan også være maling som har fått et gjennomskinnelig uttrykk på grunn av slitasje. Fyllingene er malt i lyseblått, som gir en fin fargekontrast til det rødbrune, og en lys-mørke kontrast. Motivet er malt i blåtoner og hvitt, samt i brunfarger som tar opp igjen hovedfargen fra skapet. Motivet på underskapet med hus er rolig og udramatisk, og treet som kommer fram bak huset fyller flaten helt opp i buen.

Overskapet har forholdsvis høy topp med bred, profilert kronlist med flere knekker og buer, som streber oppover. Midt på er buen brutt med en «krone» /ornament i mellomrommet. Denne er flat på toppen.

De to dørene og fyllingene følger delvis toppen på skapet, men avsluttes med en rett kant øverst. Dette gir plass til initialer mellom dørene og toppen.

Hovedfargen er også her rødbrun, en aning mørkere enn på underskapet, og med mørkere marmorering. Topplista er hvit med lys blå marmorering, som gir et lett uttrykk på en ellers litt tung krone.

Dørfyllingene er malt i lyseblått, som gir en fin fargekontrast til det rødbrune ramtreet rundt. Motivet er malt i blåtoner og hvitt, samt i brunfarger som tar opp igjen hovedfargen fra skapet. Bildekomposisjonene i hvert dørfelt hviler på en «øy» i mørkeblått.

På overskapet er flatene fylt nesten helt ut med busker, trær og vegetasjon i blåtoner og hvitt. Trærne er formet i etasjer, som er ganske vanlig å se i dekormaling fra denne tiden (Peder Aadnes (Ugelstad, 2007) og Halsten Sjølie (Lie, 1999) har gjort det samme). Disse trærne bøyer seg innover mot midten og følger formen på dørene. Motivet er med andre ord godt tilpasset formen på flaten der det er malt. De mørkeblå trekronene har fått hvitt på toppen, som danner høylys i bladverket og skaper volum. Et gjerde på hvert felt er malt i mørke toner ut mot kanten, og hvitt inn mot midten av skapet. Det danner et lysere felt midt på som skaper dybde i bildet, og trekker blikket inn mot midten.

Dette danner bakgrunn for to lystige musikanter, en på hver dør, som beveger seg mot hverandre, men ser på betrakteren. Disse figurene er fint modellert med bruk av maleriske virkemidler som gjør dem ganske naturalistiske, malt i hvitt, rødt, svart og rosa (hudfarge). Det står i stor kontrast til de blå omgivelsene, men refererer til det rødbrune skapet.

Musikantene ser ut som unge menn, nesten litt barnslige, med smilende, runde fjes. Håret er ganske kortklippet med fall, altså ingen parykker her. De har halvlange, knall røde jakker og hvite skjorter med stor vidde. Fløytespilleren har lyse knebukser og hvite strømper.

Trommeslageren har lys, tettsittende langbukse. Begge har små svarte sko med sløyfe på. Det er stor bevegelse i både bakgrunn og figurer, men de innadgående linjene og det at figurene er vendt mot hverandre samler inntrykket og skaper balanse.

Bakgrunnen er ganske enkelt og skjematisk malt, uten detaljer. Det gjør at hovedfigurene, musikantene, som er mer modellert og detaljert malt, står fram som blikkfang. Effektivt bruk av små mengder rødt forsterker dette.

Selve skapet er en salig blanding av regence, rokokko og renessanse. Det er datert 1806, og mangelen på parykker og den ene langbuksa kan ligne empire, men helhetsinntrykket er veldig rokokko.

Figur 47 - Innsiden av framskap (reg.nr. 127) på Folkenborg (ornamentet i toppen mangler – det ligger løst i skapet).

Innsiden fortjener også en liten beskrivelse. Som på enkelte andre skap og kister finner vi her en frodig og litt overraskende dekor (kun på overskapet). Hele innsiden er hvitmalt, antagelig med kalkmaling, og dekorert med blått. På hver dør er det malt en blomsterurne fylt med forskjellige blomster og bladverk. Bakveggen i skapet er dekorert med blomster, ranker og (i midten nederst) et kinainspirert, enkelt hus med vipp på taket. Denne dekoren er grovere malt enn dekoren på utsiden, men også her er det elegant og øvet penselføring.

Musikantene på dette skapet har i hvert fall en «bror». I boka om Peder Aadnes (Ugelstad, 2007)(s. 90 og 177) er det blide av et framskap med bl.a. en trombonespiller, med samme runde fjes, samme utforming av klesdrakt, spesielt bein og føtter med små svarte sko med sløyfe på. Denne er så lik våre musikanter at de må «spille i samme band». Jeg har ingen belegg for å si at dette skapet er malt av Aadnes, det er heller ingenting annet som tydet på det, men det kan ha vært et trykk, eller en serie med trykk, der disse musikantene forekommer, og som flere har brukt som forelegg.

Figur 48 - Overskapet med det flørtende paret (nr. 111)

Jeg vil konsentrere meg om overdelen på dette framskapet, da underdelen sannsynligvis er en del eldre (renessanse). Selv om de kan være malt samtidig, er underskapet så slitt at det er vanskelig å foreta en god beskrivelse av dekoren. Dessuten er det på overskapet at det interessante utspiller seg. De glade og elegante rokokkomenneskene forteller en hel historie, jeg vet bare ikke hvilken. Malingen er litt slitt, og det er ikke lett å tyde alle detaljer, men det er ingen sak å se at dette er malt av en som kunne sine saker og behersket et forholdsvis bredt spekter av maleriske virkemidler. Ansikter, hender og legger er fint formet og antyder et volum. Det anatomiske er også temmelig riktig, selv om jeg har litt problemer med å tolke damens positur. Det kan se ut som om hun sitter i en stor, polstret lenestol (men det er vel heller tvilsomt at det var et vanlig møbel på landsbygda på den tiden?).

Hun har tydelig kontakt med mannen på døra ved siden av. Ikke bare kontakt; hun er direkte flørtende! Mannen på sin side ser ut til være en tjener som bærer et brett med forfriskninger. Begge har grå parykker, som var så moderne i kondisjonerte kretser på 1700-tallet. Begge har knall røde klær, hun en kjole med dyp utringing og luftige kapper, han en lang rød kjol (det er navnet på slike frakker fra den tiden), knebukser, hvite strømper og sko med spenner på.

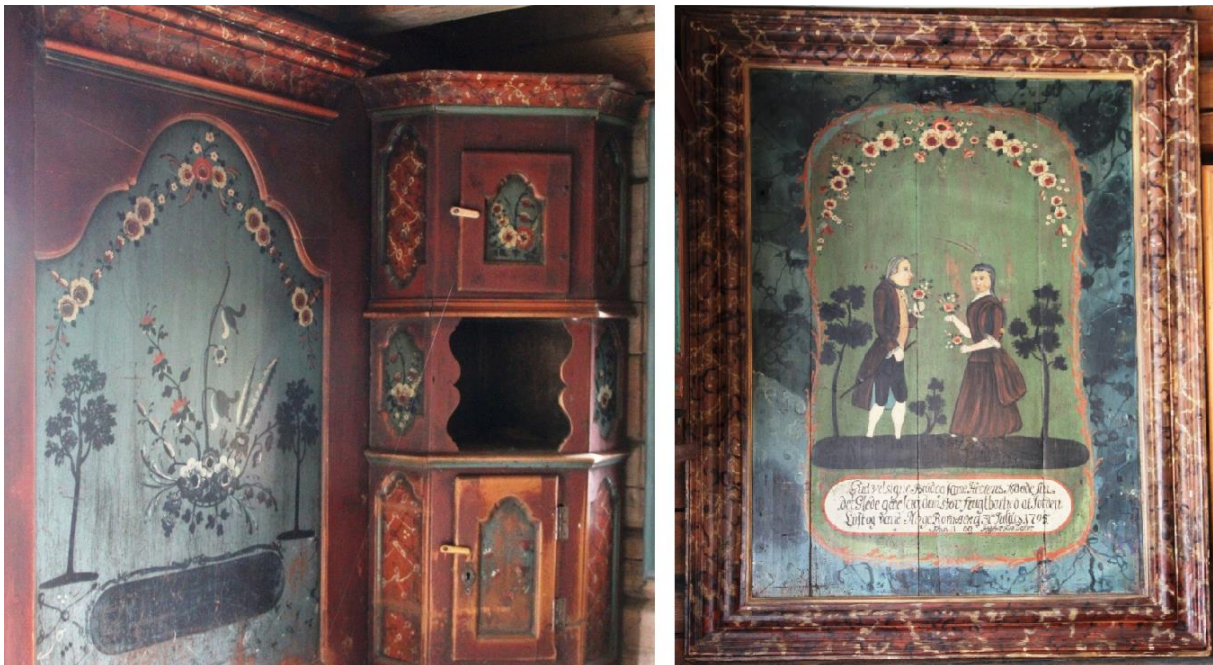
Rundt og bak figurene er det mørke trær og busker som fyller det meste av flatene. Et av trærne «vokser opp» av hodet på mannen, en effekt vi gjerne ville unngått i våre dager. Disse trærne mangler høylys, men er ellers malt så likt trærne på skapet fra Folkenborg at det er liten tvil om at disse to skapene må være malt av samme person.

Ramtreet og resten av skapet er så slitt at det er vanskelig å si hvilken farge det opprinnelig har hatt. Det har muligens vært svart. Det er rester av blomsterdekor rundt kanten, og dette har helt sikkert vært et staselig skap da det var nytt!

Hvem er mester for disse lystige rokokkomennesker?

Kan disse dyktig malte rokokko-figurene være malt av vår mann, Holmgreen, med utdannelse fra København? Dateringen 1806 kan jo være malt på ved en seinere anledning, og stilen på både skapene og malingen tilsier at det er fra andre halvdel av 1700-tallet.

La oss så gå tilbake til det vi regner med er malt av Holmgreen, blomstene som vi finner på skap og høysetetavler. Det er ganske klart at roserankene på disse to høysetetavlene (reg.nr. 201 og 506) er malt med samme hånd. Høyst sannsynlig har samme mann malt også figurene på høysetetavla på Folkenborg museum (t.h).

Figur 49 - Roskap og høysetetavle (201) på Trøgstad bygdemuseum, og høysetetavle (506) på Folkenborg museum.

Men hvis vi så sammenligner figurene på høysetetavla med de på skapet, ser vi tydelig forskjell. I motsetning til de glade og livlige musikantene på skapet, er paret på høysetetavla temmelig stive og flate. Det er vanskelig å tenke seg at de er malt av den samme personen.

Nå er det jo slik at «på seg sjøl kjenner man andre», og det er våre egne erfaringer som gjør oss i stand til å forstå omverdenen. Jeg vet med meg sjøl at hvis jeg har et godt forbilde å se etter kan jeg tegne/male ganske livaktig og godt. Skal jeg derimot tegne en figur helt ut i fra eget hode, har den lett for å bli mer stiv og unaturlig. Det kan jo være slik med denne maleren også? Men det er litt for mange ting som taler i mot. I tillegg til at figurene er stivere, kan vi også merke oss at klesdrakten er ganske forskjellig. Trærne rundt er malt annerledes. På høysetetavla er trærne små og enklere malt, og de er plassert på siden og mellom figurene for å fylle ut. Proporsjonene er helt feil. På skapene er trærne malt som bakgrunn for figurene, størrelsesforholdet er mer riktig, og de er mer dynamiske og fulle av liv.

På skapet med musikantene er det ingen blomster å sammenligne med. Det er det riktignok på det andre skapet (nr. 111), men de er så slitt at det er vanskelig å se. Underskapet har ganske tydelige «Holmgreen-roser», men overskapet er jeg mer usikker på. Det er ikke mulig for meg å komme nærmere et svar på hvem som kan ha malt disse frodige rokokko-figurene med de opplysningene (eller mangel på sådanne) jeg har, men det spiller også mindre rolle.

Spesielt skapet med musikantene har kvaliteter jeg vil ta med meg videre; den begrensede fargepaletten med hovedvekt på blåtoner og effektfulle bruk av rødt i små mengder som blikkfang. Oppbyggingen av motivene tiltaler meg også, med høye trær som bakgrunn og omramming av hovedfigurene. En oval «øy» som danner base for motivene, ser ut til å være en grei og praktisk løsning. Ikke minst vil jeg ta med meg livsgleden de utstråler.

Figur 50 - Glad og lystig trommeslager.

D – Allegorier og kineserier

En gruppe skap (og kister) fra Trøgstad datert mellom 1816 og 1839, og noen udaterte, har mange fellestrekk, og jeg mener det er sannsynlig at de kan være malt av samme person. Dette er en gruppe gjenstander som kom som en overraskelse på meg. De eneste tingene jeg visst om fra før var framskapet på Askim (reg.nr. 137) og ei kiste på Borgarsyssel (reg.nr. 415), og de hadde i utgangspunktet ingen åpenbare fellestrekk. Først da jeg fikk se et overskap (reg.nr. 222) hadde jeg et klart bindeledd mellom de to, og flere andre skap og kister. Om mine konklusjoner er forhastede eller holder mål, kan kanskje videre analyser avgjøre.

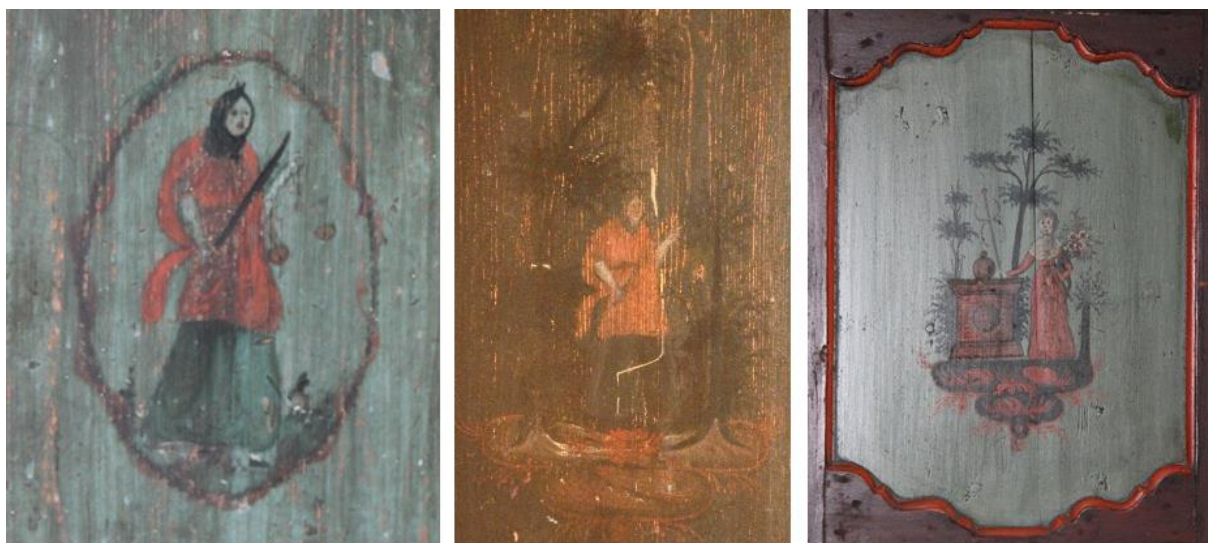
Kvaliteten på selve malingen er varierende. Slitasje og tidens tann gjør at flere av motivene er vanskelig å skjelve. Det er snakk om forholdsvis enkle figurer, litt stive og ikke helt anatomisk korrekt. Det er mye skjerv og lange skjørt ute og går her.

Figur 51 - To matskap (nr. 133 og 108) og et framskap (nr. 137 - i midten), alle opprinnelig fra Båstad.

La oss begynne med et matskap fra Båstad (reg.nr. 133 til venstre på bilde over). Det er det eneste jeg har sett som klart forteller om innholdet og bruken av skapet; her ser vi damefigurer med hver sin gjenstand tilknyttet mat- og melkestell, blant annet en smørkinne og en grautbolle. Damene er ganske stive og enkelt malt. De har utringede kjoler og roser i kinnene. Det er antydning folder i skjørtene. Komposisjonen er enkel, hvis vi kan kalle det en komposisjon. Figurene er plassert midt på hver av de fire dørfeltene, på hver sin lille «øy», med noen små og puslete trær som skal danne en bakgrunn eller kulisse. Bakgrunnsfargen er lys gråblå eller grågrønn (kan ha forandret seg en del i tidens løp, så det er vanskelig å si).

Figurene har mørke mosegrønne kjoler med noen knall røde detaljer. «Øyene» de står på er også mørk grønne, med kanter og staffasje malt i knall rødt med tynn pensel. Dette er en detalj vi skal finne igjen på flere skap.

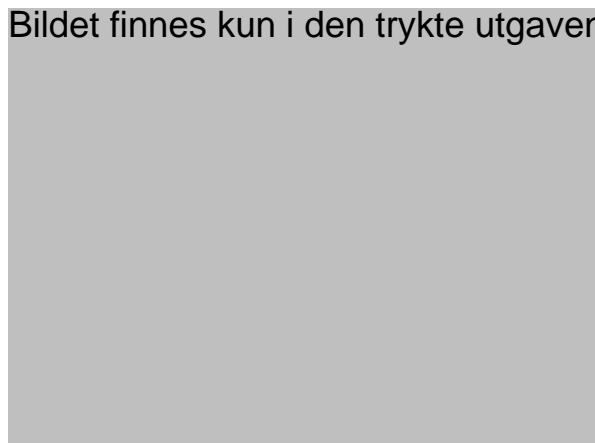

Figur 52 - Figurer fra hhv. reg.nr. 137, 222 og 108.

To av skapene (reg.nr. 137 og 222) har figurer som er så å si identiske, og på begge kan jeg gjenkjenne allegorien for justitia, rettferdigheten, med sverd og vekt, på venstre dørblad (se fig. 52), og en allegori med palmegrein i hånda på høyre dørblad. Damene har de samme hodesjal, kapper og skjørt, omrisset og formen er de samme. Overdelen er rød, og skjørtet mørkt. Figurene har riktignok fått forskjellige omgivelser, på nr. 137 er de plassert i en enkel, oval krans på lys blågrå bunn. På nr. 222 har de fått en øy å stå på og trær rundt, og bakgrunnen er mørk. Dette har sikkert med oppdragsgiverens ønsker å gjøre. Disse figurene er også forholdsvis små og plassert midt på dørfeltene de er malt på, uten å forholde seg til formen på fyllingene.

Matskapet nr. 108 har litt mer løsslupne damer med utildekket hår, og hvor den ene antagelig er en allegorisk framstilling av lykke, med heroldstaven og et overflødigshorn med blomster. Likevel er valg av farger, grønt og rødt, og detaljene i f.eks. trekronene så like at jeg mener de kan være malt av samme maler. De tynne knallrøde penselstrøkene og

Bildet finnes kun i den trykte utgaven

Figur 53 - Allegorisk framstilling av lykke (Cesare Ripa, 1765).

staffasjen rundt «øyene» er de samme. Her er det i tillegg malt søyler og andre bygningsdetaljer, på to av feltene er det små borglignende hus. På alle fire felt er det malt palmelignende etasjetrær rundt, de samme som på nr. 222.

Et par av høysetetavlene som er avbildet i boka «Bondens bilder» (Opstad, 1999) har også menneskefigurer og trær malt på samme måte og i samme fargeskala. Dette gjelder en tavle med motiv av fra Jesu dåp datert 1815 (side 82 i boka), og korsfestelsen datert 1814 (s. 95). Tavlene er fra henholdsvis Trøgstad og Båstad.

Altså befant det seg en maler i Trøgstad i dette tidsrommet, som kunne tegne mennesker (grunnleggende prinsipper for figurmaling og komposisjon) og som hadde kjennskap til bibelske og allegoriske motiver. Vedkommende må ha vært forholdsvis produktiv, for det er flere bevarte gjenstander jeg vil putte i samme gruppe.

Figur 54 - Matskap (reg.nr. 118) og kiste (reg.nr. 414) med mange likhetstrekk.

Matskapet nr. 118 og kiste nr. 414 har såpass mange fellestrekk seg imellom, at jeg tror de er malt av samme person. Her er det malt hus og tårn i fantasifull, litt klumpete utforming. De er delt vertikalt i en lys og en mørk side. Dette er motiver vi ikke finner på de andre gjenstandene, men etasjetrærne og trærne med en fjærlignende dusk på toppen finner vi igjen på flere av de tidligere beskrivelsene. På skapet finner vi også den samme «øy-staffasjen», men i samme mørkegrønne farge som «øya» for øvrig. I kista fyller motivet nesten hele flata, og er mer utformet som et landskapsbilde, helt i tråd med andre og eldre

kistelokk fra området. En morsom detalj finner vi også i lokket på kista, er en liten mann som står på taket og holder et tau som er festet i toppen av tårnet. Jeg vil tippe det ligger en historie bak (se figur 55, i midten).

Figur 55 - Bygninger på matskap (reg.nr. 118), kiste (reg.nr. 414) og matskap (reg.nr. 138).

Det er mulig vi også kan plassere matskapet fra Løken (nr. 138) i samme kategori, men jeg er litt mer usikker på det. Vi finner igjen de samme «duske-trærne», og den samme staffasjen rundt «øyene», men i svart, og ellers er det brukt de samme fargene; lys grågrønn, rødt, grått og mørkt (svart og/eller mørkegrønt). Her er det ingen menneskefigurer, og husene virker klossete malt, men dette kan jo også være et mester/lærling arbeid? Blomstene på topplista viser også elegant linjeføring, men ikke fullt så god formsans.

Figur 56 - Hjørne av topplist på matskap (reg.nr. 138).

La oss gå tilbake til skap nr. 222 med de allegoriske damene. Det skulle vise seg å knytte sammen enda flere gjenstander, med forutsetning av at ut- og innside er malt av samme person. Da jeg åpnet skapet viste det seg en hel verden av hus og trær i hva jeg vil kalle kineseristil, malt i blått på hvit bakgrunn. Her er høye hus med lett forvridd perspektiv og store, lyse vinduer. Rundt husene finner vi smijerns gjerder, busker, og trær med

fjærlignende kroner, akkurat maken til trærne på de andre skapene. De sirlig malte linjene og staffasjen er de samme som tidligere beskrevet. Motivene er nesten identiske med dem i kiste nr. 415 på Borgarsyssel.

Figur 57 – Innsiden av overskap (reg.nr. 222), kiste (reg.nr. 415) og stort hjørneskap (reg.nr. 105) har mange likhetstrekk.

I følge digitalt museum (Digitalt-museum) skal det skal befinne seg enda en kiste med så å si like motiver på Norsk Folkemuseum, også den fra Trøgstad, men de har litt problemer med å få åpnet kistene sine der, så den har jeg ikke fått se. Et hjørneskap på Trøgstad bygdemuseum (reg.nr. 105) og ei kroneseng (reg.nr. 522) har også dekor som har mye til felles med disse. De er malt med kalkmaling, og er dessverre delvis vasket bort. Husene i disse «kineseriene» har et ganske annet uttrykk enn de mer borglignende på matskapene, men jeg ser likevel ikke bort fra at de kan være malt av den samme person. En god håndverker kan ha et variert utvalg av motiver og forelegg for å tilfredsstille kundekretsen. Dette blir til sammen 10 gjenstander (+ de to høysetetavlene) som muligens kan knyttes til samme maler, eller en lokal «stil» på første halvdel av 1800-tallet i Trøgstad.

Nå er verken figurene eller fargene i disse motivene helt etter min smak. Fargevalget virker dystert, særlig de grågrønne valørene appellerer ikke til meg. Figurene er stivere, og jeg synes det blir slitsomt når alt skal tolkes symbolsk (allegoriene). Likevel, når jeg fant såpass mange gjenstander som kan puttes i samme kategori, mener jeg de har sin plass i denne presentasjonen.

Figur 58 - Fra innsiden av veggskap, reg.nr. 222.

Det jeg eventuelt kan tenke meg å ta med meg videre, er kineseriene med de blå husene og de fine linjene fra innsiden av skap og kister, hvis jeg skal framstille hus i en eller annen sammenheng.

Den enestående rytteren

En figur jeg ikke har kunnet knytte til noen andre er denne fine rytteren fra et lite veggskap (reg.nr. 220) som befinner seg på Askim museum.

Figur 59 - Veggskap fra Askim (nr. 220)

Skapet har utskåret datering fra 1735, og har klare trekk fra renessansen, men om den malte figuren er så gammel er vanskelig å si. Den har i alle fall holdt seg godt, med rene og klare farger. Rytteren er ganske stor i forhold til hesten han sitter på, det er tydelig at det er rytteren som er det viktige her. Han er flott antrukket i tresnutet hatt og grå kjol, med grønne kanter og lommeklaffer. Han har knebukse og høye støvler. Denne klesdrakten er påfallende lik Østfold herrebunad, som er en rekonstruksjon av klær fra slutten av 1700-tallet. De fleste andre ryttere/soldater jeg har funnet malt på skap fra 1700-tallet har rød kjol og svart tresnutet hatt (reg.nr. 140, 214 og 217).

Den hvite hesten er fint gjengitt, livfullt og frodig. Den har opp-knyttet hale. Sal, salteppe og tøyler er tydelig malt i gult med svarte konturer. Rytteren ser på deg, og peker «fremad». Bakgrunnen er svart, og hele motivet måler 25 x 14 cm. Jeg har fundert litt på hvem denne rytteren kunne forestille, selv om jeg vet at ryttere generelt har vært et populært motiv i all tid. Et navn som har blitt nevnt er Karl XII, som dro gjennom distriktet etter tilbaketog fra Christiania til Halden i 1716. Nå var vel neppe den krigerske svenskekongen noen helt i Norge, men han kan jo ha hatt sine tilhengere. Fargene på klærne kan jo peke i den retning. Svensk eller ikke, denne figuren har sjarmert meg i senk. Nok til at jeg som et forprosjekt, vevde er ganske stort bilde med denne rytteren som motiv.

Ryttermotivet vil jeg helt klart ta med meg videre – i en eller annen form. Med få grep kan jeg lett omforme Karl XII til for eksempel Zorro...

Figur 60 - Bildevev etter rytteren på skapet, og skisse av rytteren omgjort til Zorro.

Konklusjon på figurmalingen

Vi finner mange varierte uttrykk innenfor figurmalingen i Trøgstad og omegn, og det er vanskelig å trekke fram spesielle særtrekk eller en «stil» for regionen. De er rett og slett en del av det store tradisjonsområdet, med individuelle variasjoner i motivvalg, teknikk og utførelse. Og vi har ingen anelse om hvem som har malt dem.

Vi ser en skiftning på stil og fargebruk, fra den lette og livsglade rokokkodekoren, til et noe stivere uttrykk utover 1800-tallets første halvdel. Figurene til «rokokko-mesteren» er teknisk bedre malt enn det vi ser seinere, og de er tydelig malt av en skolert person, en som har lært å kopiere og male etter forelegg. Etter som jeg (hittil) bare har funnet to skap som ser ut til å være utført av denne maleren, er det fristende å tenke at det kan ha vært en omreisende håndverker.

Den som har malt i Trøgstad første halvdel av 1800-tallet har nok vært ganske stasjonær, oppholdt seg i området over tid. Både antallet gjenstander og spredningen i dateringen (1814 – 1839) tyder på det. Denne maleren kan også ha fått noe tegneundervisning, men har endt opp med en noe enklere uttrykksform. Dessuten har flere av motivene et budskap å formidle, religiøst eller allegorisk. Forbildene (eventuelle forelegg) ser ut til å være ganske personlig tolket. Kanskje han bare har sett trykkene, eller sekundære framstillinger, og tegnet etter hukommelsen. I så fall utviser vedkommende større kreativitet enn den som har malt direkte etter et forelegg. At figurene da har blitt litt stive og enkle, er naturlig og forståelig, og jeg kan lett identifisere meg med fenomenet.

Konturer er lite brukt i hele dette materialet, bortsett fra på rytteren fra Askim.

Alle disse motivene er «*detaljert anskueliggjørende i fortellende forstand, ikke illusjonistisk naturalistisk*», som Vegard Lie uttrykker det (Lie, 1997)(s. 12). Hver maler har sitt uttrykk, og de har alle sine kvaliteter. Hva som er «finest», kommer an på personlig smak og referanserammer.

Figur 61 - Trær fra innsiden av kiste (reg.nr. 414).

5.4 Estetiske elementer jeg vil ta med meg videre i mitt eget arbeide

Det er mange forskjellige uttrykk, farger, former og figurer i det materialet jeg har samlet og analysert, og det er mye å velge blant. Jeg kan ikke ta med meg alt. Noen elementer peker seg likevel ut, og disse vil jeg videreføre inn i mitt skapende arbeid:

- «Holmgreen-rosene» - med mangfoldet av blomster satt sammen til en komposisjon, tilpasset feltet den er malt på (reg.nr. 101, 223, 156).
- Flere lag med motiver, med noen halvveis skulte figurer under hovedmotivet, som på skatoll nr. 301.
- De S-formede krusedullene med dragehode, fra innsiden av skatoll nr. 123.
- Ryttermotivet.
- Fargeskalaen fra skap nr. 127; blåtoner og rødt/rødbrunt.
- Fra samme skap vil jeg ta med bruken av «øyer» som base for motivene, dessuten utformingen av trærne (etasjetrær), og samme måte å bygge opp motivet på, der trærne danner bakgrunn og innramming av hovedmotivet.
- I tillegg til disse estetiske elementene vil jeg tradere et handlingsmønster, en tankegang; jeg vil gjøre slik som de gamle bygdemalerne gjorde; hente motiver fra sin samtids fortellinger og bildeverden, i form av «forelegg» hentet fra bøker, film og musikk. Motiver som betyr noe for meg.
- Mangfoldet og livsgleden mange av disse gamle gjenstandene utstråler.

6. Eget arbeid

Skapergleden er drivkraften når jeg skal lage noe. Det dekorative er viktig for meg, og gjenstanden må gjerne i tillegg ha en nytteverdi.

Jeg foretrekker helt klart å arbeide figurativt, med bilder i en eller annen form. Enten som et dekorelement, eller med et motiv som fyller en hel flate.

Nå er det mange elementer og kvaliteter i mitt inspirasjonsmateriale som kan videreføres, og jeg ser ingen grunn til å begrense meg til ett enkelt element og rendyrke det. Jeg vil spille videre på dette med mangfoldet, og benytte meg av flere estetiske elementer fra materialet jeg har samlet og beskrevet. Flette dem sammen slik at de opptrer som en helhet.

De gamle malerne framstilte figurer som betydde noe for dem sjøl, eller oppdragsgiveren. Motiver fra kjente fortellinger, bibelske eller profane, samt blomsterdekor, for å pynte opp og gjøre det fint i stua. Der opplæringen, eller evnene kom til kort, tilføyde eller forenklet de motivene etter eget hode, og rådende «regler» for hvordan motiver skulle framstilles og oppfattes. Det viktigste var at bildene ble forstått av omverdenen, altså omgangskretsen, som i hovedsak besto av folk fra deres egen stand.

Jeg tenker på liknende vis, og vil at mitt arbeide skal gjenspeile min bakgrunn. Derfor vil jeg ta med meg det «folkelige» uttrykket fra de gamle gjenstandene (1), og framstille «folkelige» motiver fra i dag (2). Med dette mener jeg:

1. Estetiske elementer som farger, linjeføring og motivoppbygging (se kap. 5.4).
2. Motiver, «helter» og figurer hentet fra film, bøker og musikk (se kap. 6.4).

Dette vil jeg gjøre ved å male skapdører til en hel veggseksjon med slike motiver. Disse skal gjenspeile min egen tids verden av fortellinger, og det som etter hvert skal skjule seg bak disse skapdørene. Jeg vil framstille mine motiver og figurer med virkemidler hentet fra de gamle bygdemalernes estetiske repertoar. Kan jeg gjøre det uten at det virker banalt?

Men, før jeg kom så langt at jeg bestemte meg for å male, måtte jeg først gjennom en prosess med å prøve ut noen andre teknikker og materialer. Jeg hadde jo opprinnelig tenkt å arbeide innen tekstil i dette masterprosjektet. Derfor gjorde jeg noen utprøvinger i toving og bildevev, på leting etter et formuttrykk som jeg ønsket å arbeide videre.

6.1 Utprøvinger

Tekstil har i grunnen vært mitt hovedmateriale de siste årene. Jeg var riktignok usikker på hvilken teknikk jeg ville arbeide med, og hva jeg skulle lage. Derfor prøvde jeg ut litt forskjellig, før jeg tok den endelige avgjørelsen.

Bildevev

Med godt mot og arbeidslyst startet jeg med å sette opp en prøveramme til bildevev. Motivet med hus og trær fra skapet på Folkenborg museum (reg.nr. 127) ble forstørret på kopimaskin og brukt som arbeidstegning. Det ga verdifull erfaring. De malte strøkene er vanskelig å overføre direkte til veven, og motivet må tilpasses teknikken i større grad.

Jeg likte å arbeide med den begrensede fargepaletten, blåtoner sammen med rødbrune farger. Det er elementer jeg vil ta med meg videre. Flere motiver ble prøvd ut; klokkeblomstene, og et lite kineseri -hus, som var enkelt og raskt å veve.

Figur 62 - Prøver i bildevev

Bildevev er en klassisk og holdbar teknikk som jeg lenge har hatt lyst til å arbeide med. Den gir mange muligheter i valg av farger og forskjellig garnkvaliteter. Men det gir en grovere tekstur, og mer bastant og tett uttrykk enn det jeg ønsker å formidle. Det er ikke lett å få til den spontane lettheten og de myke linjene fra de malte dekorene. Dessuten er det en veldig tidkrevende teknikk.

Toving i merinoull

Jeg har tovet en del tidligere, og kjenner teknikken og materialet godt nok til å tenke at det ville passe til å formidle uttrykket fra den malte dekoren. Så jeg tovet flere prøver, først og fremst en tosidig løper, med inspirasjon fra to skap med blomsterdekor. Jeg var spent på om de fine linjene og figurene ville ligge i ro gjennom toveprosessen. Det viste seg å være et mindre problem enn antatt, og resultatet ble overraskende vellykket.

Figur 63 - Tove, tosidig løper

Senere prøvde jeg ut forskjellige materialkombinasjoner og mønster med tanke på vesker, puter eller klær.

Ved å tove med merinoull, gjerne sammen med silke ville jeg få fram noe av det lette og gjennomskinnelige som jeg er ute etter. Det er enkelt å forme «penselstrøk». Toving er fint å kombinere med andre materialer, og kan formes både to- og tredimensjonalt. Selve prosessen er ganske rask.

Både bildevev og toving gir meg mange muligheter for videre arbeid.

Selv om intensjonen om å overføre inspirasjonen fra malt dekor til tekstil var på plass, slet jeg med å finne ut hva jeg skulle bruke det til, hva jeg ville lage.

Maling

Siden jeg var ganske liten har jeg tegnet og malt på alt mulig. Tomme flater ber om å fylles opp med bilder og dekor. Jeg lider nok av den samme *horror vakui* (frykten for tomme rom), som mange av de gamle bygdekunstnerne. Minimalisme og hvite flater har aldri appellert til meg.

Tidligere har jeg malt en del med «hobbymaling» (akryl) og vanlig interiørmaling. Oljemaling er et forholdsvis nytt materiale for meg. For å få et større erfaringsgrunnlag når jeg skulle ut felten, tenkte jeg det var greit å få litt føling med materialet og teknikken. Derfor ble jeg med på kurs i overflatebehandling og rosemaling, først med Ellen Øygarden og så med Viviann Grieg Teisner. Ved å øve penselføring og bruk av farger (oljemaling) hadde jeg større forutsetning for å gjenkjenne særtrekk ved dekoren på de gamle gjenstandene. Jeg fikk også med meg verdifull kunnskap om bruken av lasur, og mulighetene til å male motiver direkte i den våte lasuren.

Først prøvde jeg på å kopiere noen av de karakteristiske rosene og klokkene. Lære meg penselstrøkene og «få de inn i henda». Det jeg fant ut var; for det første at de enkle, stiliserte blomstene ikke er så lett å male slik at de blir pene som man kanskje skulle tro. For det andre at de gamle malerne ikke hadde lært «rosemaling». Rosemalere blander fargene i penselen. På de gamle dekorene ser det ikke ut til å ha vært vanlig. Faktisk ser det ut til, for eksempel på de røde og hvite rosene, at den hvite malingen ligger *oppå* den røde, altså at de har ventet med å male det hvite til etter at det røde er nogenlunde tørt.

Å male krever full konsentrasjon og lett hånd. Feilstrøk synes med en gang. Når jeg maler går jeg inn i en slags meditativ tilstand. Det gjelder mange slags håndverk, men det ble spesielt tydelig for meg da jeg satt og malte. Jeg storkoste meg, og følte jeg var i mitt rette element.

Figur 64 - Serveringsbrett med utprøving av de gamle rosene.

Kopiering er fint for å lære seg teknikker, men etter hvert som motiver og linjeføring sitter i hånda, vil en kunsthåndverker prøve å dikte litt sjøl, og gjerne utvide repertoaret. Finne på nye motiver og kombinasjoner. Male motiver som man har et forhold til, fra kjente og kjære historier og fortellinger, eller drømmen om «det gode liv» og fjerne himmelstrøk.

Da jeg skulle male dekor på et lite skap til oppbevaring av CD-plater, tenkte jeg først på å kopiere en av de glade musikantene fra skapet på Folkenborg (reg.nr. 127), men det føltes på en måte feil. Han var fra en annen tid. Han gjenspeilet ikke musikken inni skapet. Derfor dukket idéen opp om å male en kjent skikkelse fra min tids musikk, silhuetten av Ian Anderson fra 70-talls-gruppa Jethro Tull (Jethro & Anderson, 1985). Han spiller også fløyte, stående på ett bein med håret flagrende i vinden.

Figur 65 - Øvinger med oljemaling og lasur på CD-stativ/skap.

Og dermed var ideen født. Alt falt på plass. Jeg vil male i prosjektet mitt! Men det er ikke aktuelt å bruke bare de samme motivene som i tradisjonsmaterialet, det vil bli kopiering og ikke nyskaping. Derfor vil jeg snu på flisa og i stedet vil jeg tradere alt det andre; farger, materiale, teknikk, type gjenstand. Og sist, men ikke minst; hvordan de gamle dekormalerne malte motiver hentet fra *sin samtids bildeverden*, ved bruk av forelegg fra skillingstrykk, bildebibler og heltesagn. Med *min samtids bildeverden* har jeg et nesten ubegrenset materiale å ta av, fra film, bøker, platecover osv. osv. Motiver som betyr noe for meg, men som også har estetiske kvaliteter kommende generasjoner uten mine referanserammer kan glede seg over.

Et problem jeg har, som håndverkerne for 200 år siden ikke hadde, er at i vår tid er så å si alt av bildemateriale omfattet av diverse lover om opphavsrett osv., så jeg kan ikke bruke et motiv eller en figur direkte uten å stå i fare for å bli saksøkt eller måtte betale erstatningskrav. I hvert fall hvis tingene skal vises offentlig på noe som helst måte. Derfor må jeg omforme alle motiver og gi dem min egen strek og kunstneriske vri.

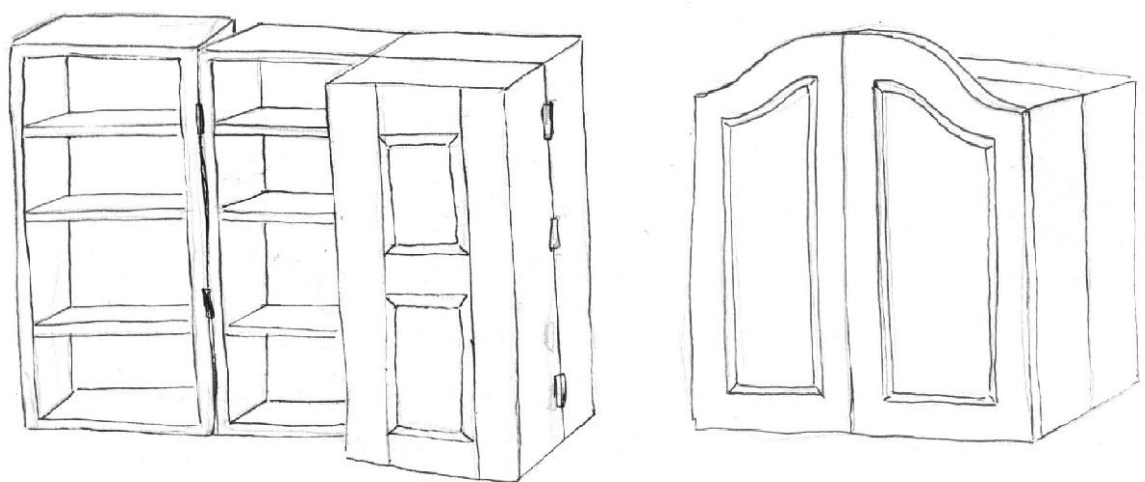
Hvorfor male skapdører/ dekorative bilder?

Skap brukes til oppbevaring. Hva trenger man så et skap til i dag? Framskap er ikke helt tingen i moderne hjem. TV og data er de nye husgudene. DVD og VHS-kassetter hopper seg opp i hauger og er ingen pryde for omgivelsene. Filmene representerer gode historier som kan sees om igjen og om igjen, og disse gode historiene har sine helter og heltinner som mange har et forhold til. Det er bilder og figurer som er lett å kjenne igjen for de fleste som har sett filmen(e). Hvis det hadde vært laget en drivende god film om Holger Danske, med en kjent skuespiller i hovedrollen, så hadde flere visst hvem sagnhelten var. Det har ingen gjort, så vidt jeg vet. Derimot har vi helter som Zorro, Indiana Jones og Crocodile Dundee. Og vi har sterke og glade damer som Maria von Trapp i «Sound of music» og Pippi Langstrømpe. Alle kjenner vel silhuetten av Charlie Chaplin og Olsenbanden. Filmene gir avveksling og virkelighetsflukt i dagens populærkultur.

For meg er det helt naturlig å tenke at utsiden av et skap skal dekoreres med bilder som representerer det som befinner seg på innsiden. Bilder som også pynter opp i rommet.

Jeg ser på det som en morsom utfordring å kombinere gammelt håndverk med disse, for meg, kjente og kjære figurer, på samme måte som håndverkerne på 17- og 1800-tallet malte sin tids helter og drømmerier på skapdører, døroverstykker og veggfelt.

Spørsmålet blir da i første omgang; hvordan skal dette skapet jeg vil male på utformes?

Figur 66 - De aller første skap-skissene (mars 2012)

6.2 Idèutvikling

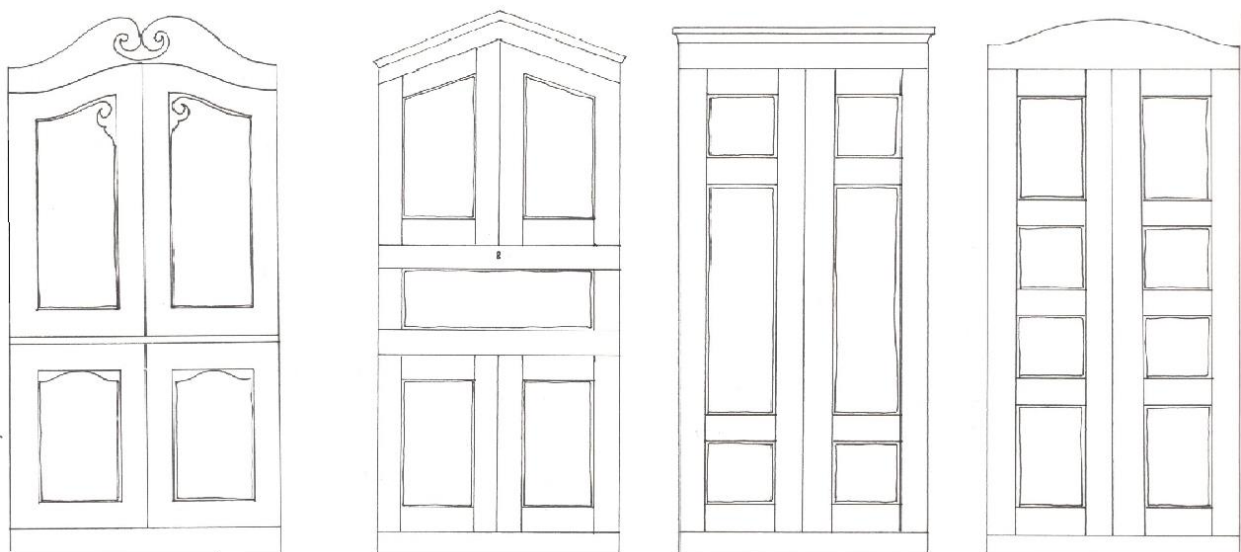
Tanken som vokste seg stor – fra lite skap til hel seksjon

Da idéen først var dukket opp var den ikke til å stoppe. Min første tanke var å lage et lite veggskap med plass til et hundretalls filmer. Det kunne jeg alltid klare å lage sjøl.

Den stadig voksende haugen med filmer hjemme i stua fikk meg til å innse at jeg faktisk trenger et stort skap. Det ville også gi flere felter å male på. Jeg tegnet en hel del forslag til hvordan et slik stort skap kunne se ut, med varierende antall og utforming av fyllinger, forskjellig utforming av topp etc.

Figur 67 - Noen av de første skissene til skap i varierende utførelse med tenkt dekor.

Figur 68 - Neste skritt, forskjellig utforming av toppen, og inndeling av skapfronten. Et lite utvalg.

Alle disse skissene har dører delt inn i felt med fyllinger, fordi jeg ville ha mange felter med plass til mange figurer. Jo flere jo bedre.

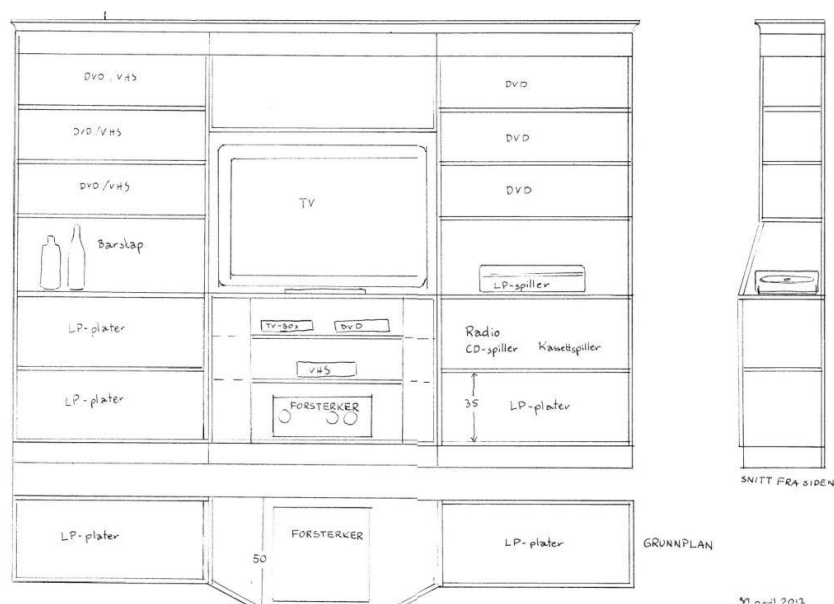

Figur 69 - Alternativ utforming

Et helt annet alternativ som var innom idébanken var å male de forskjellige filmmotivene inne i rammer satt sammen i rekke, som på en gammeldags filmstripe. Det kunne blitt et ganske spennig uttrykk, men jeg valgte å la idéen ligge.

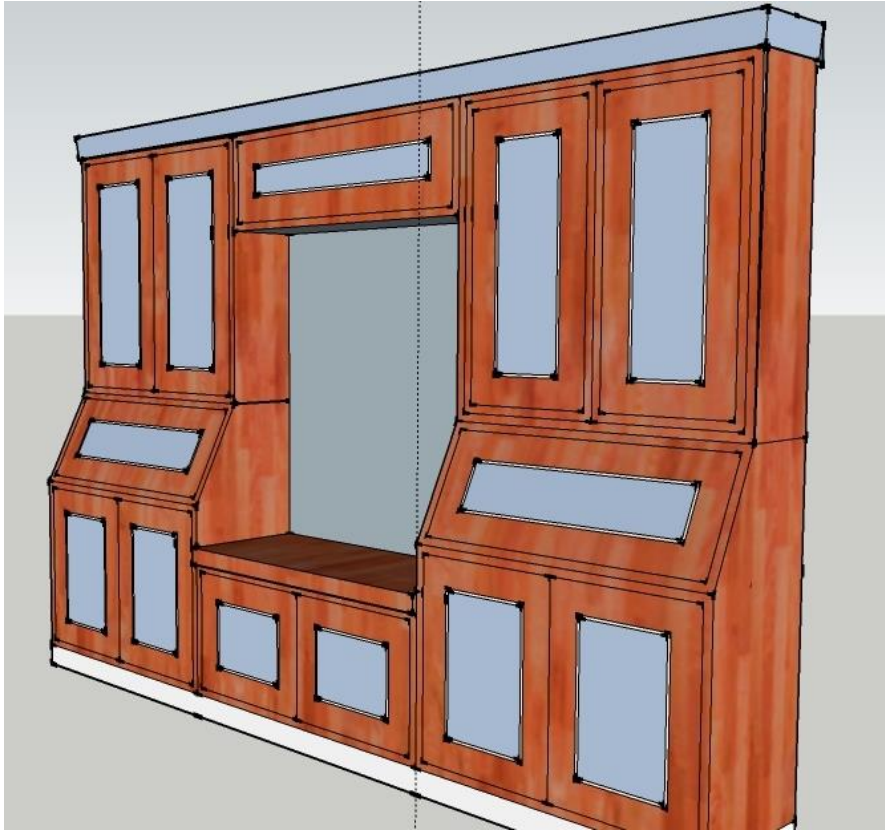
Nå er jeg ingen møbelsnekker og tanken på å gå i gang med et så stort arbeide skremte meg litt, selv om jeg kunne få fagkyndig hjelp. Dessuten ville det ta en del tid. Tid som jeg heller ville bruke til å tegne og male

Derfor tok jeg likegodt skrittet helt ut og bestemte meg for å få laget en veggseksjon som skal dekke den ene stueveggen hjemme. En møbelsnekker er engasjert til å bygge den etter mitt design, tilpasset personlige behov. Det blir en åpen plass for TV'n i midten, og rundt om vil det bli skap med plass til alt av videoer, LP-plater, spillere og bokser av forskjellig slag. Ting som har blitt plassert litt tilfeldig etter hvert som de har kommet i hus.

Figur 70 – En mest mulig praktisk og symmetrisk fordeling av innhold i min planlagte veggseksjon.

Jeg fikk en rask innføring i hvordan jeg kan tegne et møbel i 3D med programmet SketchUp (Trimble, 2013), så det er mulig å få en formening om hvordan jeg har tenkt at veggseksjonen vil ta seg ut i et rom.

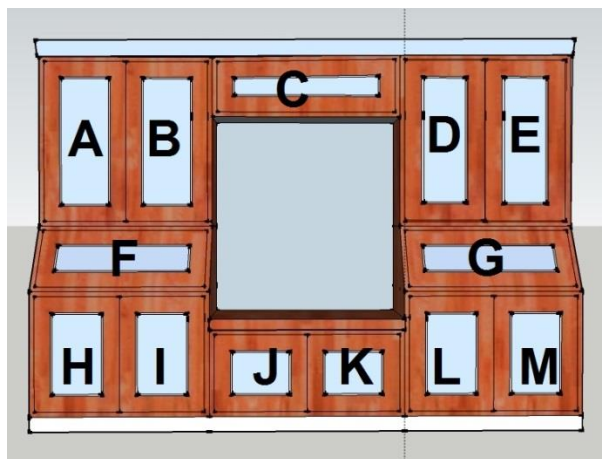
Figur 71 - Seksjon tegnet i perspektiv.

Oppbyggingen av seksjonen blir helt symmetrisk. Dørene vil dekke det meste av seksjonen, resten av møbelet vil knapt synes når man står rett foran. Disse dørene vil jeg da fylle med bilder. Jeg får mange flater å male på, og jeg kan konsentrere meg om dekoren, som er hovedfokus i denne oppgava.

Her har jeg 13 «blanke ark» jeg kan fylle med hva jeg vil. Da er det bare å ta fram fargestiftene.

Formatene

Da plasseringen av innhold og format på dørene var bestemt, var også flatene jeg skulle dekorere på gitt. Jeg har bokstavelig talt visse rammer å arbeide innenfor. Begrensinger som også gir muligheter. De forskjellige dørene har ganske forskjellige formater. Mange har stående format og noen har breddeformat. Noen er høye og smale og noen er nesten kvadratiske.

Figur 72 - For å holde orden på feltene fikk de hver sin bokstav.

Målene på fyllingene (innenfor ramtre) er:

A, B, D og E er høye og smale: 30 x 84 cm

H, I, L og M er ikke fullt så høye: 30 x 52 cm

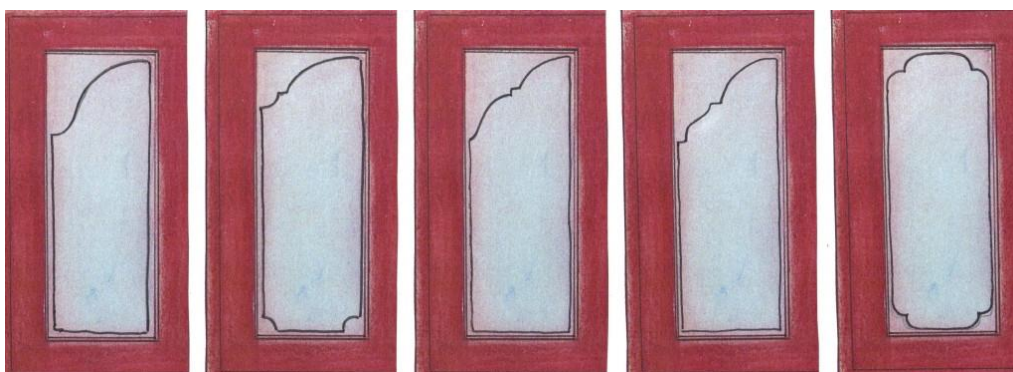
F og G er lange og smale: 80 x 20 cm

C er enda lengre og smalere: 100 x 15 cm

J og K er svakt rektangulære: 35 x 25 cm

Dette gir meg forskjellige utfordringer når det gjelder plassering og utforming av motiver.

Alle de rektangulære dørene og hele prosjektet gir et temmelig firkantet uttrykk. Jeg funderte litt på om jeg kunne myke opp det stive uttrykket. Møbelsnekkeren tilbød seg å frese ut avrundede kanter på fyllingene, som vi kan finne på flere av de gamle dørene (f. eks. reg.nr. 504, 211 og 101). Jeg takket nei, da det ville låse meg i en for tidlig fase i arbeidet. Det ville også være mulig å skape en illusjon av slike utfresinger ved å male dem på. Så jeg tegnet noen forslag til hvordan slike kanter kunne utformes. Jeg kom fram til at det ville trekke inn for mange formelementer i komposisjonen, og valgte ikke å gå videre med idéen.

Figur 73 - Forslag til "utsparinger" for å myke opp det firkantede uttrykket.

Fargevalget

«... fargebruk er historisk og kulturelt betinget og vil derfor veksle mellom perioder og miljøer» (Danbolt & Myhr, 2002)(s. 44). Sett i dette lyset kan mitt fargevalg kanskje virke «gammeldags» for noen, men for meg var det enkelt. Jeg vil ta utgangspunkt i skapet fra Folkenborg (reg.nr. 127), og med det videreføre et vanlig trekk i møbelkulturen fra et par hundre år tilbake. Hovedfargen er rødbrun, og fyllingene lyseblå med motiver i mørkere blå, hvit, og med effektfull bruk av rødt og brunt på figurene. Rett og slett fordi det er farger jeg liker, og kan leve med over lengre tid. Det rødbrune og lyseblå danner en fargekontrast, samtidig som de harmonerer godt sammen.

Det hadde selvfølgelig vært mulig å velge andre fargekombinasjoner. Hvis jeg skulle malt på oppdrag for andre, ville jeg tilpasset fargevalget etter oppdragsgivers ønsker.

Jeg gjorde en del utprøvinger for å finne de riktige kombinasjonene med maling, lasur og fargeblandinger.

Planen jeg kom fram til var at fyllingene skulle males lysegrå og laseres med en blanding av preusserblå og litt kjønørk (svart). Ramtre skulle laseres rett på treverket, først med engelsk rød, så med brent sienna, ispedd en aning kjønørk og krapplakk.

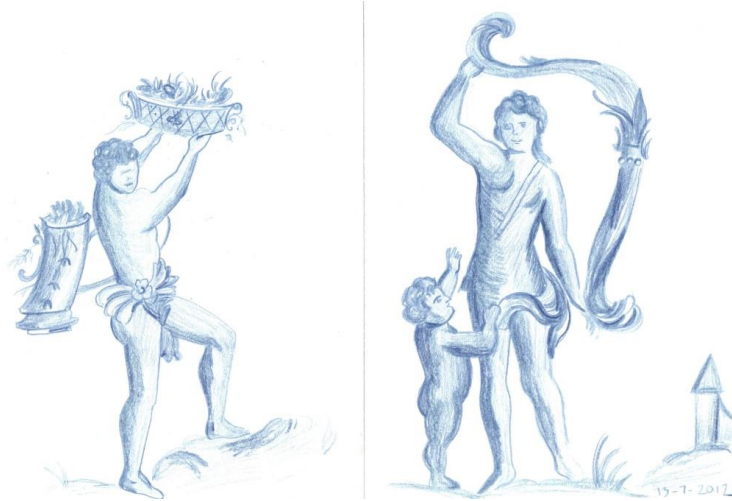
Flere lag lasur gir en fin dybde og spill i fargene. Treverket under, eller motiver malt i eller mellom de underste lagene, vil synes i større eller mindre grad, selv med flere lag lasur oppå. Dette gir mange spennende muligheter. Jeg gjorde derfor en del utprøvinger med å male motiver i våt lasur, og som figurer mellom lagene. Det kunne jeg gjerne arbeidet mer med, både fordi det var moro, og for å få et større erfaringsgrunnlag å arbeide ut i fra. Tiden og utålmodigheten satte derimot en grense for videre utprøvinger.

Figur 74 - Utprøvinger av maling og lasur i blått og rødbrunt.

Tegneprosessen

Noe av det første jeg gjorde da jeg hadde bestemt meg for å male figurer på skap, var å sette meg ned og begynne å tegne. En av mine første idéer var å male figurene mer eller mindre i silhuetter, eller i hvert fall med én farge (monokrom), blått på hvitt, slik som i Blåsalen på Folkenborg (reg.nr. 526).

Figur 75 - Monokrome skisser fra Blåsalen på Folkenborg (reg.nr. 526).

Jeg gikk raskt bort i fra det til fordel for et flerfarget (polykromt) uttrykk, fordi jeg ville arbeide videre med fargeskalaen og framstillingsmåten på framskapet fra Folkenborg (reg.nr. 127).

Jeg ville ha figurene delvis naturalistisk, frontalt og fortellende framstilt. De skulle være lett gjenkjennelige, samtidig som jeg helst ikke ville bli tatt for kopiering eller plagiat. Jeg måtte arbeide med min egen strek, og finne min måte å utforme motivene på.

Jeg fullstendig klar over at mennesker er noe av det vanskeligste å tegne, og de kan fort bli litt stive og unaturlige i formen. En løsning på det kan være å stilisere i større grad, men jeg ønsket ikke det heller. Derfor måtte jeg øve på å tegne mennesker, og rollefigurer fra film og bøker.

Figur 76 - Charlie Chaplin og "The Kid" (Chaplin, 1921) lurer på om de får være med.

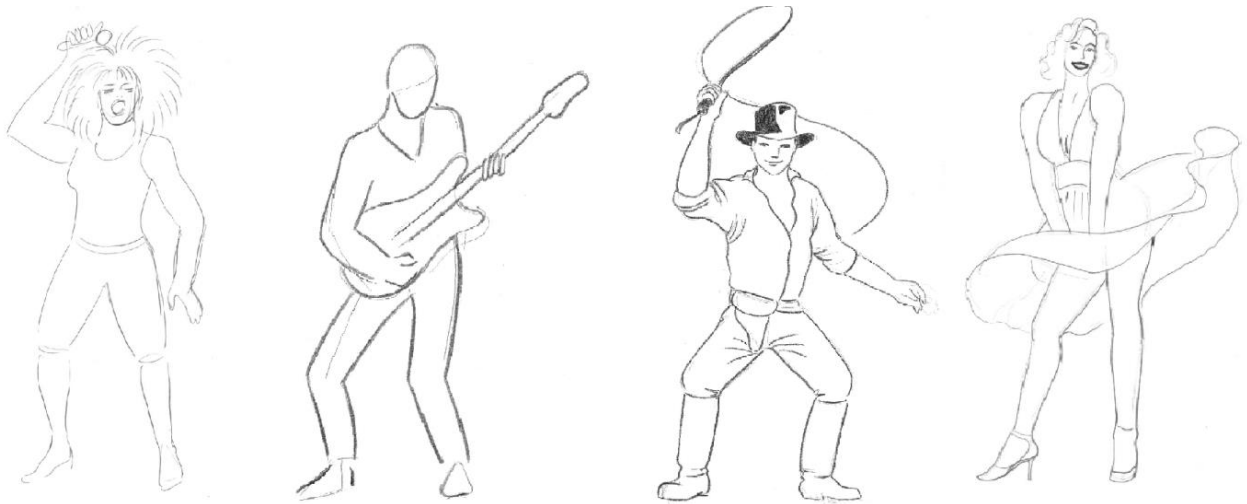
Figur 77 - Tøffe karer fra gode og spennende historier: Captain Jack Sparrow fra «Pirates of the Caribbean», Zorro og Clint Eastwood i en av sine cowboy-roller.

Jeg ville ha med omtrent like mange av begge kjønn, men fant fort ut at det er vanskeligere å finne gode kvinnelige «helter» som er lett gjenkjennelige. Mange mannlige roller er liksom mer *typer* som er lett å kjenne igjen på attributter og framtoning. Jeg lette i bøker, på film- og platecovere. Og jeg gjorde bildesøk på nett (Google, 2012), som er en genialt for å finne bilder av alle mulige slag. Man må bare være bevisst på hvordan bildene brukes. Det går fint an å bruke dem som inspirasjon, blant annet for å se en person i flere vinkler og utgaver. Slik kunne jeg sette sammen mine egne varianter av figurene. Noen av skissene ligger litt for tett opp til original-bildene.

Figur 78 - Sterke og glade damer fra film: Maria von Trapp fra «Sound og Music», «Breakfast at Tiffanys» og Pippi Langstrømpe med Villa Villekulla.

Uansett hvor mye jeg tegnet hadde figurene mine lett for å få en keitete stivhet, som jeg ikke likte helt. Grunnen til dette har jeg ingen god forklaring på. Paradoksalt nok ble de raske skissene av figurer jeg *ikke* hadde tenkt å bruke videre, mer ledige og livfulle.

Figur 79 - Raske figurskisser: Tina Turner, en «gitarhelt», «Indiana Jones» og Marilyn Monroe.

Noen figurer kom og gikk gjennom prosessen. Jeg ville gjerne ha en «barneavdeling», og Astrid Lindgrens bok- og filmverden har mange fine karakterer. Pippi Langstrømpe (Lindgren, Braarvig, & Midelfart, 1970) og Emil fra Lønneberga (Lindgren & Hellbom, 2003) var lenge med i persongalleriet, men måtte vike plassen i siste runde. Bare hesten ble med videre.

Figur 80 - Emil i Lønneberga var lenge med.

Figur 81 - Idgie Threadgoode var gjennom flere stadier før jeg ble fornøyd.

Etter hvert gikk jeg over til å male med akvarell, for med pensel å komme litt nærmere i teknikk enn jeg kunne med blyant. Noen figurer tegnet jeg bare en gang, og andre motiver tegnet jeg flere ganger med forskjellig tilnærming.

Det var mye som skulle stemme. Hver enkelt figur skal representere noe positivt, de skal fungere sammen, både estetisk og ide/inneholdsmessig, det må gjerne være rom for tolkning, og det bør ikke være alt for opplagt hvor jeg har hentet inspirasjonen.

Det ble veldig mange tegninger og akvareller, og det er ikke plass til dem alle her, så jeg viser bare et lite utvalg. Den endelige utvelgelsen av hvilke figurer jeg ville ha med, kom ikke på plass før like før selve malingen begynte.

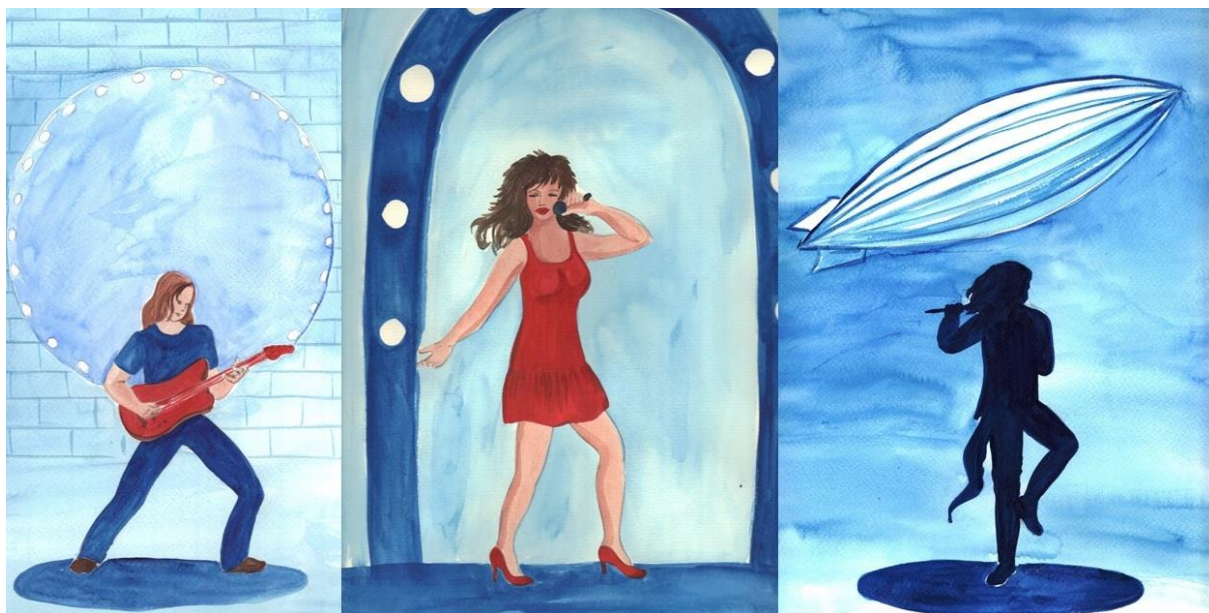

Figur 82 - Noen av skissene i akvarell; Amelie fra Montmartre, Zack og Fanny fra «Ånglagård», Kaptein Corelli og hans mandolin, Idgie Threadgoode fra «Stekte grønne tomater» og Zorro.

Figur 83 - Musikkstudier.

Filmheltene var én ting, musikken noe annet. Jeg var lenge usikker på hvor mye plass det skulle ta, om jeg bare ville ha med et par musikere, eller om de skulle fylle det meste av den nedre rekka. Om de skulle være rene musikkreferanser, eller kunne kobles til filmer (og bøker), som for eksempel «Kaptein Corellis mandolin» (Madden, 2001), eller «Jeg er Dina» (Bornedal, 2001). Dessuten slet jeg med å få til utformingen av dem. Igjen viser det seg at tegningene stivner etter hvert som jeg arbeider med dem. Hvordan bakgrunnen skulle utformes, voldt meg også mye hodebry.

Figur 84 - Musikk"helter" i diverse utforminger.

Hva med bakgrunnene?

Jeg ble så opptatt av alle enkeltfigurene at jeg nesten glemte å se på helheten, og hvordan jeg skulle få alle disse historiene til å henge sammen og danne én komposisjon. Det var på tide å tenke på bakgrunner og de store linjene.

Som tidligere nevnt så jeg på det som en utfordring hvordan jeg skulle utnytte flaten på de høye og smale feltene, spesielt i den øverste rekka (A, B, D og E).

En mulighet ville være å male motivet i etasjer, slik som på dette skapet fra Råde. Der er det malt hus øverst, som «bakgrunn» for elefanten nederst i feltet. Det danner på et slags perspektiv. Motivene bindes sammen med noen linjer som kan tolkes som sti eller vei, med busker og trær rundt.

Figur 85 - Etasjedekor på skap fra Råde (nr. 211).

I ettertid ser jeg at dette var en avsporing. Jeg skulle jo ta utgangspunkt i hvordan maleren av skapet på Folkenborg hadde bygget opp motivet, ikke skapet fra Råde. Dette kan likevel brukes som eksempel på hvordan mange av de gamle malerne har hatt en nesten genial evne til å tilpasse og fylle de forskjellige flatene med dekor, mens andre bare putter et enkelt motiv midt på feltet uten å forholde seg til størrelsen eller formatene rundt.

Jeg ville tilpasse og fylle flatene mest mulig, ut i fra de gitte forutsetningene.

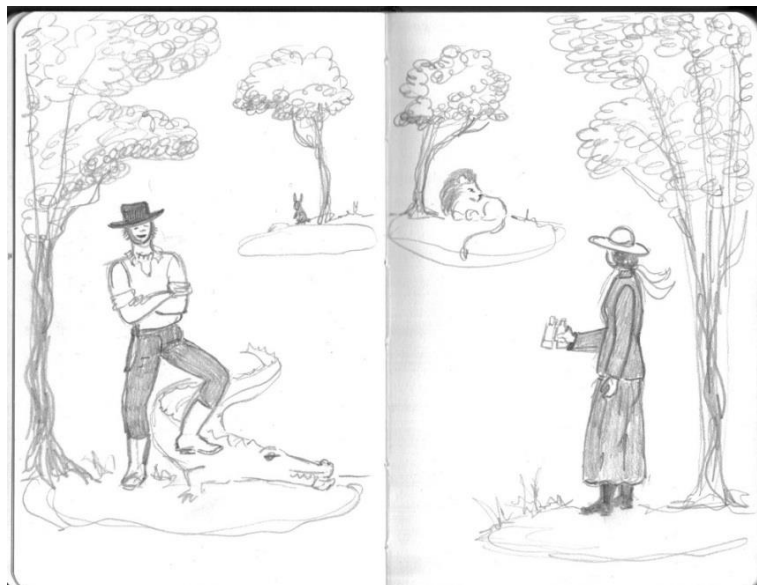
I henhold til overnevnte «avsporing», var planen først å plassere fjellene over figuren på felt A og B, og på den måten danne et slags perspektiv. Jeg malte akvareller med motivene, og syns i grunnen det fungerte.

Figur 86 – Maria von Trapp og Gjest Bårdsen med fjell bak/over

På felt D og E tenkte jeg også å organisere motivene i etasjer, med figurer på «øyer» i flere høyder. Der ville jeg også ha med trær som bakgrunn og innramming av motivene slik som på skapet på Folkenborg.

Det bekymret meg litt at det med denne løsningen ville bli ganske stor forskjell på A-B og D-E – den ene siden med fjell og den andre med trær. På feltene i den nederste rekka (H-M) tenkte jeg å organisere motivene på lignende måte, med et bakgrunns motiv plassert over hovedmotivet.

Figur 87 - Rask skisse av "Crocodile Dundee" og Karen Blixen, med dyr på egne "øyer".

På et tidspunkt måtte jeg bare sette i gang og prøve å male noen motiver i riktig størrelse og i riktig materiale, for å se hvordan det ville bli. Da malte jeg A og B med fjell, og Pippi og Emil med supplerende motiver i bakgrunnen, slik jeg hadde sett det for meg oppi hodet mitt. Men nå er det slett ikke alltid at det som ser fint ut i fantasien, blir like bra i virkeligheten.

Figur 88 – Utprøving i oljemaling på plater i full størrelse.

Og jeg så at dette fungerer ikke!

De store og mørke fjellene blir alt for dominerende, og deler flata i to. De skulle i det minste hatt en mer gradvis overgang til det lyseblå i underkant. Figurene er for store og feilproporsjonert, og de har ingen forbindelse med «bakgrunnen». De ser påklistret og klisjéaktige ut. Og de overlater ingen ting til fantasien. Fargene er litt skarpe, men akkurat det ville jevnes ut med et par lag lasur over. Overgangen fra de mørkere kantene i lasuren ble stripete, uten at jeg helt forsto hvorfor. Alt i alt, disse fire prøveplatene var jeg ikke fornøyd med. Dette kunne jeg ikke gå god for.

Nå hadde jeg malt flere plater da jeg først var i gang, og der var det andre kvaliteter, som jeg ble mer fornøyd med. Jeg hadde gjort en del utprøvinger med å male motiver rett i den fuktige lasuren, male motiver under lasuren, og noen motiver malte jeg bare i silhuett (fig. 89). Her er det mer mystikk, man kan dikte litt sjøl i det man ser. Fordi jeg bare har brukt blått, blir ikke fargene så påtrengende. *Dette er egenskaper jeg vil ha med meg videre.*

Figur 89 – Flere utprøvinger med monokrome motiver i og under lasuren.

Prøvemalingen hadde gitt meg noen verdifulle erfaringer på godt og vondt, både når det gjaldt komposisjon og rent malerteknisk.

Jeg hadde på forhånd bestemt meg for å male viktige detaljer i rødt og brunt, og selv om jeg så at det monokrome uttrykket fungerte godt, var jeg ikke villig til å fire på det. Fargebruken må bare dempes litt.

Fjellene er viktige kulisser for noen av motivene, men de trenger ikke være så store og mørke. De andre utprøvingene var mer vellykket. Og jeg måtte bort fra sidesporet med å tenke at motivene skulle organiseres i etasjer.

Utfordringen var ikke bare at hvert enkelt felt skal fungere, men også at 13 felter skal «henge sammen» og skape en estetisk helhet, på tross av mange parallelle historier. Jeg tok en pause fra arbeidet og lot underbevisstheten jobbe en stund. Da løsningen kom, virket den som det selvfølgeligste i verden: Jeg må flytte horisonten til noe under midten, og ta med både fjell i bakgrunnen, og trær som innramming, på begge sider (AB og DE). Det vil gi en helhetlig utforming, og ved å la trærne bøye seg innover mot hverandre, binder jeg også sammen de to feltene. Samtidig myker det opp og runder av uttrykket. Hovedfigurene må være litt mindre, og være vendt mot hverandre.

Figur 90 - Den avgjørende skissen med oppbygging av en helhetlig komposisjon.

På de liggende feltene (skråklaffene) ville jeg kombinere noen av de gamle rosene med motiver i lasuren under. Der ville jeg bruke både gamle og nye motiver, og øvde en del på å få den rette «svungen» på de S-formede krusedullene med dragehode i enden, og forskjellige blandinger av farge og lasur. Tanken var at de buede linjene skulle svare til buen/ovalen på feltene over.

Den nederste rekka (H til M) var jeg fortsatt litt mer usikker på hvordan jeg skulle bygge opp, men tiden for å starte på selve malearbeidet nærmet seg drastisk, og jeg måtte foreta noen valg.

Fra starten hadde jeg tenkt å ha med Pippi og Emil. Disse ble ofret fordi de var for «tydelige», det samme ble Zorro, som også hadde vært med siden starten. I stedet tok jeg inn Ronja Røverdatter, for en rytter måtte jeg ha med, og hun gir større rom for tolkning. I tillegg ville jeg ha med en annen «rytter»; motorsyklisten, selv om en motorsykkel ikke er lett å tegne, men jeg likte kontrasten og forbindelsen med hest og rytter. Resten av rekka ble viet musikkens verden. Til sammen blir det et stort, og ganske broket band.

Trær på alle feltene nede ville fort bli en hel skog, og bli litt voldsomt. Derfor tenkte jeg at ett tre på hver side ville holde som en innramming. Resten av feltene har figurer plassert på hver sin «øy», og disse 6 øyene danner en linje i bunnen av komposisjonen. Både på rekka nede (H til M) og på de horisontale feltene (C, F og G) ville jeg utnytte mulighetene med å male delvis skjulte motiver i lasuren, og prøve å binde dem sammen med hovedmotivene på en naturlig måte. Dermed ble den siste raske skissen av hele komposisjonen slik som dette, før jeg startet med malingen for fullt:

Figur 91 - Siste skisse og arbeidstegning av hele komposisjonen før jeg gikk i gang med å male.

6.3 Malearbeidet

Å male 13 dørfelt og ramtrær på en gang

For det første trengte jeg mye plass, og jeg måtte benytte anledningen til å bruke overflatebehandlings-rommet på skolen når ikke så mange andre hadde bruk for det. Skapdørene fikk jeg levert med fyllinger og ramtrær separate, for at de skulle være enklere å male i hver sine farger. Fyllingene er laget av MDF-plater for at de skal være stabile. Ramtrærne er laget av heltre furu – som ikke er heltre, men limt sammen av staver. Disse måtte jeg legge ut over på bord for å kunne male dem i serie, alle på en gang.

Maling

Grunning: Butinox oljemaling (fikk først vannfortynnbar oljemaling, men den tørker jo før man får strøket den skikkelig ut, så jeg fikk tak i ordentlig oljemaling).

Som grunning til dørfeltene som skulle laseres blå, fikk jeg laget en lys grå farge etter egen blanding, som fikk kode nr.: S1502-B50G.

Hvite kanter: Butinox oljemaling, farge «Bris», kode nr.: S1002-Y50R 5832.

Lasurolje blander jeg sjøl: 1 del kokt linolje, 1 del Oxanolje og 1 del white spirit.

Fargepigmenter i pulverform til lasuroljen. Det skulle vise seg at fargepigmenter har veldig forskjellig egenvekt; engelsk rød: 1 ss = ca. 15 gram, brent sienna: 1 ss = ca. 10 g, preusserblå: 1 ss = ca. 5 gram. Dessuten er det stor variasjon i hvor konsentrerte de er.

Oljemaling fra tube – kunstnerkvalitet, diverse merker. Fargene jeg bruker er: Preusserblå, indigo, engelsk rød, brent sienna, rå- og brent umbra, gul oker, titan-hvit og sink-hvit.

Penslene jeg har brukt til lasering og motivmaling:

Lasur og fordriving: 5 cm flat, myk pensel fra (Grene Art).

Trær og andre bakgrunns motiver: «Kattetunge» (flat, avrundet) pensel nr.4 (Grene Art).

Motiver og detaljer: Flat pensel nr. 4 og liten rund pensel nr. 2.

Figur 92 - Prøve på lasur og roser.

For- og etterarbeide – noen tanker om grunning, pussing og patinering

Fordi fyllingene er laget av MDF-plater som er helt «døde», var det naturlig å dekke dem med flere lag maling før jeg laserte. Det var nettopp fordi de skulle males, det ble bestemt å bruke slike plater. Ellers liker jeg at trestrukturen skimtes igjennom, selv om det er lagt farge på. Derfor ville jeg ha ramtrærne i heltre. Da kunne jeg bruke lasur rett på treverket uten grunning.

Hvorfor det? Når jeg ser på det gamle materialet er det tydelig at det ikke er brukt noen form for grunning. Det er også tydelig at det ikke er brukt sparkel for å jevne ut feil i treverket, hverken på skap eller veggdekor. Dette stemmer over ens med hva som står å lese i en svensk bok om «Målade kistor och skåp»: «*Dom sparklade inte förr, inte anvende dom pimpsten, utan ojämnheterna blev så stora*» (Franzén, 1970)(s. 89).

Der f.eks. skapdører har vært utsatt for sterk slitasje er møbelet «pent slitt» og treverket kommer fram på en naturlig måte.

På andre møbler, som var malt på begynnelsen av 1900-tallet, er det sparklet, pusset og grunnet så det forslår. Flaten har kanskje vært glattere da møbelet var nymalt, men når det blir slitt, sprekker malingen og faller av i flak, og den hvite grunningen kommer til syne. Det er ikke fullt så sjarmerende, synes jeg.

Figur 93 - Over 200 år gammelt og "pent slitt", kontra 100 år gammelt og malingen faller av i flak (reg.nr. 212 og 154).

Når det gjelder slitasje og patina har det vært populært å gi ny maling en finnish slik at det skal se gammelt ut. Det har jeg aldri sett noe poeng i. Når en ting er nymalt, så skal den se nymalt ut. Patina og slitasje er noe som kommer med alder og bruk. Derfor vil jeg heller ikke

benytte meg av noen slike teknikker, med unntak av et par lag lasur over malingen til slutt, for å beskytte malingen litt og for å jevne ut og dempe fargene en anelse.

Arbeidets gang - ramtrær

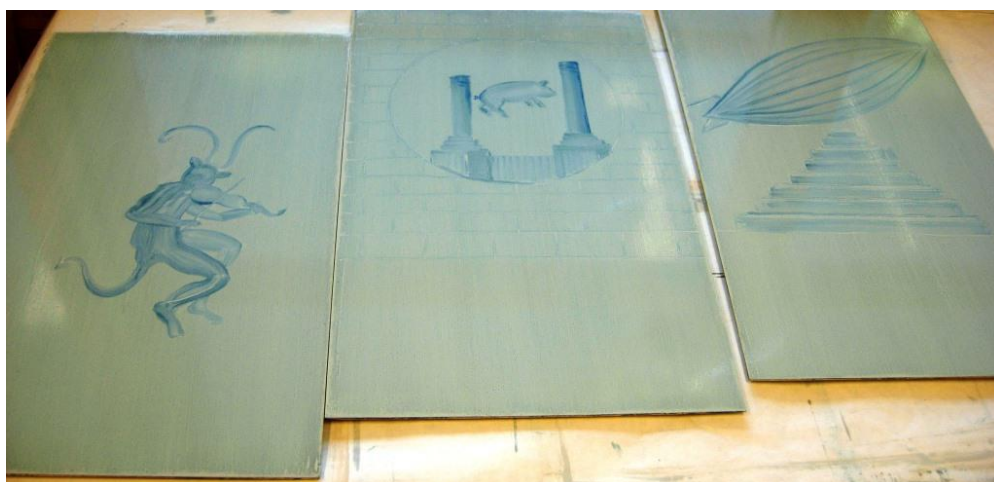
- Vannbeising, med påfølgende pussing med fint sandpapir (400).
- Første strøk lasurolje med engelsk rød (30 g pulver til 3 dl lasurolje). Resultat: Rosa – som forventet. Burde kanskje hatt på et strøk fargeløs lasurolje først, da noen fargeforskjeller i treverket ble en del forsterket.
- Pusset «luven» av treverket med tørt våtpussepapir nr. 400.
- Andre strøk lasurolje med engelsk rød.
- Malte motiver på rammene med engelsk rød fra tube, blandet med litt olje.
- Tredje strøk lasurolje, med brent sienna (40 g pulver til 3 dl olje). La inn krapplakk (fra tube) og kjørnrøk (pulver) i den fuktige lasuren for å få mer liv og fargespill i flata.
- Malte profilene innerst i rammene med hvit maling («Bris») - 2 strøk.

Figur 94 - Lasering med brent sienna, med illegg av kjørnrøk og krapplakk.

Arbeidets gang - fyllinger

- 3 strøk lys grå grunning, og pussing med fint sandpapir mellom hvert strøk.
- Lasurolje, preusserblå til platene (under 1 g pulver til 4 dl olje) – ville ha den lys blå, og heller lasere i flere strøk.
- Første strøk lasur på alle plater. La inn bakgrunns motiver i den seige lasuren, med litt ekstra preusserblå maling i penselen. Her måtte jeg ta noen raske beslutninger om utforming, fordi noen av figurene måtte inn litt tidligere i prosessen enn jeg hadde forutsett.

Figur 95 - Noen av bakgrunns-motivene malt direkte i lasuren.

- Andre strøk blå lasur på alle plater. Tilsatte litt ultramarin og kjønørk (svart). La på mørkere i kantene. Gjorde noen justeringer på bakgrunns-motivene.
- Tredje strøk blå lasur, tilsatt litt oker, tynt lag.
Malte trær og «øyer» m.m. i den ennå seige lasuren, med indigo iblandet litt preusserblå og ultramarin, alle fra tube, tynnet ut med litt lasurolje.
- Lot det tørke.

Figur 96 - Detalj fra felt B.

Figur 97 - Midt i maleprosessen. Hoved-elementene er på plass, detaljene gjenstår.

- Skisset opp hovedfigurer med kritt.
- «Grunnet» hovedfigurene med basisfargene.
- Malte det røde i «rosene». Observasjon: Engelsk rød er en veldig «død» farge.
- Malte alle motivene ferdig med minst et strøk til på alle større flater, samt detaljer. Merknad: Når jeg går inn i en slik arbeidsprosess er det som om det ubevisste tar over. Jeg hadde tenkt å male bl.a. ansiktene enklere, mer anonyme og ikke så detaljerte, men når jeg først var i gang klarte jeg ikke å la være.
- Rettet opp feil og mangler som kom til syne etter hvert.
- Lasur med litt kjørnøk (svakt grå) på hele flatene, og mørkere blå langs kantene. Litt ekstra indigo fra tube i hjørnene. Gikk over med fordriver så lenge det lot seg gjøre å arbeide med lasuren.

Til slutt gikk jeg over både plater og rammer med brun lasurolje (kjørnøk og sienna) som jeg gnidde godt inn i flata for at den ikke skulle bli for blank. Jo mer man gnir, jo mattere blir det.

Maling og støv...

... er ingen god kombinasjon. Spesielt ikke når man arbeider med lasur. Støvkornene legger seg i lasuren og trekker fargepigmentene til seg. Dette var jeg klar over, og gjorde det jeg kunne for å unngå problemet. Gulvet ble vasket før jeg startet malingen, og flere ganger i de ukene jeg holdt på. Alle plater og rammer var godt tørket av etter pussing. Jeg brukte rene, nye pensler og kluter. Men for min egen helse skyld måtte jeg ha på avtrekksvifte. Problemet er at i rommet på skolen der jeg arbeidet, er det ingen filter på lufta som kommer inn i rommet, dermed trekkes det inn støv fra bygningen ellers, og det støvet som måtte befinne seg oppå skap, lamper etc. virvles rundt i rommet. Derfor er ikke alle flater så glatte og jevne som jeg skulle ønske, og det ergrer meg. Sannsynligvis er det bare jeg sjøl, og veldig pirkete personer som legger merke til det. Vi må bare godta det som en del av uttrykket.

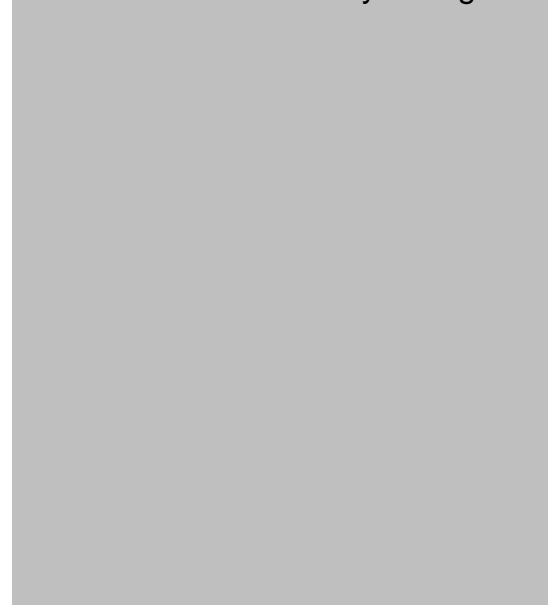
6.4 Motivene – de gode fortellingene

«Fortellinger er viktigere for folk enn selv brød. De forteller oss hvordan og hvorfor vi lever», sier historiefortelleren til prinsesse Scheherazade i filmen «Tusen og en natt» (Barron, 2000). Om sitatet er hentet fra boka vites ikke.

Før de elektroniske medienes verden, fortalte folk hverandre eventyr og historier om kvelden, eller hvis noen i huset var lesekyndig kunne de lese historier fra bibelen eller Holger Danskes krønike (Hanssen & Molbech, 1842). Noen fortellinger gjorde sikkert mer inntrykk enn andre, og husbonden ville dekorere sine hjem med en flott rytter, eller f.eks. Samson i kamp med løven. Heltene og figurene var kjent for de fleste, og de kunne brukes som «huskeliste» eller inspirasjon til å fortelle historien enda en gang.

Jeg liker også å høre, eller se en god fortelling flere ganger. Når jeg skal koble av fra dagliglivets trivialiteter og gjøre noe helt annet, finner jeg gjerne fram en god bok, eller en film. Da vil jeg helst drømme meg bort i noe hyggelig, morsomt, en god

Bildet finnes kun i den trykte utgaven

Figur 98 - Omslagsillustrasjon på boka "Olger Danskes Krønike" (Hanssen & Molbech, 1842).

historie, gjerne litt spenning. Jeg ønsker ikke å se en film full av vold, blod eller deprimerende intriger, hvor selv ikke helten kommer ut av det med livet og ballene i behold. Med hederlige unntak. Jeg vil bli underholdt, og sitte igjen med en god følelse. Valget av figurer til skapdørene mine skal gjenspeile dette, de er hentet fra gode historier og skal formidle noe positivt, uten at jeg vil legge noe mer symbolikk i det enn nødvendig.

Når det gjelder musikk er jeg mer enn noe annet påvirket av rock 'n roll fra 1970-tallet, iblandet både eldre og nyere musikk fra flere sjangre. Musikk der basis er gitar, trommer, bass og vokal. Og etter fire år på Rauland, med folkemusikk rundt meg på alle kanter, falt det også naturlig å ta med en felespiller. Og fløyte. Noen ganger blir musikk-sjangre og uvanlige instrumentkombinasjoner vellykket slått sammen til noe som fungerer tross ulik bakgrunn. Slik jeg håper at min musikkrekke kan fungere sammen, tross forskjellene.

Figur 99 – Skogguden Pan (eller Puck) med panfløyte.

Fortellingene og musikerne skal gjenspeile min egen tid, altså fra 1960-tallet og framover, slik jeg har møtt dem i massemedia gjennom hele livet. Når jeg en gang får hele seksjonen ferdig og på plass, vil motivene på dørene fortelle noe om hva som er å finne på innsiden. Bak Maria, Gjest, Mick og Idgie finnes det filmer, eller bøker, gode historier. Ringenes Herre får et helt eget skap på toppen. Bak musikantene finner vi de gamle LP-platene, og kraftsenteret for det hele er gjemt bak hestekreftene.

Noe av det som er viktigst for meg er å uttrykke og formidle den samme livs- og skapergleden, som jeg ser i mange av de gamle skapene. Folk skal kunne glede seg over figurene og bildene, selv om de ikke nødvendigvis kjenner igjen figurene direkte.

Kanskje vil noen oppdage mer enn det som først fanger blikket, eller oppfatte en dobbelt betydning, akkurat som mange fortellinger kan ha dobbelt bunn. Noen vil muligens nikke gjenkjennende eller dra på smilebåndet. Da har jeg oppnådd noe av det jeg ville.

... så kan de stå der om 200 år å klø seg i hodet og lure på hva mine motiver forestiller.

Figur 100 - A og B

A. *Maria von Trapp* fra «Sound of Music» (Wise, 1965) - min aller første filmopplevelse, full av glede, sang og musikk. Åpningsscenen med Maria som danser og synger mellom fjellene, gjorde et uutslettelig inntrykk på et barnesinn. Blomsten Edelweiss fra sangen med samme navn, også fra filmen.

Bifigurer: «Peter Pan» (Clyde Geronimi, 1953), og «En svale gjør en sommer» (Carion, 2001).

B. *Gjest Bårdsen* (Ibsen, 1939)– eller kanskje der er «Bårr i Bekmørtna» fra filmen «Nattseilere» (Tørstad, 1986). Frifant som liker å spille folk et puss er de begge to.

Bifigurer: Maren's lille ugle/Ugler i mosen (Caprino, 1959). En ørn – viktig birolle i «Ringenes Herre», og flere andre filmer.

Figur 101 - D og E

D. *Crocodile Dundee* (Faiman, 1986) – en tøff «cowboy» fra vår tid; blid, morsom, litt troskyldig, og går ikke rundt og dreper folk, bare krokodiller.

Bifigurer: En kanin («Watership Down») (Rosen, 1978), «Dragonfly» (Shadyac, 2002).

New York – scene for mange filmer, og sanger.

E. *Idgie Threadgoode* fra filmen «Stekte grønne tomater» (Avnet, 1991)– lever livet på egne premisser. Tvers igjennom god film med sterke karakterer. Eller kanskje det er Tom Sawyer?(Twain & Iversen, 1972)

Bifigurer: Bier – fra denne filmen, men også fra «Bienes hemmelige liv» (Prince-Bythewood, 2005), og sikkert en og annen grøsser. Sommerfuglen, «Le Papillon» (Muyl, 2002), m.fl.

Figur 102 - C

C. *The Fellowship of the Ring* (Ringenes Herre) (Jackson, 2001) – tidenes største bok (Tolkien, 1991) og filmberrettelse (Jackson, 2001).

F og G (skråklaffene)

«Roser» – kan henvise til flere filmer; «Rosens navn» (Annaud, 1986), «The Rose» (Rydell, 1979), «War of the Roses» (Vito, 1989).

Som skjulte motiver er; «Snikende tiger – skjult drage» (Lee, 2000), og Eowyn fra Ringenes herre, som kappet hodet av monsteret og drepte heksekongen (fritt etter en illustrasjon i boka Tolkiens rike (Tolkien, 1996) .

Figur 103 - H og I

H. Felespiller – kan være Annbjørg Lien, eller Tuva Syvertsen, eller en av mine medstudenter. I bakgrunnen skimtes Fanitullen (logo for Vinterfestivalen) som inspirator.

I. Gitar hero – jeg prøvde å fange «essensen» av en rockegitarist - det kan være hvem som helst: Davis Gilmore, Eric Clapton, Janne Schaffer, John Lennon... Det samme gjelder trommisen; Nick Mason, Charlie Watts eller Phil Collins. Bakgrunnen er viet favorittbandet «Pink Floyd», med plata «Animals» (Pink, Waters, & Gilmour, 1999).

Figur 104 - J og K

J. Ronja Røverdatter (Danielsson, 1984) – hun fikk erstatte både Zorro (H. M. m.fl., 1957 - 1959) og Pippi (Lindgren et al., 1970). En verdig representant for Astrid Lindgrens bok- og filmverden. I bakgrunnen skimtes Mattisborgen, og muligens en hesteflokk hvis du ser godt etter. Kan referere til sanger som «Wild Horses» (Rolling Stones).

K. En annen svenske; Zack fra filmen «Änglagård» (Nutley, 1992), men motorsyklister finner vi mange steder; «Easy Rider» (Hopper, 1969), «Ghost Rider» mfl. I bakgrunnen skimtes Fredriksten festning i Halden. Mitt Østfold-alibi, og på mange måter der historien startet med Halden-kunstnerne.

Figur 105 - L og M

L. Sangerinna – kan som resten av «bandet» være flere; *Alanis Morissette*, Janice Joplin, Dolly Parton (som også synger «Love is like a Butterfly»). Bassisten er med for å gi dama back-up. Han kan representere rock-a-billy musikken med f.eks. «Stray Cats», eller en muligens en lokal musiker.

Bakgrunnen ar viet Led Zeppelin og sangen «Stairway to Heaven» (Led, 1971) - mye på grunn av det sterke, visuelle uttrykket.

M. Siluetten av *Ian Anderson* fra «Jethro Tull» var det som satte i gang hele prosessen med dette veggprosjektet mitt. Han måtte med, men som en vri på det hele får han sveve i bakgrunnen som en sky, mens selve Pan, eller Puck fra «En midsommernatts drøm» (Hoffman, 1999) underholder oss på sin panfløyte, med «Songs from the Wood» (Jethro & Anderson, 1985). Stubben er hentet fra samme plate. Fløytespillerne kan også assosiere til «Piper at the Gates og Dawn» - tittel på låter av både Pink Floyd, og av Van Morrison.

De halvveis skjulte figurene

Mange filmskaperne, musikere osv. bruker silhuetter som et enkelt og effektivt, visuelt virkemiddel. En av de første tankene jeg hadde var nettopp å male figurene i silhuett, men gikk bort fra det til fordel for et mer detaljert uttrykk. Men silhuettene slapp ikke helt taket, og jeg hadde jo flere uutnyttede flater; ramtreet rundt dørfeltene. Man kan da ikke la slike flater stå ubrukt!?

Enkelte av de gamle skapene har blomsterranker rundt hele, både på ramtre og på kanten an skapet (nr. 101 og 111). Det kan bli litt mye, selv for meg. Likevel kunne jeg ikke dy meg, men ville gjerne putte inn noen ekstra figurer her, delvis skjult under et par lag lasur, og uten å virke forstyrrende for den visuelle helheten.

Disse figurene forholder seg bare delvis til motivene innenfor. De har bokstavelig talt kommet «rekende på ei fjøl».

A. *Kameramannen* (Ivo Caprino en av Norges beste filmskaperne) kan filme alt sammen.

B. *Solsikka* fra filmen «Calendargirls» (Cole, 2003), eller «den gule blomsten som ikke passer inn noe sted i lappeteppet» som hun sier i filmen «How to Make an American Quilt» (Moorehouse, 1995), ble plassert der den er mest for å skjule noen ganske skjemmende fargeforskjeller i treverket.

C. Motivene rundt «The Fellowship of the Ring»; buene fra Rivendell, samt Ringen hører klart sammen med resten av feltet.

D. *Brødrene Dal* (Mjøen, Kirkvaag, Lystad, & Aaeng, 1981) – oppdagelsesreisende, ut i villmarka i en liten båt, nesten som Crocodile Dundee. Kirkvaag, Lystad og Mjøen er etter min mening de beste, norske komikerne noen sinne.

E. *Hercule Poirot* (Spence, 1991) ble også plassert der for å skjule en kvist. Men det kunne kanskje trenges en mesterhjerne som hans for å oppklare er par mysterier i filmen «Stekte grønne tomater».

F. Tigerens lille slektning – *katten* – spankulerer der som den naturligste ting i verden, akkurat som «En katt i Paris» (Jean-Loup Felicioli, 2010), eller «Aristokattene» (Reitherman, 1970).

H. «*Piano*» (Campion, 1993) – en fabelaktig film, og så fikk jeg et klaviatur i musikkrekka. Sjøl tenker jeg også på sangen «See Emily Play» med Pink Floyd.

I. En *Morris Mini* – hvor i all verden kommer den fra? Er det fra Høgskolen i Telemark sin reklamevideo? Sjøl holder jeg en knapp på filmen «Goodbye Porkpie» (Murphy, 1981).

J. «*Forrest Gump*» (Zemeckis, 1994) sitter der ganske forundret over alt livet har å by på. Bosse i «*Mio min Mio*» (Lindgren, Bang-Hansen, & Wikland, 1977) satt også på en benk før eventyret begynte, og han kan vi koble med Ronja på hesten. Begge er Astrid Lindgrens figurer, på egen hest.

K. «*Blues Brothers*» (Landis, 1980) er ganske «rocka» og passer inn sammen med motorsykkelen. De ser litt alvorlige ut, men filmen er egentlig ganske fornøylig og full av god musikk.

M. «*Moldvarpen*» - tjekkisk tegnefilmfigur (Miler, 1957 - 2002), lytter forundret til fløytemusikken. I boka og tegnefilmen «*Wind in the Willows*» (R. P. m.fl., 1984 - 1988) er det også en moldvarp, og han treffer «*The Piper at the Gates of Dawn*». Og formen på haugen moldvarpen har gravd opp ligner på formen på stubben.

F og L har ingen figurer på ramtreet, om du skulle undre.

Figur 106 - Moldvarpen

Flere filmer kan være nevnt i teksten uten at jeg har en referanse til dem.

6.5 Det ferdige produktet

Figur 107 - Slik ser det ut når alle delene settes sammen som planlagt. Fargegjengivelsen er ikke helt korrekt.

Det kan være vanskelig å vurdere sitt eget arbeide, særlig når jeg (og andre) ikke har mulighet til å se det ferdig montert på plass. Dørene må vurderes som dekorative bilder som skal dekke det meste av en vegg.

Oppbyggingen av veggseksjonen er symmetrisk. Det gir ro og balanse, som kan være en fordel når dørfeltene fylles med forskjellige motiver og figurer. Møbelet skal gå helt opp til taket, og de fleste feltene er vertikale og streber oppover. De horisontale feltene på skråklaffene og i midten øverst, roer ned inntrykket, og holder komposisjonen sammen. For enkelte kan det virke litt voldsomt med så mange bilder på en vegg, og det kunne fort blitt rotete og masete. Derfor har jeg tatt i bruk noen virkemidler for å binde feltene sammen, og danne en helhet ut av galskapen.

Fargevalget er begrenset og er med på å binde det hele sammen. Det blå mot det rødbrune er komplementære farger, en kontrast, men de fungerer godt sammen og skaper harmoni. Ved å ta igjen litt av det rødbrune også i figurene binder jeg motivene sammen med ramma rundt. Noe gult klarte å snike seg inn, mest som hårfarge.

Tross intensjonene ble mange av figurene litt stive i uttrykket. Det er også en ting vi ofte ser på mange av de gamle dekorene, og det kommer nok rett og slett av manglende tegnetrening. En måte å løse dette på kunne vært å forenkle dem mer, hvilket jeg ikke ønsket. Derfor velger jeg å godta dette som min uttrykksform.

Jeg har bevisst ikke brukt konturer heller, men valgte å modellere figurene lett med lyse og mørke farger, for å gi dem litt volum.

A - B - D - E

Disse fire feltene er hver for seg høye og smale, men trærne med de tunge kronene som bøyer seg inn mot midten, reduserer det inntrykket. Sammen med «øyene» danner trærne en oval, eller eggform, som binder sammen to og to felt, og rammer inn hovedmotivene. Samtidig avrunder og myker de opp det firkantede uttrykket. Treet øverst til høyre (felt A) lot seg ikke dressere helt, og bryter litt ut av linjen. Selv om trekronene er store og «tunge», ligger likevel det visuelle tyngdepunktet i den nederste tredjedelen av bildet, der figurene er plassert og historiene utspiller seg.

Hovedfigurene på disse feltene er plassert omtrent i øyehøyde. De står på hver sin «øy», formet som en liggende oval. Under hver av disse «øyene» er det flere mindre ovaler, som

danner en linje ned i en bue ut mot nabofeltet. Ut mot midten, hvis vi tenker to felt sammen.

Fordi figurene har andre, kontrasterende, farger, og er mer detaljert utformet enn bakgrunnen, vil de «springe ut», og danner et blikkfang. Samtidig er de en del av hele bildet. Fjellene er plassert i bakgrunnen ved å gjøre dem små, og legge dem bak hovedfiguren. Ved å gi dem en lysere farge illuderes et luftperspektiv. Dermed dannes det dybde i bildet.

Fjellene (horisonten) følger en linje som går på tvers av alle de fire feltene øverst.

Bifigurene går i samme farge som bakgrunnen, og virker ikke forstyrrende på helheten. Det er meningen at de skal dukke opp litt etter hvert som man ser på bildene.

C – F – G

Selve «The Fellowship of the Ring»-rekka har jeg verken tilføyd eller tatt fra stort. Den ligger ganske tett opp til originalen, på godt og vondt. Jeg har tegnet dem opp på frihånd for på den måten å gi dem min tolkning. Det var meningen at denne silhuetten skal stå fram uten forstyrrende elementer, bare med fjellene i en fjern bakgrunn. Men feltet er så langt og smalt at det var nødvendig å fylle inn med noen supplerende motiver. Ved å legge fjellene og side-motivene i et av de underste lagene med lasur virker de ikke påtrengende. De ligger, bokstavelig talt, og visuelt, i bakgrunnen. De bare antyder følgets reiserute; fra Rivendell, langs Tåkefjellene på vei mot Mordor.

De feltene som skal bli skråklaffer er viet de gamle malerne, men i min utforming. Det mest i øyenfallende er «Holmgreen-rosene», som jeg har satt sammen og plassert midt på feltet.

På hver side er det da rom til bakgrunns-motiver, der en drage i enden av en S-formet ranke skimtes på den ene siden av blomstene. Den enden av ranken som går inn i midten av feltet, ender i klokkeblomster, som jeg har integrert i blomsterdekoren. På den andre siden av blomstene har jeg puttet inn motiver hentet fra litteratur og film, i form av en tiger på den ene siden. På den andre siden er det en kriger som kjemper mot dragen. Disse sidemotivene er vendt inn mot midten av feltet, og samler fokus der.

Det er en balansegang å få motivene i lasuren skjulte nok til at de ikke springer deg i øynene med en gang, men tydelige nok til at du ser hva det er. De kunne godt vært mer skjult uten at de ble borte, bortsett fra krigeren muligens.

Blomstermotivene er kanskje litt store og grove, men ikke større enn mange av de gamle. De blå kjegleformede blomstene er litt mørke og tunge, men sett i sammenheng balanserer de

to feltene hverandre. Det spiller egentlig ikke så stor rolle på hvilken side disse feltene plasseres, de er så like at begge fungerer på både på høyre og venstre side. Men med tanke på katten som spankulerer på den ene (G), har jeg tenkt å ha den til høyre. Dette fordi det andre feltet (F) ikke har noe motiv på ramma. Det har heller ikke felt L, og det vil være greit å fordele disse to rammene uten motiv, på hver sin side av helheten.

H - I - J - K - L - M

Det er her jeg finner de fleste feilene, rent estetisk sett.

Et tre i hver ende av rekka tar igjen tre-motivet fra feltene øverst. De danner hvert sitt tyngdepunkt og innramming i ytterkant. Fordi disse feltene ikke er så høye, går trærne helt opp og ut i kanten. Trærne kunne vært mindre og spinklere, mer lik de på feltene oppe. På de andre feltene er det bare en «øy» i underkant, som danner base for figurene, og sammen danner de en horisontal linje nederst. Dette roer uttrykket, som ellers kan virke litt kaotisk.

(H) Den felespillene dama er en av de figurene jeg er mest fornøyd med. Det bildet kan jeg henge opp på veggen alene. Selv om treet til venstre gjør det litt sidetungt, veier fanitullen i bakgrunnen opp nok til at bildet er nogenlunde i balanse. Fanitullen er så stor, og retningen på linjene i beina (låra) trekker ned mot høyre og veier opp en del for tyngden til treet på venstre side. Vinkelen på fele og bue er den samme på både hovedfigur og bakgrunns-figur, og fanitullen opptrer nærmest som en skygge av jenta.

(I) Så kommer vi til en av de ubalanserte rocke-gruppene, men disse rockeartistene har det jo med å være litt ute av balanse. Bakgrunnen burde vært speilvendt. Dette motivet var en av de raske beslutningene jeg måtte ta rett før jeg skulle male, fordi det måtte inn i underlasuren. Først etterpå la jeg merke til at grisen og fabrikkpipene danner en linje som peker opp mot høyre og ut av bildet, vekk fra dør-paret det er en del av. Det samme gjør gitaren. Gitaristen er litt tvetydig, beina står vendt mot venstre (og dama på feltet ved siden av), men helt i sin egen verden vrir han seg mot høyre. Tross utfordringen med den vridde kroppen mener jeg figuren i seg sjøl fungerer. Det er sammenstillingen av elementene i dette bildet som skurrer litt. Trommeslageren (som ser ut som han har vært på fylla et par uker) plasserte jeg der for å ha et tyngdepunkt tilsvarende treet på venstre felt. Med trommisen i tillegg til linjene som peker opp mot høyre, tipper dermed hele bildet ut av balanse. For å veie det opp litt, plasserte jeg en mikrofon på venstre side, og det hjalp noe.

(J og K) «Kraftsenteret» på midten, der er det hovedfigurene som dominerer helt. Rytteren og motorsykkelen kommer inn mot midten, og mot betrakteren. Fargene og framtoningene står i kontrast til hverandre; den organiske og naturlige jenta på hesteryggen mot den dundrende mekaniske innretningen av stål og gummi, med en voksen mann på «ryggen». Både innholdsmessig og visuelt er de motsatser. Samtidig er de like, to sider av samme sak. Disse to feltene er de minste, og i breddeformat. Derfor ville jeg heller ikke ha for mye i bakgrunnen. Det er greit med noen roligere felter innimellom. Bare svakt, langt bak i tåka (eller lasuren), skimter vi to borger, også de fra hver sin tid. Mattisborgen fra en fjern fortid og Fredriksten festning som i høyeste grad er eksisterende.

(L) Siste par ut er også viet musikken, og heller ikke de er helt i balanse. Den store «zeppelineren» har blitt litt mer dominerende enn tenkt. Den kunne vært litt mindre, og mer skjult i lasuren. Men den er i alle fall i balanse i forhold til treet på høyre side. Trappa ned mot høyre veier opp og danner en trekant (det er denne trekanten som mangler på felt I med grisen). Bassisten er plassert til venstre for å veie opp mot treet til høyre, og siden både han og syngedama ser mot høyre (midten av dør-paret) fungerer det noe bedre enn på felt I, selv om det også her er litt sidetungt.

(M) Pan sitter der helt rolig og ser på oss med et glimt i øyet. Det var nok denne skogguden som fikk treet til å vokse helt ut av alle rammer og proporsjoner. Men slik det er plassert nederst i hjørnet, gjør det ikke så mye at det er litt tungt. Noe av grunnen til at det ble så stort, er at treet måtte komme opp over fløytespilleren som svever som en ånd i bakgrunnen, og ikke ødelegge for ham. Stubben nede til høyre går såpass i ett med bakgrunnen der den står, at den ikke forstyrrer helhetsinntrykket.

Nå har jeg stort sett ikke behandlet figurene på ramtrærne i denne gjennomgangen felt for felt. De er på sine plasser mest for sin egen del, noen steder for å skjule skjemmende fargeforskjeller i treverket. Med flere lag lasur over bør de ikke virke forstyrrende på helheten. De fleste forholder seg estetisk (katten og moldvarpen) eller innholdsmessig (ringen, kanopadlerne, pianoet og gutten på benken) til feltene de er plassert ved. Resten bare er der, men alt skal vel ikke kunne forsvares rasjonelt heller?

Til sammen danner alle disse feltene med sine figurer et fargerikt konglomerat. Kanskje har jeg prøvd å presse inn for mange ting på en gang, og for andre personer kan det muligens

virke litt masete. For meg er ikke det noe problem. Jeg liker å ha mange bilder rundt meg. Det er også fullt mulig å tenke seg kun to og to av dørene sammen, på f.eks. et mindre skap. Dette er ikke «stor kunst», det er det heller ikke ment å være. Det er ment som fortellende figurativ dekor i et rom. På samme måte som mine forfedre dekorerte sine hjem.

Dører eller bilder?

Noen av de private jeg besøkte på min registreringsrunde hadde gamle skapdører hengt opp på veggen som et bilde! Resten av skapet var ødelagt eller for lengst forsvunnet.

Jeg vil presentere mitt arbeide på en lignende måte, bare med den forskjellen at resten av skapet ikke er forsvunnet, det er rett og slett ikke laget enda!

Hele møbelet vil bli veldig stort (370x240 cm), og det skal monteres vegg til vegg og gulv til tak. Det blir vanskelig (og dyrt) å få fraktet det til Rauland, montert opp til utstillingen, for så å demontere og frakte det tilbake til Båstad og montert på plass der.

Skapdører med ramtre og fyllinger er i oppbygging lik bilder. I prinsippet kan slike dører henges på veggen som dekorative bilder. Eller som veggpaneler, knepaneler, eller felt over vinduer og dører, som var ganske vanlig for 200 år siden. Nå har jeg har alltid vært litt «out of time», så jeg ser ingen grunn til at jeg ikke kan fylle en vegg med bilder fra gulv til tak.

Skapdører hengt opp på veggen som bilder vil bli mitt konsept i denne sammenhengen.

6. Konklusjon

I problemstillingen lyder mitt første spørsmål:

I hvilken grad finnes det regionale, lokale og individuelle særtrekk ved dekormalingen fra Østfold generelt, og Trøgstad spesielt, i perioden ca. 1750 – 1850?

Ut i fra det materialet jeg har samlet og studert, mener jeg å kunne påvise at dekormalingen vi finner i Trøgstad har sine egne karaktertrekk. Området er i stor grad ikke bare en del av et stort tradisjonsområde; flatbygdene på Østlandet, men også har sin egen stil. Denne lokale stilen har antagelig utspring i Erich Friedrich Holmgreen og hans individuelle uttrykk. Det er rimelig å tro at andre har videreført noen av hans motiver og malestil i noen tiår etter hans død. Denne stilen er såpass lokal, begrenset til Trøgstad og de aller nærmeste områdene, at de også skiller seg fra resten av Østfold fylke.

Det er flere som har malt, både blomstermotiv og figurer. Sannsynligvis vil vi aldri finne ut hvem de var, men ikke desto mindre har disse dekorene en egenverdi, de bør trekkes fram i lyset. De kan være med på å styrke en positiv, lokal identitet. De indre bygdene i Østfold er ikke bare et område folk raser igjennom så fort som mulig, vi har en kulturarv vi stolt kan vise fram som vårt eget. En kulturarv som jeg finner så inspirerende at jeg har valgt å ta det med meg som en del av mitt uttrykk i mitt eget skapende arbeid.

Den delen av problemstilling som omhandler det praktiske utøvende, lyder slik:

Hvordan videreføre et utvalg av dekorative elementer fra den gamle malingen til eget arbeid, i kombinasjon med motiver og figurer fra 1900-tallets film- og musikkverden?

Dette kunne sikkert vært løst på flere måter, men jeg valgte å bruke samme materiale og teknikk som i det gamle materialet. Nettopp noe av mangfoldet og skapergleden fra den gamle dekoren var noe av det jeg føler slektskap med, og ville videreformidle. Fargene og komposisjonen i mitt uttrykk ligger ganske nærme inspirasjonsmaterialet. Men i stedet for å bruke de gamle motivene og heltene som få i dag vet hvem var, har jeg brukt «helter» og motiver som vi kjenner fra film, musikk og bøker fra de siste 50 år. Dessuten har jeg tilført mitt eget håndlag, slik de fleste håndverkere har hatt sitt individuelle håndlag og sin stil opp igjennom historien. Det som gjør oss i stand til å identifisere og skille de enkelte malerne fra hverandre. Jeg mener at jeg har klart å binde sammen gamle og nye elementer til en helhet. Jeg har vært tro mot min opprinnelige idé, og uttrykket er ganske personlig.

Slutten på et prosjekt – begynnelsen på noe nytt

Jeg kommer til å arbeide videre med disse motivene, særlig «Holmgreenrosene», ikke bare i maling, men også i andre materialer. Når jeg får finpusset teknikken og sammensetningen av disse blomsterdekorene, slik at jeg kan bruke dem fritt og utvunget, som blomstermesteren selv, og kanskje tilpasse dem bedre til dagens «smak», kan jeg ta på meg å male dekor også for andre. Ikke at jeg tror det er et stort marked for noe slikt, men når det kommer til stykke er det ofte det banale som slår an hos folk flest.

Registerings-arbeidet vil jeg fortsette med. Det er helt sikkert mye materiale som venter på å bli «oppdaget» og beskrevet. Målet er å få utgitt en bok om dekormalingen og møbelkulturen i Trøgstad, og vise verden at Østfold har en egen indre skattkiste av flott, gammelt bygdehandverk.

Figur 108 - Chaplin og "The Kid" fikk dessverre ikke være med.

Litteratur og filmreferanser

- Amundsen, A. B. (2004). *Trøgstad kulturhistorie*. [Trøgstad]: Trøgstad kommune.
- Annaud, J.-J. (Writer). (1986). *Rosens navn* [Film/DVD]. Vest Tyskland, Italia, Frankrike: Neue Constantin Film, Cristaldifilm, Les Films Ariane.
- Avnet, J. (Writer). (1991). *Stekte grønne tomater* [Film/DVD]. USA: Universal pictures.
- Barron, S. (Writer). (2000). *Tusen og en natt (Arabian nights)* [Film/DVD]. USA: Hallmark Entertainment.
- Bornedal, O. (Writer). (2001). *Jeg er Dina* [Film / DVD]. Norge, Sverige, Danmark, Tyskland, Frankrike: ApolloMedia, Felicia Film, Gemini Film m.fl.
- Brodahl, J. E. (1911). *Henning og Eggert Munch: to norske kirkemalere omkring 1700*. [Kristiania]: Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring.
- Brønne, J. (2012). *Dekorasjonsmaling*. [Oslo]: Cappelen Damm faktum.
- Buggeland, T. (2009). *Figurmaling i Gudbrandsdalen : fra Roma til Vågå*. Oslo: Andresen & Butenschøn.
- Campion, J. (Writer). (1993). *The Piano* [Film/DVD]. Australia: Atlantic film.
- Caprino, I. (Writer). (1959). *Ugler i mosen* [Film/DVD]. Norge: Nordisk film.
- Carion, C. (Writer). (2001). *En svale gjør en sommer* [Film/DVD]. Frankrike: Atrémis Productions, Canal+, mm.
- Chaplin, C. (Writer). (1921). *The Kid* [Film]. USA: Charles Chaplin Productions.
- Clyde Geronimi, W. J. (Writer). (1953). *Peter Pan* [Film/DVD]. USA: Walt Disney.
- Cole, N. (Writer). (2003). *Calendar Girls* [Film/DVD]. UK: Touchstone.
- Danbolt, G., Flottorp, V., Brudevoll, K. A. H. B., & Thorbjørnsen, K. (2009, s. 141). *Norsk kunsthistorie: bilde og skulptur frå vikingtida til i dag*. Oslo: Samlaget.
- Danbolt, G., & Myhr, E. (2002). *Blikk for bilder: om tolkning og formidling av billedkunst*. Oslo: Abstrakt forl.
- Danielsson, T. (Writer). (1984). *Ronja Røverdatter* [Film/DVD]. Sverige: Svensk filmindustri.
- Digitalarkivet. *Folketellingen 1801*. Hentet 1. mars, 2013, fra <http://digitalarkivet.no/cgi-win/WebCens.exe?slag=visbase&filnamn=f1801>
- Digitalt-museum. <http://www.digitaltmuseum.no>.
- Eliassen, S. G. (2004). *Små len - ett amt (Vol. B. 3)*. [Sarpsborg]: Østfold fylkeskommune.
- Eliassen, S. G., Anker-Rasch, O., & Ulsnæs, T. (2010). *Rød herregård gjennom 300 år*. Oslo: Aschehoug.
- Eliassen, S. G., & Johansen, T. S. (1997). *Herregårder i Østfold*. Rakkestad: Valdisholm forl.
- Ellingsgard, N. (1999). *Norsk rosemåling: dekorativ måling i folkekunsten*. Oslo: Samlaget.
- Faiman, P. (Writer). (1986). *Crocodile Dundee* [Film/DVD]. Australia/USA: Paramount Picture.
- Fossnes, H. (1993, s. 34). *Norske bunader og samiske folkedrakter*. Oslo: J.W.Cappelens forlag AS.
- Franzén, A. M. (1970). *Målade kistor och skåp*. Lund: Corona.
- Google. (2012). *Bilder*. Hentet Autumn, 2012, fra <http://www.google.com/imghp?hl=no>
- Google. (2013). *Kart over Østfold*. Hentet 1. mars, 2013, fra <https://maps.google.no/maps?hl=no&tab=wl>
- Guttu, T. (1991). *Aschehoug og Gyldendals store norske ordbok: moderat bokmål og riksmål*. Oslo: Kunnskapsforl.
- Hanssen, N., & Molbech, C. (1842). *Olger Danskes Krønike*. Kjøbenhavn: Selskabet.
- Hoffman, M. (Writer). (1999). *En midtsommernatts drøm* [Film/DVD]. Italia, UK, USA: Fox Searchlight Pictures m.fl.
- Hopper, D. (Writer). (1969). *Easy Rider* [Film/DVD]. USA: Columbia Pictures Co.
- Ibsen, T. (Writer). (1939). *Gjest Bårdsen* [Film]. Norge: Nordisk film.
- Jackson, P. (Writer). (2001). *The Lord of the Rings* [Film/DVD]. New Zealand/USA: New Line Cinema.
- Jean-Loup Felicioli, A. G. (Writer). (2010). *En katt i Paris* [Film/DVD]. Frankrike m.fl.: Folimage.

- Jensen, I., & Grastvedt, L. (1995). Roser og rocailler (s. 39 s. : ill.). [Strømmen]: Akershus fylkesmuseum.
- Jethro, T., & Anderson, I. (1985). Original masters. London: Chrysalis.
- Landis, J. (Writer). (1980). The Blues Brothers [Film/DVD]. USA: Universal Pictures.
- Led, Z. (1971). Led Zeppelin IV: Atlantic.
- Lee, A. (Writer). (2000). Snikende tiger, skjult drage [Film/DVD]. Taiwan, Hong Kong, USA Kina: Asia Union Film & Entertainment Ltd.
- Lie, V. (1997). *Møblene i øvre Solør 1650-1850: et forsøk på å avdekke strukturer i visuell og kulturell kompleksitet*. [V. Lie], [Oslo].
- Lie, V. (1999). Hva er den såkalte Sjøliemalingen? I A. Engen (Red.), *Folkekunst* (s. s.106-115). Oslo: Norsk folkemuseum.
- Lind, I. (1996). E6. fra <http://lind.no/song/index.asp?vis=E6%20%28D.D.E.%29>
- Lindgren, A., Bang-Hansen, O., & Wikland, I. (1977). *Mio, min Mio*. [Oslo]: Damm.
- Lindgren, A., Braarvig, H., & Midelfart, A. (1970). *Pippi Langstrømpe går til sjøs*. Oslo: Damm.
- Lindgren, A., & Hellbom, O. (Writers). (2003). *Emil i Lønneberga*. Oslo: SF Norge.
- m.fl., H. M. (Writer). (1957 - 1959). *Zorro* [TV-serie]: Disney.
- m.fl., R. P. (Writer). (1984 - 1988). *The Wind in the willows* [TV-serie]. UK: Cosgrove Hall Films, Thames Television.
- Madden, J. (Writer). (2001). *Captain Corellis Mandolin*. UK/France/USA: Universal Pictures.
- Miler, Z. (Writer). (1957 - 2002). *Den lille moldvarpen* (Original tittel: Krtek) [TV-serie]. Tjekkia.
- Mjøen, L., Kirkvaag, T., Lystad, K., & Aaeng, E. (1981). *Den selsomme historien om brødrene Dal og professor Drøvels hemmelighet*. Oslo: Gyldendal.
- Moorehouse, J. (Writer). (1995). *How to Make an American Quilt* [Film/DVD]: Universal Pictures.
- Murphy, G. (Writer). (1981). *Goodbye Porkpie* [Film/DVD]. New Zealand: New Zealand Film Commission.
- Muyl, P. (Writer). (2002). *Le Papillon* [Film/DVD]. Frankrike: Alicéléo, Canal+, mm.
- Mörkfors, G., (red.) (2009). *Johan Bäckström* (Vol. 2008). Linköping: Museet.
- Nutley, C. (Writer). (1992). *Änglagård* [Film/DVD]. Sverige: Memphis film.
- Opstad, L. (1992). *Boken om Herrebøe fajansene*. Oslo: Huitfeldt.
- Opstad, L. (1999). *Bondens bilder: høysetetavler fra Østfold*. Rakkestad: Valdisholm forl.
- Opstad, L., & Bakke, H. (1951). *Haldenhåndverkere gjennom 350 år*. Halden: Halden håndverkerforening.
- Pink, F., Waters, R., & Gilmour, D. A. W. R. (1999). *Animals*. London: EMI.
- Prince-Bythewood, G. (Writer). (2005). *Bienes hemmelige liv* [Film/DV]. USA: Twentieth Century Fox.
- Reitherman, W. (Writer). (1970). *Aristokattene* [Film/VHS]. USA: Disney.
- Richard Sangwill (red.), S. m. (2008). *Från Pärönstav till Chicago - skåp i Arvika*. 1, 48.
- Ripa, C. (1758-60 (1971)). *Baroque and Rococco Pictorial Imagery - The 1758-60 Hertel Edition of Ripa's Iconologia with 200 Engraved Illustrations*. New York: Dover Publicatins, Inc.
- Ripa, C. (1765). *Iconologi*. fra http://www.labirintoermetico.com/04Iconologia/Iconologia_di_Cesare_Ripa-tutte_le_immagini_%281764%29.pdf
- Ripa, C. (MDCXLV (1645)). *Iconologia* Hentet fra <http://books.google.no/books?id=ocsQcOQLh5MC&printsec=frontcover&hl=no#v=onepage&q&f=false>
- Rosen, M. (Writer). (1978). *Watership Down* [Film/DVD]. UK: Warner Bros.
- Rydell, M. (Writer). (1979). *The Rose* [Film/DVD]. USA: Twentieth Century Fox.
- Shadyac, T. (Writer). (2002). *Dragonfly* [Film/DVD]. USA: Universal Pictures mfl.
- snl.no. Store norske leksikon. fra <http://snl.no/allegori/kunst>
- Spence, R. (Writer). (1991). *Poirot* [TV-series]. UK: Western Star.
- Tolkien, J. R. R. (1991). *The Lord of the Rings*. London: Harper Collins.
- Tolkien, J. R. R. (1996). *Tolkiens rike : bilder fra Midgard*. [Oslo]: Tiden.
- Trimble. (2013). *ScetchUp8*. USA.

- Twain, M., & Iversen, F. (1972). *Tom Sawyer*. <Oslo>: De Unge.
- Tørstad, T. M. (Writer). (1986). *Nattseilere* [Film/DVD]. Norge: Nordisk film.
- Ugelstad, J. S. (2007). *Thi han blev en kunstmaler: Peder Aadnes og hans billedverden*. [Oslo]: Novus.
- Vito, D. D. (Writer). (1989). *The War of the Roses* [Film/DVD]. USA: Gracie Films, Twentieth Century Fox.
- Wilse, J. N., & Opstad, L. (1992). *J. N. Wilses Eidsberg-beskrivelse fra 1790-årene*. Rakkestad: Valdisholm.
- Wise, R. (Writer). (1965). *The Sound of Music* [Film/DVD]. USA: Twentieth Century Fox.
- Zemeckis, R. (Writer). (1994). *Forrest Gump* [Film/DVD]. USA: Paramount Pictures.
- Østby, L. (1988). *Østfold i billedkunsten*. Rakkestad: Valdisholm Forlag.
- Østfoldrosen. <http://www.ostfoldrosen.no/nb/historien.html>.

Bilder og figurer

Alle foto og tegninger er av Anne Grete Krogstad, med noen få unntak der det er nevnt.

Figur 1 – Min første skisse og tolkning av blomsterdekoren på framskap fra Trøgstad (reg. nr. 101).....	7
Figur 2 - Fløytespiller fra Folkenborg.	8
Figur 3 - Roser fra et dørspeil som er tatt vare på og hengt på veggen som bilde (nr. 504).....	9
Figur 4 - Abbondanza, allegori for rikdom og velstand. Illustrasjon fra en utgave av Iconologia (Cecare Ripa, MDCXLV (1645)).	10
Figur 5 - Kart over Østfold (Google, 2013)	11
Figur 6 - Masterstudenten ute på feltarbeid på Folkenborg museum.	14
Figur 7 - Halden med Fredriksten festning - et yndet motiv på for kunstnere på 1700-tallet	16
Figur 8 - Sarpfossen, antagelig malt av C.A. Lorentzen. Dør-overstykke på Rød herregård....	17
Figur 9 - Et sjeldent, men sjarmerende eksempel på "fattigmannskunst" - en skapfront fra Båstad (reg.nr. 503).....	19

Figur 10- Rød herregård malt på 1700-tallet. Dør-overstykke fra Rød.....	20
Figur 11 - Knepanel på Rød Herregård ved Halden.....	20
Figur 12 - Knepanel i "Blåsalen" (nr. 526), Narvestadbygningen på Folkenborg museum	21
Figur 13 - Suppeterrin fra Herrebøe (Vestlandske kunstindustrimuseum).	21
Figur 14 - Blomsterranker i rødt og hvitt på blå bakgrunn (reg.nr. 201)	25
Figur 15 - Bølgende landskap i Trøgstad. Flere av gårdene i bildet har, eller har hatt fine, malte skap.	26
Figur 16 - Rune Strønnes studerer et skap i Askim (reg.nr. 121).	26
Figur 17 - Gjenstandsfordeling i mitt materiale fra Østfold.....	28
Figur 18 - Interiør på Trøgstad bygdemuseum, med bl.a. nr. 202 og 301.	29
Figur 19 - Overskap fra Trøgstad (reg.nr. 128) på Folkenborg museum.....	30
Figur 20 - Lite veggskap (reg.nr. 221, på Askim museum).	30
Figur 21 - Roskap (nr. 236) og ferdaskrin (nr. 424) på Skiptvet museum.	31
Figur 22 - Stor variasjon i Rakkestad (nr. 217, 131 og 132).	31
Figur 23 - Matskap (nr. 140) og dragkister med overskap (nr. 151 og 139) på Borgarsyssel museum.....	32
Figur 24 - Løkenskapet (nr. 156) måtte fotograferes i biter, da det stod vanskelig til.	33
Figur 25 – «Skjenk» (nr. 125) og «kjørelbenk» (nr. 130), begge fra midten av 1700-tallet.....	34
Figur 26 - En broket forsamling skap på Høland bygdetun.....	34
Figur 27 - Blomsterranker i Elisabeth-stua på Glomdalsmuseet.....	35
Figur 28 - Et nydelig "hängskåp" på Såguddens museum i Arvika.	36
Figur 29 - Røde og blå roser også på Telemark museum.	36
Figur 30 - Detalj av skjermbrettet på Rød herregård.	37
Figur 31 – Trær, blomster og hus i varierende utførelser på innsiden av kistelokk (nr. 411, 402, 415 og 413).....	39
Figur 32 - Likheter men også forskjeller (reg.nr. 223 og 114)	40
Figur 33 – Geografisk plassering av de forskjellige gjenstandene i og rundt Trøgstad.	41
Figur 34 - Framskap fra Myrer, nå på Trøgstad bygdemuseum (reg.nr. 101).....	42
Figur 35 - Slede fra Aremark (BRM 897) Reg.nr. 518.	49
Figur 36 - Klokketasse, Høland.....	50
Figur 37 - Datert etter Holmgreens død. (nr. 202, 221, 123, 155).....	50
Figur 38 - Skatoll fra 1822 (reg.nr. 123).	51

Figur 39 - Inspirert av Holmgreen? (Nr. 112, 114 og 129)	52
Figur 40 - Boller datert 1832 (reg.nr. 513, 514 og 515)	53
Figur 41 - Detalj fra Løkenskapet (nr. 156).....	54
Figur 42 - Drageranke fra skatoll (reg.nr. 123).....	55
Figur 43 - Trær, hus og en dame i kineseri-stil skimtes under blomsterdekoren (reg.nr. 301).	55
Figur 44 - Elefant, hest, løver og drage. Eksotiske innslag i bygdekunsten.	56
Figur 45 – Framskap med lystige rokokko-figurer (reg.nr. 111 og 127).....	56
Figur 46 – Framskap (reg.nr. 127) på Folkenborg museum.	57
Figur 47 - Innsiden av framskap (reg.nr. 127) på Folkenborg (ornamentet i toppen mangler – det ligger løst i skapet).	59
Figur 48 - Overskapet med det flørtende paret (nr. 111)	60
Figur 49 - Roskap og høysetetavle (201) på Trøgstad bygdemuseum, og høysetetavle (506) på Folkenborg museum.....	61
Figur 50 - Glad og lystig trommeslager.	62
Figur 51 - To matskap (nr. 133 og 108) og et framskap (nr. 137 - i midten), alle opprinnelig fra Båstad.....	63
Figur 52 - Figurer fra hhv. reg.nr. 137, 222 og 108.	64
Figur 53 - Allegorisk framstilling av lykke (Cesare Ripa, 1765).....	64
Figur 54 - Matskap (reg.nr. 118) og kiste (reg.nr. 414) med mange likhetstrekk.	65
Figur 55 - Bygninger på matskap (reg.nr. 118), kiste (reg.nr. 414) og matskap (reg.nr. 138).	66
Figur 56 - Hjørne av topplis på matskap (reg.nr. 138).	66
Figur 57 – Innsiden av overskap (reg.nr. 222), kiste (reg.nr. 415) og stort hjørneskap (reg.nr. 105) har mange likhetstrekk.	67
Figur 58 - Fra innsiden av veggskap, reg.nr. 222.....	67
Figur 59 - Veggskap fra Askim (nr. 220)	68
Figur 60 - Bildevev etter rytteren på skapet, og skisse av rytteren omgjort til Zorro.	69
Figur 61 - Trær fra innsiden av kiste (reg.nr. 414).....	70
Figur 62 - Prøver i bildevev.....	73
Figur 63 - Tovet, tosidig løper	74
Figur 64 - Serveringsbrett med utprøving av de gamle rosene.	75
Figur 65 - Øvinger med oljemaling og lasur på CD-stativ/skap.....	76

Figur 66 - De aller første skap-skissene (mars 2012)	77
Figur 67 - Noen av de første skissene til skap i varierende utførelse med tenkt dekor.	78
Figur 68 - Neste skritt, forskjellig utforming av toppen, og inndeling av skapfronten. Et lite utvalg.....	78
Figur 69 - Alternativ utforming.....	79
Figur 70 – En mest mulig praktisk og symmetrisk fordeling av innhold i min planlagte veggseksjon.	79
Figur 71 - Seksjon tegnet i perspektiv.	80
Figur 72 - For å holde orden på feltene fikk de hver sin bokstav.....	81
Figur 73 - Forslag til "utsparinger" for å myke opp det firkantede uttrykket.....	81
Figur 74 - Utprøvinger av maling og lasur i blått og rødbrunt.	82
Figur 75 - Monokrome skisser fra Blåsalen på Folkenborg (reg.nr. 526).....	83
Figur 76 - Charlie Chaplin og "The Kid" (Chaplin, 1921) lurer på om de får være med.	83
Figur 77 - Tøffe karer fra gode og spennende historier: Captain Jack Sparrow fra «Pirates of the Carabian», Zorro og Clint Eastwood i en av sine cowboy-roller.....	84
Figur 78 - Sterke og glade damer fra film: Maria von Trapp fra «Sound og Music», «Breakfast at Tiffanys» og Pippi Langstrømpe med Villa Villekulla.	84
Figur 79 - Raske figurskisser: Tina Turner, en «gitarhelt», «Indiana Jones» og Marilyn Monroe.....	85
Figur 80 - Emil i Lønneberga var lenge med.....	85
Figur 81 - Idgie Threadgoode var gjennom flere stadier før jeg ble fornøyd.	86
Figur 82 - Noen av skissene i akvarell; Amelie fra Montmartre, Zack og Fanny fra «Änglagård», Kaptein Corelli og hans mandolin, Idgie Threadgoode fra «Stekte grønne tomater» og Zorro.....	86
Figur 83 - Musikkstudier.....	87
Figur 84 - Musikk"helter" i diverse utforminger.	87
Figur 85 - Etasjedekor på skap fra Råde (nr. 211).	88
Figur 86 – Maria von Trapp og Gjest Bårdsen med fjell bak/over	89
Figur 87 - Rask skisse av "Crocodile Dundee" og Karen Blixen, med dyr på egne "øyer".....	89
Figur 88 – Utprøving i oljemaling på plater i full størrelse.....	90
Figur 89 – Flere utprøvinger med monokrome motiver i og under lasuren.....	91
Figur 90 - Den avgjørende skissen med oppbygging av en helhetlig komposisjon.....	92

Figur 91 - Siste skisse og arbeidstegning av hele komposisjonen før jeg gikk i gang med å male.....	93
Figur 92 - Prøve på lasur og roser.	94
Figur 93 - Over 200 år gammelt og "pent slitt", kontra 100 år gammelt og malingen faller av i flak (reg.nr. 212 og 154).	95
Figur 94 - Lasering med brent sienna, med tillegg av kjørnrøk og krapplakk.....	96
Figur 95 - Noen av bakgrunns-motivene malt direkte i lasuren.	97
Figur 96 - Detalj fra felt B.	97
Figur 97 - Midt i maleprosessen. Hoved-elementene er på plass, detaljene gjenstår.	98
Figur 98 - Omslagsillustrasjon på boka "Olger Danskes Krønike" (Hanssen & Molbech, 1842).	99
Figur 99 – Skogguden Pan (eller Puck) med panfløyte.	100
Figur 100 - A og B	101
Figur 101 - D og E.....	102
Figur 102 - C.....	103
Figur 103 - H og I	104
Figur 104 - J og K.....	105
Figur 105 - L og M.....	106
Figur 106 - Moldvarpen.....	108
Figur 107 - Slik ser det ut når alle delene settes sammen som planlagt. Fargegjengivelsen er ikke helt korrekt.	109
Figur 108 - Chaplin og "The Kid" fikk dessverre ikke være med.	116

Vedlegg

Vedlegg nr. 1: Registreringsskjema	s. 125
Vedlegg nr. 2: Fullstendig liste over de 150 registrerte gjenstandene	s. 126 - 131
Vedlegg nr. 3: Kort presentasjon av 46 utvalgte gjenstander	s. 132 - 145
Vedlegg nr. 4: Alle de 150 registreringene	Separat hefte

Vedlegg nr. 1: Registreringsskjema

REGISTRERINGSSKJEMA		
(Foto)		
Nr.	Type:	Datering:
Nåværende plassering		Størrelse på gård i 1801
Tidligere/opprinnelig plassering		
Mål (HxBxD)		
Stil		
Skapets utforming		
Maling, hovedfarge		
Maling, topplist		
Maling i speil/fylling		
Maling, dekorfarge		
Motiv(er)		
Inskripsjoner		
Innvendig		
Maler/utførelse		
Andre opplysninger fra museets protokoll		
Annet		

Vedlegg nr. 2: Fullstendig liste over de 150 registrerte gjenstandene.

100 Framskap, matskap, skatoll med overskap, store skap som står på gulvet				
Nr.	Type skap	Sted	Dekor	Datering
101 *	Framskap	TM 01	A	1794
102	Matskap	TM 61		
103	Matskap	TM 62		
104	Framskap	TM 480		1799
105	Hjørneskap	TM		
106	Matskap	TM 454		1843
107	Matskap	TM 467		1842
108 *	Matskap	PE - Båstad	D	1816
109	Framskap	PE - Båstad		
110	Framskap	PE - Båstad		
111 *	Framskap	PE - Båstad	C	
112 *	Matskap	PE - Båstad	B	1834
113	Skatoll med overskap	PE - Båstad		
114 *	Matskap	PE - Trøgstad	B	1828
115	Matskap	PE - Trøgstad		
116	Skatoll med overskap	PE - Trøgstad		
117	Framskap, todelt	PE - Trøgstad		
118 *	Matskap	PE - Båstad	D	
119	Lintøyskap	PE - Båstad		
120	Hjørneskap	PE - Trøgstad		
121	Skap	PE - Askim		1794
122 *	Framskap	TM - 465	A	1785
123 *	Skatoll med overskap	PE - Trøgstad	A	1822
124	Skap	PE - Trøgstad		1794
125	Skjenk	PE - Trøgstad		1753
126	Matskap	PE - Trøgstad		

127 *	Skap med skjenk	FME 1245	C	1806
128 A *	Overskap	FME 676	A	
128 B	Skjenk	FME 677		1727
129 *	Framskap	PE - Båstad	B	1823
130	Kjørelbenk	PE - Båstad		
131	Framskap	RA 885		1776
132	Framskap	RA 1		
133 *	Matskap	PE - Båstad	D	1839
134	Matskap	SKI - 0640		1752
135	Matskap	SKI -		1756
136	Matskap	AH - 5196		1823
137 *	Framskap	AH – 00002	D	
138 *	Matskap	NF 1926-0241	D	
139	Dragkiste med overskap	BRM 1995		
140	Skap (m. skip)	BRM 757		1779
141	Framskap	BRM 344		1786
142	Kjøkkenbenk	BRM 818		
143	Framskap	BRM 1042		1725
144	Matskap	BRM 866		1795
145	Skatoll med skjenk	BRM 1997		1799
146	Dragkiste med overskap	BRM 1503		1782
147	Kjøkkenbenk	BRM 2091		
148	Matskap	BRM 384		1824
149	Matskap	BRM 2063		1781
150	Matskap	BRM 02449		
151	Dragkiste med overskap	BRM 656		1794
152	Skatoll med overskap	PE - Båstad		1832
153	Skap, Kirkeby	PE - Båstad		
154	Skatoll med overskap	PE - Båstad		
155 *	Skatoll med overskap	PE - Båstad	A	
156 *	Skatoll med overskap	NF 1938-0260	A	

200 Veggskap og roskap

Nr.	Type skap	Sted	Dekor	Datering
201 *	Roskap med høgsetetavle	TM 4 + 5	A	
202 *	Veggskap	TM 37	A	1804
203 *	Veggskap	TM 126		
204 *	Veggskap, Øiestad	TM 10	A	1797
205	Roskap	TM 59		1777
206 *	Veggskap	PE - Båstad	A	
207	Roskap	PE - Båstad		
208	Veggskap	PE - Båstad		
209	Veggskap	PE - Tosebygda		
210	Veggskap	PE - Båstad		
211	Veggskap	PE - Råde		1770
212 *	Roskap	PE - Havnås		
213	Overskap	PE - Trøgstad		
214	Veggskap	FME - 496		1771
215	Roskap	FME 495		1779
216	Roskap	FME 498		1723
217	Roskap	RA		
218	Veggskap	SKI 0038		
219	Veggskap (skjenk)	SKI 0032		1813
220 *	Veggskap	AH	E	1735
221 *	Veggskap	AH 2202	A	1801
222 *	Veggskap (overskap)	PE - Båstad	D	1823
223 *	Veggskap (overskap)	FME	A	
224	Roskap	PE - Rakkestad		
225	Roskap	NF ureg.		1801
226	Roskap	BRM ureg.		1782
227	Roskap	BRM 03067		

228	Overskap	BRM 1891		
229	Roskap	BRM 1073		1791
230	Roskap	BRM 1550		1798
231	Roskap	BRM		
232	Roskap (hører til høysetetavle)	BRM 795		1730
233	Roskap	BRM 1971		1793
234...*	Roskap	PE	A	
235	Lite veggskap	SKI 0356		
236	Roskap	SKI 0577		1787
237	Roskap	PE - Båstad		1789

Dragkiste, kommode, skatoll uten overskap				
300	Type skap	Sted	Dekor	Datering
301 *	Skatoll	TM 9	A	1795
302 *	Dragkiste	TM	A	1806
303 *	Dragkiste	PE - Askim	A	
304	Skatoll	PE - Trøgstad		
305 *	Dragkiste/kommode	PE - Trøgstad	A	1793

Kister og skrin

Nr.	Type	Sted	Dekor	Datering
401	Kiste	TM 7		1796
402	Kiste	PE - Båstad		1750
403	Kiste	PE - Tosebygda		1803
404	Kiste	PE - Tosebygda		1831
405	Reiseskrin	PE - Tosebygda		
406	Kiste	PE - Båstad		1742
407	Kiste	FM 499		1771
408	Kiste	FM 37		1736
409	Kiste	FM 469		1806
410	Kiste	FM 1257		1778
411	Kiste	FM 38		1757
412	Kiste	SKI 0031		1783
413	Kiste	AH 2575		1723
414 *	Kiste	NF 1926-0326	D	1847
415 *	Kiste	BRM 13999	D	1817
416	Kiste	BRM 10784		1720
417	Kiste	BRM 388		1698
418	Kiste	BRM 03485		1750
419 *	Kiste	PE - Trøgstad	A	1797
420	Kiste	BRM		1777
421 *	Kiste	BRM 1129		1767
422	Kiste	BRM 13410		
423	Skrin	PE - Trøgstad		
424	Reiseskrin	SKI 0286		
425	Kiste	SKI 0081		1806
426	Kiste	PE - Båstad		1759

500 Annet – småting mm.

Nr.	Type gjenstand	Sted	Dekor	Datering
501 *	Klokke	TM 11	A	
502 *	Klokke	PE - Båstad	A	
503	Skapfront	PE - Båstad		
504 *	Skapdør	PE - Trøgstad	A	
505	Sveipet tine	PE - Trøgstad		1791
506 *	Høgsetetavle	FME	A	1795
507 *	Skapdør	PE - TM	A	
508 *	Klokke	PE	A	
509	Høgsetetavle	SKI 0001		
510	Kroneseng	SKI 0138		1828
511	Kroneseng	AH		
512 *	Brett	AH 31	A	
513 *	Ølbolle	NF 1938-274 01	B	1832
514 *	Kjenge	NF 1938 - 275	B	
515 *	Ølbolle	NF 1938-277	B	1832
516	Orgel i skap	BRM 00234		
517	Klokke	BRM 3529	(B)	
518 *	Slede	BRM 897	A	
519	Vugge	BRM 1820		
520	Veggbenk	BRM		
521	Skapdør	PE - Råde		
522 *	Kroneseng	PE - Båstad	D	
523	Skapfront	SKI 0353		
524	Dørblad, Baastad	PE - Båstad		
525 *	Klokke, Baastad	PE - Båstad	A	
526	Blåsalen	FME		

Vedlegg nr. 3 – Kort presentasjon av de 46 utvalgte gjenstandene

Kategori A – Blomstermesteren (antagelig Holmgreen)

Reg. Nr.	Foto – hele møbelet	Type og Lokalitet	Årstall	Foto - detalj
101		<i>Framskap</i> Trøgstad TM-1	1794	
122		<i>Framskap</i> Trøgstad TM-465	1785	
123		<i>Skatoll med overskap</i> Trøgstad P.E.	1822	

128		<p><i>Overskap</i> Folkenborg Eidsberg FM-676 Oppr. fra Trøgstad</p>	Udat.	
155		<p><i>Skatoll med overskap</i> Trøgstad P.E.</p>	1820	
156		<p><i>Skatoll med overskap</i> fra Trøgstad Norsk Folkemus. NF-1938- 0260 Foto: Norsk Folkemuseum</p>	Udat.	

201		<p><i>Roskap og høysete-tavle</i> Trøgstad TM 4+5</p>	Udat.	
202		<p><i>Veggskap</i> Trøgstad TM-37</p>	1804	
204		<p><i>Veggskap</i> Trøgstad TM-10</p>	1797	
206		<p><i>Veggskap</i> Trøgstad (Båstad) P.E.</p>	Udat.	

212		<p><i>Roskap</i> Trøgstad P.E.</p>	1747	
221		<p><i>Veggskap</i> Askim AH-2202</p>	1801	
223		<p><i>Overskap</i> Folkenborg Eidsberg FME-08541</p>	Udat.	
234		<p><i>Roskap</i> Trøgstad P.E. (Foto: eier)</p>	1788	

301		<p><i>Skatoll</i> Trøgstad TM-9</p>	1795	
302		<p><i>Dragkiste</i> Trøgstad TM</p>	1806	
303		<p><i>Dragkiste</i> Askim P.E. (Foto: eier)</p>	Udat.	
305		<p><i>Dragkiste</i> (kommode) Trøgstad P.E.</p>	1793	
419		<p><i>Kiste</i> Askim/ Trøgstad P.E.</p>	Udat.	

504		<p><i>Skapdør- fylling</i> Trøgstad P.E.</p>	Udat.	
506		<p><i>Høysete- tavle</i> Folkenborg Eidsberg FM-</p>	1795	
507		<p><i>Skapdør (en av to)</i> Trøgstad P.E.</p>	Udat.	

Klokker med «Holmgreenroser»

			
501	502	508	525
Trøgstad TM-11	Trøgstad (Båstad) P.E.	Trøgstad P.E. (Foto: eier)	Trøgstad (Båstad) P.E.
Udat.	Udat.	Udat.	Udat.
	 <p data-bbox="587 1816 839 1888">(Overmalt/pusset opp av tidligere eier)</p>	 <p data-bbox="879 1816 1051 1933">(Overmalt/pusset opp av en malermester)</p>	

Kategori B – Inspirert av Blomstermesteren

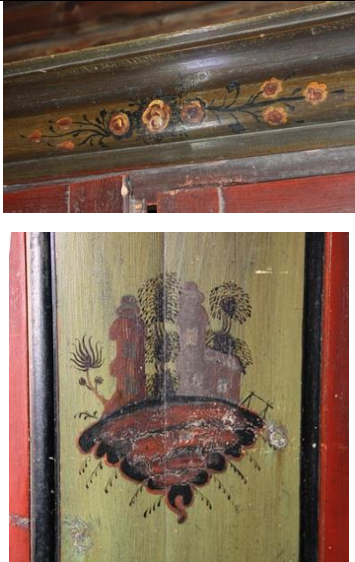
Reg. nr.	Foto av hele gjenstanden	Type og Lokalitet	Dato	Foto av detalj
112		<p><i>Matskap</i> Trøgstad Båstad P.E.</p>	1834	
114		<p><i>Matskap</i> Trøgstad P.E.</p>	1828	
129		<p><i>Framskap</i> Trøgstad P.E.</p>	1823	

513		<p><i>Bolle</i> Norsk Folkemus. NF 1938-274 01 Opprinnelig fra Trøgstad</p>	1832	
514		<p><i>Kjenge</i> Norsk Folkemus. NF 1938-275 Opprinnelig fra Trøgstad</p>	Udat.	
515		<p><i>Bolle</i> Norsk Folkemus. NF 1938-277 Opprinnelig fra Trøgstad</p>	1832	
518		<p><i>Slede</i> Borgarsyssel museum BRM 897 Opprinnelig fra Aremark</p>	Udat.	

Kategori C - Rokokkomesteren				
Reg. nr.	Foto av hele gjenstanden	Type og lokalitet	Dato	Foto av detalj
111		<i>Framskap</i> Trøgstad (Båstad) P.E.	Udat.	
127		<i>Framskap</i> Eidsberg Folkenborg FME 1245	1806	

Kategori D – Allegorier og kineserier

Reg. nr.	Foto av hele gjenstanden	Type og lokalitet	Dato	Foto av detalj
105		<p><i>Hjørneskap</i> Trøgstad TM-</p>	Udat.	
108		<p><i>Matskap</i> Trøgstad (Båstad) P.E.</p>	1816	
118		<p><i>Matskap</i> Trøgstad (Båstad) P.E.</p>	Udat.	

133		<p><i>Matskap</i> Trøgstad (Båstad) P.E.</p>	1839	
137		<p><i>Framskap</i> Askim AH- (Opprinnelig fra Båstad)</p>	Udat.	
138		<p><i>Matskap</i> Norsk Folkemus. NF-1926- 0241 (Opprinnelig fra Trøgstad)</p>		

222		<p><i>Overskap</i> Trøgstad (Båstad) P.E.</p>	1823	
414		<p><i>Kiste</i> Norsk Folkemus. NF 1926 0326 Opprinnelig fra Trøgstad</p>	1847	
415		<p><i>Kiste</i> Borgarsyssel museum BRM-13999</p>	1765/ 1817	
522		<p><i>Kroneseng</i> Trøgstad (Båstad) P.E.</p>		

Den enestående rytteren

220

Veggskap
Askim
museum
AH-

1735

